

2013

aastaraamat

KAITSEVÄGI

2013

a a s t a r a a m a t

KAITSEVÄGI

© 2014 Kaitseväe peastaap

Koostaja ja toimetaja: Tõnu Noorits

Keeletoimetaja: Kairi Vihman

Kaane kujundus: Tõnu Noorits

Kujundus: Peeter Paasmäe

Fotod:

Ardi Hallismaa – lk 5, 7, 15, 27, 35, 41, 46, 47, 53, 66, 67, 77, 79, 85, 86, 87ab, 89, 95ab, 97, 98, 105, 108, 109, 110, 115, 117, 119

Tõnu Noorits – lk 4, 8, 9, 10, 14, 16, 49, 62, 63, 68b, 70, 84, 88, 93, 94, 100, 101, 102, 107, 113

Arvo Jõesalu – lk 19, 20, 21, 22, 24, 25, 30

NATO – lk 11, 13a, 36a, 37, 72, 73, 74

Madis Veltman – lk 34, 36bcd, 38, 39

Mathis Bogens – lk 78, 81, 83abc

Jaanus Jagomägi – lk 58, 59, 60, 61ab

Kaido Koit – lk 13b, 50ab, 51b, 87c

Kaitseväe erioperatsioonide grupi arhiiv – lk 28, 29, 31, 33

Siim Teder – lk 18, 52, 54, 55

Mark Gritliht – lk 51a, 65, 111

Eha Jakobson – lk 64bd

Maret Kommer – lk 64ac

Esper Kaar – esikaas

NATO HQ/MARCOM – lk 13c, 96

Andrei Aleksandrov / RIA Novosti / Scanpix – lk 42

Artyom Geodakyan / ITAR-TASS / Scanpix – lk 44a

Eesti orienteerujate liit – lk 68a

ISAF combat camera team – lk 114

Artyom Korotayev / ITAR-TASS / Scanpix – lk 40

Kärt Liekis – lk 104

Einar Lillo erakogu – lk 57b

Jaanika Ojakõiv – lk 56

Richard Raidi erakogu – lk 57a

Riho Rõngelepa erakogu – lk 71

Evgeny Stetsko / Vedomosti / Scanpix – lk 44b

Mark Thiessen / AP Photo / Scanpix – lk 43

Margus Truu – lk 69

Toomas Tuul – lk 5

Aivo Vahemets – lk 99

Hannes Walteri erakogu – lk 116

Trükk: Greif OÜ

Sisukord

Eessõna	<i>Riho Terras</i>	5
Teelahkmel NATO	<i>Neeme Väli</i>	9
Eesti vägi 22	<i>Vallo Toomet</i>	15
Lohetapjad rauast ratsudel	<i>Arvo Jõesalu</i>	19
Kaitseväe eriooperatsioonide üksus Afganistani välisoperatsioonil	<i>Jaak Ustal</i>	27
NATO õppused Balti regioonis –Steadfast Jazz 2013	<i>Rain Jano</i>	35
Operatiiv-strateegiline õppus Zapad 2013	<i>Viljar Kurg</i>	41
Ettevalmistused õhuturbe rotatsiooni toomiseks Eestisse	<i>Alar Laats</i>	47
Mehed, kelle jutud määravad kaitseväe imago	<i>Elister Kangur</i>	53
Võidab see, kes laseb täpselt ja kellel on rohkem sõpru	<i>Richard Raid,</i> <i>Einar Lillo</i>	57
Ernast Pitkani – terve põlvkond militaarsporti	<i>Tanel Rütman</i>	63
Kaitseväe sportlaste kuldne aasta	<i>Heino Märks</i>	67
NATO 25 aastat pärast külma sõja lõppu	<i>Riho Rõngelep</i>	71
Sõjaväeline haridus reformide tuules	<i>Martin Herem</i>	79
2013 kui kõrgetasemeliste visiitide aasta	<i>Kea Lätte</i>	85
Kaitseväe logistikakeskus reformi lõpusirgel	<i>Kalev Koidumäe</i>	89
Mereväe edukas juubelite aasta	<i>Aivo Vahemets,</i> <i>Taavi Urb</i>	95
Strateegilisest kommunikatsioonist	<i>Aivar Jaeski</i>	101
Kas õigusvahemehe seisukoht loeb?	<i>Ilmar Kikkas</i>	105
Inimväärtused ja kaitsevägi	<i>Anu Jänes</i>	109
<i>In veritate et caritate</i> ja kaitseväe kaplanteenistuse väärtused	<i>Taavi Laanepere</i>	115

EESTI V

Eessõna

Neid ridu kirja pannes ei tea me veel, milliseks kujuneb olukord Ukraina ümber. Teame, et Vene föderatsiooni agressioon Ukraina vastu on tõsiasi ning Eestil NATO ning Euroopa Liidu piiririigina tuleb teha kõik selleks, et sarnased sündmused ei leiaks aset Eesti pinnal või meie lähimas julgeolekuruumis. On selge, et Ukraina kriis ei tekkinud tühjale kohale. Olukorras, kus toimub mitu globaalset julgeolekut puudutavat ning määravat protsessi, on Venemaa juhtkond leidnud nõrga koha, piltlikult väljendudes puuduva telliskivi tammis, et täita tühjaks valguvat julgeolekuruumi enda pealesurutava narratiivi ning kontrollitava võimuga.

Mis siis on õigupoolest ajendanud Vene föderatsiooni käituma sellisel kombel, vastandades end üha teravamalt Euroopale ning läänemaailmale laiemalt ning luues ja kehtestades oma ettekujutust rahvusvahelisest õigusest? Esmalt ei saa mööda vaadata Ameerika ühendriikide nähtavuse kahanemisest Euroopas, seda nii välis- ja julgeolekupoliitilises kui ka sõjalises mõttes. Ukrainas 2013. aasta lõpukuudel alguse saanud protsesside taustal imestasid paljud ameeriklaste keskpärase aktiivsuse ning mittesekkumise üle olukorras, kus ilmselgelt olid kaalul tähtsad väärtused nagu inimõigused, demokraatia ning riigi isetsustamisõigus rahvusvahelisel areenil. Need on kriteeriumid, mida oleme lähiminevikus tugevalt seostanud Ameerika ühendriikide välispoliitika põhimõtetega. Õigus võib olla neil, kes nägid nimetatud käitumises signaali Vene föderatsioonile nii-öelda mõjusfääri tunnustamise osas. Nüüd on olukord muutunud aga nõnda tõsiseks, et liitlaste julgeolekuhuvisid alati oluliseks pidanud USA-l on tulnud retoorika kõrval appi võtta ka reaalsed meetmed. Nähtavaim neist meetmetest on kindlasti Balti riikide õhuturbe tõhustamine.

Euroopa reaktsioon Ukrainas toimuvale on õigustatult pärinud tõsist kriitikat. Meetmed, millega püütakse korrale kutsuda Vene föderatsiooni, ei ole olnud piisavad. Taas on kinnitust leidnud ühtse

RIHO TERRAS
kindralmajor
kaitseväge juhataja

julgeoleku- ja välispoliitika suurim nõrkus – ühtsuse puudumine. See on toonud kaasa venitamise ning pehmuse olukorras, kus konkreetseid ning ajakohaseid poliitilised ja majanduslikud meetmed peaksid käiku minema kiiremini ning automaatselt, vähemalt püüdmaks ennetada kriisi edasist eskaleerumist. Näiline turvatunne ja kaitstus on Euroopat iseloomustanud alates külma sõja lõppemisest. Põlvkonnal, kes teeb praegu otsuseid valimiskastide juures ning kabinetide ja parlamendisaalide aruteludes, ei ole enam selget sidet minevikuga ning sealt vastu vaatava ohuga. Nõndanimetatud rahudividendide sissekasseerimine on kinnistunud suundumus, mille ümberpööramiseks on tarvis tõsist vapustust. Kas selleks võiks olla Ukrainas toimuv? Kui Georgias 2008. aastal toimunut võib võrrelda äratuskellega, mis varahommikul häirivalt tirisest ning unise peaga kinni löödi, siis Ukraina puhul on viimane aeg üles ärgata, sest edasiunelemine oleks kuritahtlik ning võiks lõppeda tõsiste lamatiste, kui mitte hüllemaga. Juhul kui Euroopa võtab tõsiselt Ukrainas aset leidvaid sündmusi ning teeb sellest vajalikud järeldused ja veel olulisemana, suudab taas hakata investeerima julgeolekusse ja kaitseesse, siis võib Vene föderatsiooni sõjalis-poliitiline avantüür osutada rängaks valearvestuseks, mille tagajärgi on raske alla neelata ning veel keerulisem seedida.

Kuidas sellises julgeolekukontekstis näeb enast Eesti riigikaitse ja kaitseväge? Nagu mitmel pu-

hul varemgi, on rõhutatud Eesti riigikaitse tugevat sidet ühiskonnaga. See tuleneb meie riigikaitsemudelidest, mille kaks samaväärselt olulist alustala on esmane iseseisev kaitsevõime ning tugevale liitlaskoostööle põhinev kollektiivne enesekaitse. On selge, et just ühiskonna haavatavus sarnases olukorras võib kujuneda võtmetähtsusega teguriks. Kuidas suudame ulatusliku kriisi korral mobiliseerida kogu jõu selleks, et püsima jääda? Kuidas rakendub laiapiirne riigikaitse? Need on küsimused, millele vastuse leidmine ning kohaste meetmete rakendamine on esmatähtis. Kaitseväe jaoks on asi veelgi selgem. Meie sõjaline heidutus tugineb reaalsetel ning kiiresti reageerivatel üksustel. Need peavad olema korralikult väljaõpetatud, varustatud ja relvastatud vastavalt püstitatud ülesannetele. See sõjaline võime peab olema käegakatsutav – paber siin ei aita. Selle eesmärgini jõudmiseks on oluline kõikide kaitseväelaste, aga ka laiemalt kõikide riigikaitstes osalvate inimeste panus. Vaid nii on võimalik luua vägi, mis on tugev ja näib tugevana, ühesõnaga – mõjub heidutatavana.

Kaitseväe jaoks on see protsess käima lükatud paar aastat tagasi, mil kiideti heaks riigikaitse arengukava ning selle elluviimisega me täna ja homme tegeleme. Lisaks igapäevasele planeerimisele, väljaõppele ning sõjalistel operatsioonidel osalemisele tuleb üha enam rõhku panna teadus- ja arendustegevusele riigikaitsevaldkonnas üldisemalt. Kaitseväe areng on selgelt seotud meie inimeste vaimupotentsiaaliga. Innovatsioon ehk nutikate lahenduste rakendamine meie töös ja tegevuses on tulevikku silmas pidades väga oluline. Selleks tuleb teha koostööd meie ülikoolidega ning areneva kaitsetööstusvaldkonnaga.

2014. aastal saab ümber meie pikaajaline sõjaline missioon Afganistanis. Eesti kaitseväelased on selle käigus ennast näidanud kõige paremast küljest. Tänu meie sõduritele, allohvitseridele ja ohvitseridele on Eesti märkimisväärselt tugevdanud oma positsiooni rahvusvahelisel areenil. Meie sõnal on rohkem kaalu, meiega arvestatakse. On aga selge, et Afganistan ei jää viimaseks sõjaliseks operatsiooniks kodust kaugel. Eelmisel aastal alustasime osalusega Mali missioonil. Riigikogu on võtnud vastu otsuse kasutada meie kaitseväelasi Euroopa Liidu sõjalisel missioonil Kesk-Aafrika vabariigis. Kõik

see viitab tõsiasjale, et mured, kriisid ja sõjad ei kao maailmast kuhugi. See omakorda kohustab meid säilitama suure valmisoleku mistahes olukorras tegetsemiseks. 2013. aasta oli sõna otseses mõttes õppuste aasta. NATO suurõppuse Steadfast Jazz käigus harjutati Eesti kaitsmist NATO V artikli alusel. See näitab, et oleme oma sõnumi viinud liitlasteni. Üha selgemalt saadakse aru tõsiasjast, et NATO peamine ülesanne on tagada kollektiivset kaitset ning selleks otstarbeks kokku harjutada. Sündmused Ukrainas ainult kinnitavad seda tõdemust.

Lõpetuseks tahan esile tõsta meie veterane. 2013. aasta 23. aprillil peeti esmakordselt ja üldrahvalikult veteranipäeva, mis koos elluviidava veteranipoliitikaga peab tagama selle, et neid mehi ja naisi, kes meie riigi eest on, relv käes, seisnud, tunnustaks ühiskond ja peaks neid meeles. Sinilillemärk veteranide toetussümbolina on juba praeguseks leidnud laialdast positiivset vastukaja. Veteranipäeva kinnitamine lipupäevaks on veel üks tore ja tänuväärne samm Eesti kaitseväe ning laiema ühiskonna vahel tugeva sideme kinnistamisel.

Tomb 55

Teelahkme! NATO

Järgmine NATO tippkohtumine toimub 4.–5. septembril 2014 Suurbritannias Walesis. Võib üsna kindel olla, et sellele eelnevate kuude jooksul võetakse meedias üles organisatsiooni relevanttsuse küsimus. Ilmselt on neidki, kes kiirustavad kuulutama NATO lõppu. Selles pole midagi uut, sest Põhja-Atlandi lepingu organisatsiooni kadumise teema on regulaarselt meedia tähelepanu võitnud.

Tavapärastelt korraldatakse riigipeade tasemel tippkohtumisi korra kahe aasta jooksul. Arvan, et seekordne väärrib kindlasti kõikide julgeolekupiitlikahuviliste tähelepanu. NATO on oma arengus tööpoolest jõudnud järjekordsele teelahkmele ja liikmesriikidel tuleb langetada mitu olulist otsust. Sellel on palju põhjuseid, kõige sagedamini nimetatakse rahvusvaheliste julgeolekuabi jõudude (*International Security Assistance Force* ehk ISAF-i) operatsiooni lõppu detsembris 2014. Juhul kui Afganistani president allkirjastab rahvusvahelise koalitsioonivägede kohaloleku õiguslikku staatust sätestava lepingu, järgneb ISAF-ile kohalike julgeolekujõudude väljaõppemissioon. See on mastaapidelt tunduvalt väiksem ning teiste ülesannetega. Ei tasu ennast petta, missioonil osalevad kaitseväelased tegutsevad ka pärast 2014. aastat ohtlikus ja keerulises keskkonnas. Samas võib eeldada, et operatiivtempo aeglustub ja vägede hulk operatsioonidel väheneb.

Arengud Afganistanis on alliansile tähtsad, kuid ei tohi unustada ka teisi olulisi küsimusi. Majanduslangus on oluliselt kärpinud riikide kulutusi riigikaitsele ning sundinud otsima uusi lahendusi, kuidas ressursi otstarbekamalt kasutada. Sellest ka terve hulk algatusi sõjaliste võimete efektiivsemaks arendamiseks. Ka NATO partnerlusformaadid tuleb kriitiliselt üle vaadata. Tähtis tegur on USA julgeoleku- ja välispoliitika raskuspunkti muutumine. Piisab, kui nimetada, et nende vägede alaline kohalolek Euroopas väheneb.

Kui liikmesriikidel jätkub piisavalt poliitilist tahet nimetatud probleeme arutada, panevad

NEEME VÄLI

kindralmajor

NATO rahvusvahelise sõjalise staabi ülema

asetäitja

poliitika ja

planeerimise

osakonna direktor

tippkohtumisel tehtavad otsused organisatsiooni arengusuunad paika vähemalt keskpikas perspektiivis. Loomulikult on Eestil NATO liikmesriigina oma huvid, mida on alliansi arengusuundades meie jaoks äärmiselt oluline kaitsta ning kajastada. Kuid enne tuleviku prognoosimist tuleb alati vaadata, kuhu on NATO praeguseks jõudnud ja missugused on lähituleviku perspektiivid.

20 aastat operatsioone ja laienemist

Eelnenud kahtkümmet aastat iseloomustab organisatsiooni pidevalt kasvanud osalus kriisihaldusoperatsioonidel ja mitu edukat laienemisringi. Kriisihaldus algas rahutagamisega Balkanil ja kasvas Kosovo kaudu Iraaki ning Afganistani. 2011. aastal Liibüas läbi viidud operatsiooni Unified Protector jooksul tagati seitsme kuu jooksul relvaembargo ja lennukelu täitmine ning hävitati üle 5900 sõjalise sihtmärgi. Praegu jätkab NATO Liibüa valitsuse abistamist, nõustades julgeolekustruktuuride ülesehitust. Iraagi väljaõppemissiooni käigus koolitati 2004.–2011. aastani üle 10 000 politseiniku ja 5000 sõjaväelase. Pärast väljaõppemissiooni sulgemist 2011. aastal jätkub NATO ja Iraagi koostöö individuaalse partnerlus- ja koostööplaani alusel. Kosovos on praegu 5000 liitlaste sõdurit. 2011. aasta keskel

Ka pärast ISAF-i operatsiooni lõppu tegutsevad missioonil osalevad kaitseväelased jätkuvalt ohtlikus ja keerulises olukorras.

olukord eskaleerus, selle tõttu Kosovosse siiratud operatiivreservi üksus on sealt uuesti välja viidud ja 2013. aasta aprillis Euroopa Liidu vahendamisel Kosovo ning Serbia vahel sõlmitud leping annab lootust, et olukord normaliseerub. NATO jaoks on peamine probleem Euroopa Liidu õigusabimissiooni EULEX nõrkus, mille tõttu ei ole NATO vägesid Kosovos (*Kosovo Force* ehk KFOR) vähendatud nii kiiresti, kui oleks soovitud.

Vähem on avalikkuse tähelepanu pälvinud mereoperatsioonid *Active Endeavour* ja *Ocean Shield*. Esimene neist katab Vahemerd ja on praegu ainuke NATO operatsioon, mis toimub Washingtoni lepingu artikkel 5 alusel. Operatsiooni eesmärk on terrorismi tõkestada. *Ocean Shield* on piraatlusevastane operatsioon, mille algus ulatub aastasse 2008, kui NATO hakkas ÜRO peasekretäri palvel toiduabi transportivaid laevu eskortima. Kuigi operatsiooni mandaati on pikendatud 2014. aasta lõpuni, tuleb tunnistada, et Euroopa Liit on piraatlusevastase tegevusega seotud küsimuste lahendamisel olnud

NATO-st edukam. See on ilmselt ka põhjus, miks mõlema organisatsiooni liikmeks olevad riigid eelistavad laevadega panustamisel sageli Euroopa Liidu operatsiooni *Atalanta*.

Lisaks operatsioonidele on allianss abistanud läbi aastate Aafrika Liitu, toetades seda strateegilise transpordi, plaanimise ja erinevate valdkondade ekspertidega. Abi eesmärk on tugevdada Aafrika riikide reageerimisvõimet selliselt, et nad suudaksid kohalike julgeolekuprobleemidega ise tegeleda. Vaadates aga viimaseid arenguid regioonis, tuleb tunnistada, et selleni läheb veel palju aega.

Möödunud kahe aastakümne sisse mahub ka organisatsiooni kolm laienemisringi, mis kasvatasid alliansi liikmeskonna 16-lt 28-ni. Esimesed kolm kutsutut (Tšehhi, Ungari ja Poola) lõpetasid liitumistoimingud 1999. aastal. 2004. aastal laienes ring kõige rohkem, hõlmates seitset riiki, nende hulgas ka Eestit, ning 2008. aastal said liikmestatuuse kaks värskemaid liiget Albaania ja Horvaatia. NATO on deklareerinud, et organisatsiooni ukсед

NATO peasekretär Anders Fogh Rasmussen tervitab Eesti vabariigi presidenti Toomas Hendrik Ilvest Brüsselis NATO peakorteris.

on jätkuvalt lahti ja mitu Euroopa riiki teeb praegu jõupingutusi selleks, et täita liitumise tingimuseks olevad kriteeriumid. Võib kindlalt öelda, et alliansi avatud uste poliitika on olnud väga edukas, tagades julgeolekupoliitilise tasakaalu ning stabiilsuse kasvu Euroopas. Siin peitub strateegilises plaanis ka vastus neile, kes küsivad, mida NATO Eesti heaks teinud on.

Ka koostöö liikmestaatust mittetaotlevate riikidega on järjekindlalt kasvanud. Kõigil peaks olema meeles programm «Partnerlus rahu nimel», mida kasutasime liikmestaatuseks valmistumisel. Vahemere ja Pärsia lahe riigid on hõlmatud Vahemere dialoogi ja Istanbuli koostööinitsiatiivi kaudu. Lisaks sellele on NATO arendanud välja koostöövõrgustiku geograafiliselt kaugemate riikidega.¹ Praegu kuulub erinevatesse partnerlusformaatidesse 41 partnerriiki, kes näiteks aasta tagasi panustasid NATO juhitud operatsioonidesse üle 7000 sõdu-

riga. Rahvusvahelised organisatsioonid on samuti tähtsad koostööpartnerid, kõige olulisemad neist Euroopa Liit ja ÜRO.

Vajadus muutusteks

Eelnev tunnistab, et viimased aastakümned on NATO-le kui organisatsioonile olnud edukad. Edu taga on aga palju tööd, läbirääkimisi, kompromisse ning, mis seal salata, ka pettumusi ja vigu. Edu võti on NATO võime reageerida ja kohanduda julgeolekukeskkonnas toimuvate muutustega. Alliansi igapäevase tegevuse aluseks olev strateegiline kontseptsioon on vastu võetud 2010. aastal. Kontseptsioon sätestab organisatsiooni kolm põhiülesannet – kollektiivkaitse, kriisiohje ja julgeolekualase koostöö. Võrreldes põhiülesandeid olukorraga maailmas võib tõdeda, et need on jätkuvalt relevantssed. Küll aga tuleb kriitiliselt üle vaadata vahendid ja mehhanismid, kuidas me põhiülesandeid täidame.

¹ Austraalia, Jaapan, Lõuna-Korea, Uus-Meremaa, Pakistan, Iraak, Afganistan, Mongoolia.

Tänu kiirele operatiivtempole on liitlasvägede koostöövõime parem kui kunagi varem. Rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude operatsiooni lõppedes väheneb vägede vajadus ja seoses sellega ka praktiline võimalus ühiselt tegutseda. Kuigi kriisikoldeid on maailmas piisavalt, pole praegu poliitilist tahet, et neisse sõjaliselt sellises mastaabis sekkuda, kui seda Afganistanis tehti. Koostöövõime taseme säilitamiseks tuleb NATO õppusteprogramm üle vaadata selliselt, et selle mahud tagaksid piisava kvantiteedi ja kvaliteedi. See ei ole lihtne, sest alliansi ühisrahastatud eelarve on külmutatud ja NATO korraldatud õppuste hüppelist kasvu ette näha ei ole. Pigem on võimalus selles, et liikmesriigid avavad oma rahvuslikud õppused ka teistele ja organisatsioon toimib info vahendajana. Sellise skeemi toimimine eeldab, et erinevate riikide väljaõppetsükliks oleksid sünkroniseeritud ja oma õppuse n-ö NATO egiidi all tegemine annaks korraldajariigile ka mingit praktilist lisaväärtust.

Partnerlusprogrammid on olnud alliansi ja mitteliikmesriikide praktilise koostöö alus. Enamikest algselt partnerluse tuumiku moodustanud riikidest on nüüdseks saanud NATO liikmesriigid. Partnerluse formaadid on muutunud mitmekülgsemaks ja kaasunud riike on sisuliselt igast maailmanurgast. Mastaapide kasv loob paratamatult olukorra, kus osalevate riikide ootused partnerlusele on väga erinevad. Kui algselt kasutati partnerlust valdavalt liikmelisuseks valmistumiseks, siis nüüd peavad koostöökavad võimaldama kõike alates julgeolekupoliitilisest dialoogist kuni ühise võimearenduseni. Partnerite panus NATO operatsioonidesse on olnud märkimisväärne, kuid sellega on kaasnenud ka soov otsustusprotsessis rohkem kaasa rääkida. Praegu on esimesed sertifitseeritud partnerite üksused lülitatud NATO kiirreageerimisjõudude koosseisu ning partnerriigid osalevad aktiivselt võimearendusprogrammides. Viimane asjaolu on põhjustanud ka diskussiooni, kas ja mis tingimustel saaks NATO tugineda oma territooriumi ja huvide kaitsele partnerriikide panustatavatele jõududele. Keegi ei kahtle, et koostöö partneritega loob alliansile lisaväärtust, kuid kasu peab olema vastastikune. Seega tuleb koostööformaadid kriitiliselt üle vaadata ja mõelda, kuidas tagada partnerite jätkuv huvi.

Liitlased on seadnud poliitiliseks eesmärgiks eraldada riigikaitsele 2% sisemajanduse kogupro-

duktist aastas. Paraku tuleb tõdeda, et enamike liikmesriikide kaitse-eelarved selleni ei küündi. Viimasel viiel aastal on majanduskriisist tingituna riigikaitseks eraldatavat raha oluliselt vähendatud. Kaitsekulude dünaamikas on näha kolme probleemset suhestumist: Euroopa sees, Euroopa ja USA vahel ning NATO ja uute tõusvate võimukeskuste vahel. Kuigi Eesti on üks väheseid 2%-riike, tuli ka meil arengukavad realsusega vastavusse viia, sest eelmise dokumendi versiooni koostamise aluseks olnud majandusprognosid kuuluvad nüüd unistuste valdkonda. Paraku on tõsi ka see, et paljude teiste riikide investeringud sõjalistesse võimetesse on kasvanud ja ligipääs sõjalisele kõrgtehnoloogiale lihtsustunud. Näidet ei ole vaja kaugelt otsida, Venemaa sõjalised reformid pole saladus ja samade inimeste aastaid võimul püsimine on taganud investeringute stabiilsuse.

Et NATO liikmesriikide kaitsekulude plahvatuslikku kasvu ette näha ei ole, püütakse leida lahendusi, kuidas raha otstarbekamalt kulutada. Selleks on peamiselt kaks võimalust – leppida kokku võimelünkade täitmise prioriteedid ja kasutada mahukamate võimete loomisel mitmerahvuselisi lahendusi. Allianss on käivitanud nn targa kaitse initsiatiivi, mille raames saavad riigid vastavalt oma huvidele ja võimalustele anda panuse olulistesse projektidesse. Samas on ka siin hulk küsimusi, mis tuleb selgeks vaielda. Ühisvõimed muudavad iga riigi sõltuvaks teistest samas projektis osalejatest ning kohe kerkib probleem suveräänsuse ja võime saadavusega. Teisest küljest võib aga kogu konsensuspõhine otsustusprotsess muutuda mõttetuks, kui kogu organisatsiooni tervikuna toimimiseks vajalikud võimed on ühe või paari liikmesriigi omanduses.

Eesti huvid

Meie jaoks on oluline, et sügisese tippkohtumise päevakord peegeldaks neid küsimusi, mille lahendamise on eluliselt tähtis alliansi jätkusuutlikkusele 21. sajandil. NATO on 60 aastat suutnud tagada oma liikmesriikide territoriaalse terviklikkuse ja seda põhiliselt heidutuse abil. Heidutus on julgeolekuorganisatsiooni üks põhifunktsioon. Kuid heidutus toimib ainult juhul, kui organisatsioon ja selle tege-

Toomas Hendrik Ilves vestlemas Anders Fogh Rasmusseni ja NATO Brunssumi ühendväejuhatuse ülema kindral Hans-Lothar Domrösega õppuse Steadfast Jazz 2013 briifingul Adažis.

vus on usutavad. NATO peab olema sõjaliselt usutav ja see tähendab, et allianss peab vajadusel suutma sõjaliselt reageerida nii kõige tõenäolisemale kui ka kõige halvemale stsenaariumile. Majandussurutis ei saa olla ambitsiooni taseme langetamise põhjendus. Julgeolekusse tuleb jätkuvalt investeerida ja operatsioonide mahu vähenemisel kokku hoitud ressursid suunata õppustesse. Võimearendus peab tagama, et suudame lisaks konventsionaalsetele ohtudele reageerida ka uutele, nagu küber- ja raketirünnakuohule. NATO peab jätkama koostööd partnerriikide ja teiste organisatsioonidega, et kasutada julgeolekuprobleemide lahendamiseks kõikehõlmavat lähenemist.

Loomulikult on selge, et 28 liikmesriiki esindavad tippkohtumisel 28-t komplekti rahvuslikke huve ning need ei pruugi kattuda. See tähendab, et 28 keskel langetatav konsensuslik otsus on alati kompromiss. Selleks, et kompromiss oleks meile võimalikult soodne, tuleb otsustusprotsessis aktiivselt osaleda. Meie kasuks räägib see, et Eesti ei ole oma julgeolekut üles ehitanud rehepapi püramiidskeemina. 2% riigikaitsele, piiranguteta panus NATO operatsioonidesse ja adekvaatne väestruktuur on märgusõnad, mis iseloomustavad Eesti julgeolekupoliitilist erikaalu.

Belgia hävitajad F-16 Eesti õhuruumis XVI Balti õhuturbeharjutusel Baltic Region Training Event.

Miinijahtija Admiral Cowan viibis NATO miinitõrjekaadri koosseisus Peterburi sadamas 10–14.10.2013.

Eesti vägi 22

1517. aastal naelutas Wittenbergi ülikooli teoloogiaprofessor munk Martin Luther kohaliku kiriku uksele 95 teesi, seistes indulgentside müügi vastu. Need levisid mõne kuuga üle Euroopa, kirik aga vastusega ei kiirustanud. Üldiselt on reformatsiooni käsitletud kui usuküsimust ja kiriku siseasja, kuid paljuski on taustaks hoopis Euroopas valitsenud viletsus ja kusagil terendas seetõttu juba ka uus majanduslik formatsioon – kapitalism.

Euroopa oli räsitud katkuepidemiatest, mis tõi kaasa tööjõupuuduse, mis omakorda ohutas tagant majanduslikku arengut ja uue tehnoloogia vajadust. Hoo sai sisse kapitalistlike majandussuhete areng, kaubandus ja tööstus tõusid majanduse veduriteks ning kapital hakkas akumuleeruma linnadesse. Majanduslik konkurents ohutas kokkupõrkeid, millega kaasnes kiire sõjaline areng ja riikide konsentreerumine ning ilmalike valitsejate võimu kasv. Euroopast sai väga kiire arenguga piirkond maailmas.

Me võime eelmise aasta 24. jaanuaril vabariigi valitsuses kinnitatud 10 aasta arengukava teatud mõttes käsitleda ka kui kaitseväge reformatsiooni, sest kunagi enne ei oldud tehtud niivõrd otsustavaid samme Eesti kaitsevõime suurendamiseks. Mis veelgi tähtsam – esimest korda viidi vajadused ja võimalused ühele raha- ja ajateljele. Kui keegi püüdis väita, et kärbiti kaitseväge võimeid oma ülesandeid täita, siis kaitseväge juhataja kindralmajor Riho Terase vastus sellele väitele on, et «ei kärbitud võimeid, vaid ambitsioone».

Eelmine arengukava oli kirjutatud buumieelses eufoorias, kus kaitseväge eelarve pidi kasvama tempos, mis oli juba siis ebareaalne, rääkimata kriisi korrektiivist. Nii oldigi uue arengukava koostamise alguses lõhkise küna ees – plaanitud ei olnud võimalik ellu viia, kuid keegi polnud teinud ka vastavaid korrektiive. 30%-line rahaline lõhe tegelikkuse ja ambitsioonide vahel tõi otsustajad karmi reaalsusse: neli aastat tagasi kinnitatud kava ei olnud võimalik

VALLO TOOMET
*reservkapten
kaitseväge peastaabi
strateegilise
kommunikatsiooni
osakond*

kuidagi ellu viia. Tuli teha karme ja ratsionaalseid otsuseid, et Eesti kaitsevõime ei väheneks, vaid jätkaks suurenemist. Need otsused tehti – areng kaeti selge finantskatusega ning inimeste väljaõppeplaanidega.

Riigikaitse arengukava juhtmõte on toota reaalseid ning vajadusel kiirelt reageerida suutvaid üksusi. Selle võime puudulikkus oli ka tõukejõud, miks tehti sellised otsused, nagu tehti – täielikult varustada 1. jalaväebrigaad lähiaegadel ning 2022. aastaks varustada ja komplekteerida ka 2. jalaväebrigaad, mis suurendab tunduvalt kaitseväge manöövrvõimet, reageerimiskiirust ja tulejõudu.

Arengukava teine juhtmotiiv on kindlasti inimene, kes neid plaane peab ka ellu viima – ohvitser, allohvitser, sõdur, ametnik ja töötaja. Ajal, mil tõsiolud lauale asetati, oli kaitseväge erinevate struktuuride mehitatus 40–80%. See viitas tegelikult lihtsale asjaolule – need struktuurid, sealhulgas erinevad staabid ei suutnud oma ülesandeid täielikult täita ehk inimesed tegid selleks kõik, et olla tasemel. Seetõttu ei üllata ka otsus liita näiteks maaväge staap ja peastaap ning likvideerida õhuväes ja mereväes erinevad staabiüksused, mille tegevus oli lünklik ning millel polnud tihti võimet oma ülesandeid rahuldavalt täita. Siinjuures tuleb kohe öelda, et selliste otsuste tegemine nõuab otsustajatelt kahte: esiteks teadlikkust, haritust ja arusaama, et need käigud muudavad kaitseväge rahuaja toimimise tunduvalt

tulemuslikumaks, ja teiseks julgust, arvestades võimalikku lahmivat kriitikatormi, mis alati raskete ja keerukate otsustega kaasneb.

Arengukava töö kaasa veel ühe otsustava pöörde meie kaitsejõududes – Kaitseliidu ülesanded piiritletakse palju selgemalt. See seisneb organisatsioonile sõjaaja ülesannete andmises, eelkõige organiseerib Kaitseliit territoriaalkaitse, samas kui kaitseväge üksused on eelkõige soomustatud kiirreageerimisjõud, kelle ülesanne on ründav vaenlane peatada. Kaitseliit töötab välja uut doktriini, nende eesmärk on ka kaitseliitlaste arvu suurendada. Skeptikute väljütlemised, et Kaitseliit ei tule oma ülesannetega toime, on ebapädevad. Kaitseliit on võimekas, kaitseväge annab juba Kaitseliidule üle samaväärse tulejõuga relvastust ning inimesed varustatakse täpselt samade põhimõtete alusel nagu kaitseväelasedki.

Kaitseliidu võime suurenemisega on omal moel seotud ka kaitseringkondade viimine Kaitseliidu osaks. Osa praeguste ringkondade ülesannetest antakse loodavale toetusväejuhatusesele, mis parandab nii reservidega tegelemist kui ka väeosade formeerimist sõja ajal.

Uus arengukava lähtub tervikuna lihtsast põhimõttest – vaja on täielikult komplekteeritud võitlus-

võimelisi väeüksuseid alates jaost ja lõpetades kahe täielikult komplekteeritud kiirreageerimisvõimelise brigaadiga. Kui staabiohvitserid koostavad arengukavu, peavad nad olema kindlad, et need viiakse ellu ka selliselt, nagu plaan ette näeb, mitte nii, et paberil ollakse tiigri sarnased, kuid lähemal vaatlusel selgub, et tegu on nurruva kassiga. Just selline olukord valitses ajal, kui ohvitserid asusid uut arengukava ette valmistama. Sellises olukorras on vastutustunne mootor, mis annab otsustele õige tulemuse. Paberil ei peeta sõdu, neid peetakse realses aja ja ruumi sümbioosis, reaalsete relvade, teadmiste ja oskustega.

Maaväe ülem kolonel Artur Tiganik on öelnud: «Selle reformi algatasid kaitseväge ohvitserid-allohvitserid ise.»

Olukorras, kus staabid olid alakomplekteeritud, kus varustuse hange oli augulise eelarve tõttu raskendatud, tekkis paljudel kaitseväelastel lootusetuse tunne – liiga suured ülesanded tuli ellu viia liiga väikese inimeste arvu ja võimega. Sellises olukorras tuleb tihti sein ette: milleks, kellele ja kas on üldse võimalik teha tööd normaalses olukorras ning näha ka reaalselt tulemit. Ühel hetkel kaob loomingu- ja teadmiste sümbioosis, siis algatussoov, siis kaasamõtlemine ja lõ-

puks haarab inimest ükskõiksus, mis viib olukorraneni, kus töö ei paku enam seda rahuldust, mida kõik ootavad. Lahendusi hakatakse otsima väljastpoolt. Nii hakkas ka suurenema kaadri voolavus, inimeste karjäärimumudel oli ähmastunud ning kokkuvõttes on arusaadav, miks paljud seda reformi nii entusiastlikult toetasid.

Kui ei arvestata reaalse eluga, eiratakse rahalisi võimalusi ning võimed määratakse õhukese kihina auklikule leivale, tekib kibestumine ja rahulolematumus oma tööst. Tuleb tunnustada ohvitseri ja allohvitseri, kes nägid, et selle viletsa toidupalu pistmine sõduripauna viib näljahädani ning seetõttu võitlusvõime languseni.

Reformi kinnitamisest on möödunud aasta. Aeg on olnud pingeline, samas loominguline ja andnud juba praegu positiivseid tagajärgi. Scoutspataljon on inimestega komplekteeritud juba 80%-liselt, seda ei oldud saavutatud pikka aega, töötajate palgatase on tõusnud, eesmärgid selginenud. Ohvitseri elukutse prestiiž ühiskonnas on tõusuteel – seda näitavad nii noorte arv, kes soovivad saada ohvitseriks, aga ka paljude varem muudel erialadel kooli lõpetanud noorte soov ennast ümberõppe kaudu panna kaitseväes proovile. Loodetavasti saab hoo sisse ka naiste ajateenistus, mis võib kaugemas perspektiivis muuta kaitseväge rohkem, kui oskame praegu ette arvata. Seda ikka loomingulisuse, samas tasakaalukuse ja kaitseväge ühiskonnaga sidumise suunas.

Tõsi, kaitseväl seisab ees veel üks keerukas ja närvesööv aasta, et kogu reform ka inimeste paigutuse ja reformi eesmärkidega kokku viia. Mured ja rõõmud käivad ikka mööda inimesi, mitte masinaid. Proovikivi perspektiiv on 2015. aasta suurõppus Siil, kus antakse reformile ja uuele juhtimisstruktuurile välitingimustes reaalne hinnang.

Kui keegi arvab, et reformi elluviimine on paraketil valsikeerutamine, siis ta eksib. See tee on munakividel vankris munade vedamine, kus vankri ratas leiab alati selle sügavama augu, mis olemas. Ohvitseride, allohvitseride, sõdurite ja töötajate oskus neid vältida ja raskustega toime tulla on tegelikult reformi võtmeküsimus; nagu ka usk sellesse, et tehakse õiget tööd, mille tulemusena Eesti kaitsevägegi koos Kaitseliiduga areneb ning meie riigi kaitsevõime kasvab.

Riigikaitse arengukava 2013–2022 eessõna

Eesti sõjaline kaitse põhineb esmasel iseseisval kaitsevõimel ja NATO kollektiivkaitsel.

Nii esmase iseseisva kaitsevõime kui ka NATO kollektiivkaitse puhul on meil kasu vaid neist üksustest, millel on väljaõpetatud isikkoosseis ning ette nähtud varustus ja relvastus. Selliste üksuste loomine on selle riigikaitse arengukava fookus. Riigikaitse arengukava koostasid ühiselt kaitseministeeriumi ja kaitseväge eksperdid, võttes arvesse ka teiste riigiasutuste analüüsi ning Eesti liitlaste sõjalisi plaane.

Arvestades Eesti julgeolekut potentsiaalselt mõjutada võivaid ohte ning järgmise kümnendi jooksul sõjaliseks kaitseks kasutada olevaid ressursse, näeb arengukava ette reaalsete ning vajadusel kiirelt reageerivate üksuste loomise. Praegu on Eesti kiirreageerimisvõime puudulik.

Eeloleva kümnendi jooksul kasvab Eesti sõjaline kaitsevõime oluliselt. Kaitseväge kiirreageerimisstruktuuri hakkab eelmises arengukavas ettenähtud 18 000 asemel kuuluma üle 21 000 inimese, nende seas praeguse 3100 asemel ka 3600 tegevväelast.

Eesti põhivalmidus- ja täiendreservi arvatakse kõik Eesti kaitseväes ajateenistuse käigus välja õpetatud reservväelased ning sinna kuulub kokku 60 000 inimest. 2022. aastaks kasvab põhivalmidus- ja täiendreserv 90 000-ni.

Neli aastat tagasi heaks kiidetud sõjalise kaitse arengukava ei saa vahepeal asetleidnud majanduskriisi tõttu täiel määral ellu viia: meil on praeguste prognooside kohaselt üle kolmandiku vähem raha kui toona eeldati. Sõjalisi võimeid on siiski võimalik suurendada, kui kaitsekulud jäävad tasemele 2% sisemajanduse koguproduktist ning kui suudame kogu järgneva kümnendi jooksul keskenduda meile vajaminevate ja jõukohaste sõjaliste võimete arendamisele.

Kõik vajaminevad võimed – ka need, mida me ei suuda järgneva kümne aasta jooksul välja arendada – jäävad pikemaajalisteks eesmärkideks ning täidetakse pärast aastat 2022 või siis, kui kaitse-eelarve vahepeal oluliselt suureneb.

Urmas Reinsalu	Riho Terras
kaitseminister	brigaadikindral
	kaitseväge juhataja

Mikk Marran
kaitseministeeriumi kantsler

Lohetapjad rauast ratsudel¹

Eelviimase rotatsiooniga Afganistanis Helmandi provintsis teeninud kaitseväge kontingendi Estcon-15 (*Estonian Contingent*) võitlejad suhtusid oma teenistusse sama pühendunult kui palju relvavendi enne neid.

2013. aasta maist novembrini teenisid Afganistanis jalaväekompanii Estcoy-16, rahvuslik logistiline toetuselement NSE-15, staabiohvitserid ja -allohvitserid, kaitseväge arstid Camp Bastioni välihaiglas ja õhuväe kopteripiloot Ühendkuningriigi kopteriüksuse koosseisus. Lisaks Helmandis paiknenud kontingendile teenisid ühes väiksemas Afganistani provintsis ka kaitseväge erioperatsioonide üksuse võitlejad. Suurima üksuse suvisest kontingendist moodustas jalaväekompanii, kus teenis ligi 120 kaitsevaelast.

Kui Estcoy-16 valmistus eelseisvaks operatsiooniks, möödus kümme aastat esimese Eesti üksuse teenistuse algusest Afganistanis. See oli kuueliikmeline demineerimismeeskond, mis teenis pealinna Kabuli ümbruses, et puhastada sealseid alasid lõhkekehadedest ning maamiinidest. Viimane demineerimismeeskond teenis Afganistanis 2007. aastal. Ajapikku saadeti Afganistani teenima lühemaks või pikemaks ajaks ka teisi üksusi. Nii on rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude koosseisu lähetatud lisaks demineerijatele sõjalisi vaatlusmeeskondi, perrooniteenindusmeeskondi Kabuli lennuväljale, lähikaitsemeeskondi, kelle ülesanne oli Eesti asjurit turvata, ning inimluure meeskondi, aga ka isevalmistatud lõhkekehade kahjutustamise meeskondi. Esimesed jalaväelased koos neid toetavate logistikutega saabusid Helmandisse 2006. aastal. Tõsi, esimene jalaväekompanii Afganistanis kandis küll kompaniile viitavat nimetust Estcoy-2, kuid oli siiski rühmasuurune.

Lisaks neile on Helmandis teeninud ja teenivad ka viimase rotatsiooni koosseisus erinevatel

ARVO JÕESALU

kapten

Estcon-15 teabeohvitser

ametikohtadel staabiohvitserid ja -allohvitserid. Helmandi suurima sõjaväebaasi Camp Bastioni välihaiglas on teeninud Eesti sõjakirurgid ning arstid ja õed. Oma oskused on Helmandi kuumuses proovile pannud ka meie õhuväe piloodid, kellest kaks teenisid Ameerika ühendriikide maaväe koosseisus helikopteritel Black Hawk ja selle loo kirjutamise ajal teenib Helmandi provintsis Eesti õhuväe kopteripiloot Ühendkuningriigi maaväe kopteriüksuse ülema abina ja helikopter Lynxi piloodina. Aastast 2012 teenivad Afganistanis ka Eesti eriüksuslased.

Pärast seitset aastat ja paljude kaitsevaelaste pühendunud teenistust ning edulugusid, aga ka raskeid kaotusi, on järg jõudnud viimase lahinguüksuseni Helmandi provintsis. Omamoodi märkimist väärt on fakt, et nii esimese kui ka viimase jalaväeüksuse mehitamine Helmandi provintsis oli ja on Scoutspataljoni Charlie-kompanii kanda. Viimane Eesti jalaväelane tuleb Helmandist koju 2014. aasta hiliskevadel. Hoolimata teadmisest, et operatsioon Afganistanis hakkab lõppema, ei teinud eelviimane jalaväekompanii Estcoy-16 endale mingis vallas allahindlust.

Kolmas kord Afganistanis

Eelviimane jalaväeüksus oli komplekteeritud peamiselt Scoutspataljoni lahingutoetuskompanii baa-

¹ Helmandi väekoondise staabis anti jalaväekompaniile Estcoy-16 hüüdnimeks Lohetapjad, viidates eestlaste kartmatusele ja agressiivsusele lahingutes. Siinkohal on paslik meelde tuletada, et Scoutspataljoni lipul on kujutatud Püha Jüri, kes lohe tapab.

Et operatsioonid kestsid mitu päeva, siis tuli ka maastikule loodud ajutistes kontrollpunktides ööbida.

sil. See oli kolmas kord, kui lahingutoetuskompanii moodustas Afganistanis teeniva Estcoy tuumiku. Varasemad üksused olid Now Zadis teeninud Estcoy-5 ja Estcoy-9 teenis Wahidi patrullbaasis. Ligikaudu pooltele kompanii kaitseväelastele oli see esimene kord teenida rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil või siis esimene kord Helmandi kõrvetava päikese all.

Estcoy-16 kokkuharjutamine algas välisoperatsioonile eelnenud aasta sügisel ning kulmineerus erinevate õppustega, millest suuremad olid Gleipnir Haapsalu külje all Kiltis, õppus BAM Ida-Virumaal Sirgalas ning pataljoni koosseisus tegutseti õppusel Gungnir Lätis Adaži polügoonil. Need olid oma eesmärkidelt ja iseloomult erinevad õppused ning just BAM keskendus kõige rohkem Afganistanis ette tulevatele situatsioonidele. Tasub märkida, et suvel Helmandi kõrbeliivas 50-kraadises kuumuses teeninud sõdurid harjutasid selleks alla kahekümnekraadises pakases ja põlvini lumes ehk siis äärmuslike

ilmaoludega oldi juba harjutud. Oma kaasvõitlejaid aitasid eelseisvaks teenistuseks Helmandis ette valmistada neist aasta varem seal teeninud Estcoy-14 ja NSE-13 kaitseväelased.

Alates Helmandisse tulekust 2006. aastal on Eesti jalaväelased paiknenud erinevates piirkondades ja baasides – lisaks Camp Bastionile veel provintsipealinnas Lashkargāh's, hüljatud linnas Now Zadis ning patrullbaasides Pimon ja Wahid. Viimases neist teenisid eestlased kokku 144 nädalat, mis kompaniidesse ümber panduna tähendab Estcoy-9-st Estcoy-14-ni. Teenistus patrullbaasis Wahid tähendas kindla maa-ala turvalisena hoidmist, mille saavutamiseks tegid kaitseväelased loendamatu hulk igapäevaseid patrulle oma vastutusosal ja mehisid erinevaid kontrollpunkte, mis vajadust mööda kas suleti või anti üle koalitsioonipartneritele või Afganistani enda julgeolekujõududele. Samuti tähendas patrullbaasis Wahid teenimine ka igapäevast ja tihedat suhtlust kohaliku elanikkonnaga. Kompanii-

Eesti tulejuhtimismeeskonna hea töö tulemusel said jalaväelased õhutoetust 92 korral erinevate lennudevahendite näol.

ülemad olid tihtilugu külavanema rollis, kes pidasid koos kohalike meestega koosolekutel nõu, kuidas kohalikku elu parandada ja ümbruskonda turvalisemaks muuta.

Estcoy-16 teenistus erines eelnevatest kompaniidest selle poolest, et neil ei olnud kindlat maa-ala, mida mässulistest puhtana hoida, kogu rotatsiooni vältel paikneti Camp Bastionis, kust kompanii opereeris Helmandi väekoondise manööverkompaniina terve väekoondise vastutusala piires. Kompanii jõudis Afganistani 4. mail ja võttis lahinguvastutuse vanalt kompaniilt üle kümme päeva hiljem ning suundus peagi oma esimesele operatsioonile. Afganistani jõudes läbis kompanii enam kui nädalapikkuse täiendusõppe, et viia end kurssi kohalike oludega. Oma kogemusi jagasid Estcoy-15 kaitseväelased ja liitlased Ühendkuningriigist. Täiendusväljaõppel pöörati palju tähelepanu isevalmistatud lõhkekehade vastasele tegevusele koos maamärkidest aru saamisega, aga ka kohaliku elanikkonnaga suhtlemisele.

Värske kompanii lahinguristsed kestsid kaks päeva ja esimese operatsiooni eesmärk oli häirida Nad-e Ali piirkonnas tegutsevate valitsusvastaste

mässuliste tegevust, et kohalikud elanikud saaksid turvaliselt oma igapäevatoimingutega tegeleda. Pea 36 tundi kestnud operatsioonil liikus jalaväekompanii Camp Bastioni sõjaväebaasist operatsioonialale, kus hõivas ja kindlustas ajutiseks kontrollpunktiks sobiva hoonetekompleksi. Kontrollpunkti loomise järel alustasid jalaväerühmad ja miinipildujarühm patrullimist, et suhelda kohalike elanikega, näidata koalitsioonijõudude kohalolu ning kontrollida kahtlaseid hooneid ja majapidamisi. Estcoy-16 ülem major Meelis Loik hindas toona kompanii esimest operatsiooni kordaläinuks. «Lõppev nädal oli Nad-e Ali piirkonnas tegutsevate Afganistani valitsusvastaste mässuliste jaoks kehv,» ütles major Loik pärast operatsiooni.

Sarnaste operatsioonide tähe all möödusid jalaväelaste kõik 200 teenistuspäeva Afganistanis ehk siis kompanii tegutses eesmärgiga killustada mässulisi, piirata nende liikumis- ja tegutsemisvabadust ning läbi otsida võimalikke peidikuid. Lahingugrupist saadud ülesanded viisid kompanii võitlejaid enamasti Helmandi kõrbealale, aga ka paljudesse varasematest missioonidest tuttavatesse kohtadesse nagu Luy Mandah vadi. Kõikidel operatsiooni-

Estcoy-16 kaitseväelased olid mässulistega lahingulises kontaktis kokku 184 korda.

del kasutasid eestlased soomukeid Sisu XA-188 ja osaliselt ka liitlastelt saadud miinikindlaid soomusautosid.

Et võidupühal täitis kompanii valmidus-ülesannet, siis tähistati nii jaanipäeva kui ka võidupüha veidi hiljem ja seda koos kaitseminister Urmas Reinsaluga, kes sõduritega kohtudes ütles, et tänu nende panusele liitlassuhetesse on Eesti rahvusvaheline seotus, usutavus ja nähtavus suurem kui kunagi varem, sest meie liitlased teavad, kui head Eesti sõdurid lahingus on.

Augusti alguses said Helmandis teenivad kaitseväelased väljateenitud kümnepäevase puhkuse kodumaal. Selleks ajaks olid jalaväelased alates lahinguvastutuse ülevõtmisest läbi viinud üheksa operatsiooni üle terve Helmandi väekoondive vastutusala. Valitsusvastaste mässulistega oldi esimese kolme kuu jooksul lahingukontaktis 102 korral. Operatsioonidel, millest pikim oli neljapäevane, otsisid sõdurid läbi 344 hoonetekompleksi ja leidsid keelatud esemeid nagu relvi, laskemoona ja isevalmistatud lõhkekehade osi 32 peidikust. Va-

hetult enne puhkusele minekut pakkusid nii kompanii kui ka ülejäänud kontingendi võitlejatele meeldivat vaheldust püstijalakoomikud ja Rocki tantsutüdrukud Eestist. Artistid andsid kaks etendust, lisaks Eesti sõduritele ka taanlaste laagris Camp Viking Taani ja Ühendkuningriigi kaitseväelastele ning Ameerika ühendriikide merejalaväelastele. Camp Bastionis toimunud esinemised ei lahutanud mitte ainult kaitseväelaste meelt, vaid hindamatu kogemuse osaliseks said ka meelelahutajad ise. Väliseestlasest koomiku ja vabakutselise kirjaniku Andrus Valvuri sõnul oli kogu Afganistani külastuse parim osa publik, kes oli tema jaoks varem kogetust täiesti erinev ja kellega ta tundis head sidet: «Mulle oli see kogemus, mida ma mitte kunagi ei unusta. See on kirjeldamatu töö, mida sõdurid siin teevad. Kui sa pole seda natukenegi lähemalt näinud, siis sa ei oska seda mõista.»

Oma viimaselt lahinguülesandelt jõudsid Estcoy-16 võitlejad tagasi 19. oktoobril, misjärel täitis kompanii kuni lahinguvalmiduse lõppemiseni reageerimisülesannet, et vajadusel abistada koaliti-

sioonipartnerid. Kokku osalesid Estcoy-16 kaitsevälased 18 operatsioonil, mis kestsid ühest kuni nelja ööpäevani. Ülesandeid täites oldi mässulistega lahingulises kontaktis 184 korda, sealhulgas kasutas vastane paljudel kordadel raske- ja täppisrelvastust. Operatsioonidel otsisid sõdurid läbi 767 hoonete-kompleksi ning leidsid 60 peidikut, mis sisaldasid suurel hulgal isevalmistatud lõhkekehade valmistamiseks vajaminevaid materjale, erineva kaliibriga laskemoona ja relvastust ning narkootikume. Meie jalaväelasi kasutati just seal, kus julgeolekulukord seda kõige enam nõudis. Sellise kasutamiseviisi tingis kompanii soomukite manööverdamisvõime ja tulejõud ning meie jalaväelaste hea väljaõpe ja külmavereline tegutsemine pingelistes olukordades. Kuigi eestlaste kompanii opereeris iseseisvalt, siis oma tegevusega toetasid nad Afganistani armee ja politsei operatsioone.

Kindlasti tuleb välja tuua Eesti tuletoetusmeeskonna väga head tööd, mille tulemusel said meie jalaväelased kasutada õhutoetust kokku 92 korral. Ajaliselt teeb see kokku 134 tundi. Näiteks olid eestlaste operatsioonide ajal õhus ja pakkusid tuletoetust sellised õhuvahendid nagu ründekopterid Cobra ja Apache või hävituslennukitest Harrier, F-15 ja F-16 või F/A-18, aga ka Tornado.

Kogu kontingendi jaoks oli oluline teetähis Eesti lipu langetamine provintsipealinnas Lashkargāh's, sest seal asunud Helmandi väekoondise staap kolis Camp Bastionisse. Eesti kaitsevälased olid Helmandi provintsipealinnas teeninud alates 2006. aasta kevadest, mehitades sealseid ametikohti enamasti staabiohvitseride ja -allohvitseridega. Jalaväeüksustest oli Lashkargāh's teeninud Estcoy-2 ja Estcoy-7 ning lisaks demineerimismeeskond ja sõjaliste vaatlejate meeskond.

Enne uue jalaväekompanii operatsioonialale saabumist kohtusid Estcoy-16 võitlejad kaitseväe juhataja kindralmajor Riho Terrasega, kelle osalusel eemaldati pidulikult tseremoonial Camp Bastionis asuvalt mälestusmärgilt plaat, et see kodumaale saata. Plaadile on graveeritud üheksa Afganistanis langenuid kaitsevälase nimed. «Nii nagu ei jäeta langenuid maha lahinguväljale, ei jäta me ka maha mälestust langenuist,» ütles kindralmajor Terras mälestustseremoonial, lisades, et nii, nagu kõik Eesti eest langenuid võitlejad puhkavad kodumaa mullas,

hakkab ka mälestusmärk paiknema seal, kus lähedased ja relvavennad seda külastada saavad.

Mitte ainult jalaväelased

Arusaadavalt on jalaväekompanii kontingendi suurima üksusena ja kõige raskemate teenistusülesannetega tähelepanu keskpunktis, kuid siinkohal ei tohi kindlasti unustada rahvuslikku logistilist toetuselementi (*National Support Element* ehk NSE). Afganistanis teenivad kaitseväe logistikud annavad endast kõik, et kompanii oleks lahinguvõimeline. Olgu selleks siis soomukite remont ning moona ja toiduvahuste täiendamine või infotehnoloogilise toe pakumine. Ühesõnaga, logistiline toetuselement peab olema võimeline tagama kõike, mida kompanii vajab ja kui Eesti logistikud kohapeal seda teha ei saa, siis pöörduvad nad liitlaste poole või küsivad tuge Eestist. Jalaväekompanii operatsioonide vahepeal (ja nii mõnigi kord ka operatsioonide ajal) olid toetuselementi remondimeestel käed-jalad tööd täis, sest Helmandi provintsi raske maastik nõudis soomukitelt oma. Väsimatu tööga hoiti tehnika pidevalt töökorras. Et Eesti kaitsevälased lahkuvad Helmandist 2014. aastal, siis tegeles juba eelviimane toetuselement varustuse pakkimise ja kodumaale saatmisega. Eestisse pandi teele kümneid tonne varustust, mida kaitseväl ka edaspidi vaja on. Logistikud valmistasid ette ja panid teele mitme eelneva kompanii kasutatud soomukid Sisu XA-180 ning ühe soomustatud veoauto MAN, mis liikusid mööda maad Karāchi sadamasse Pakistanis, sealt laevaga Ühendkuningriiki ja edasi koju. Lisaks leiti teenistuse kõrvalt aega tegeleda heategevusega. Nimelt peeti Camp Bastionis toetusüksuse ülema eestvedamisel heategevuslikke laskevõistlusi, millest võtsid eriti agaralt osa USA merejalaväelased. Heategevusliku laskevõistluse tulemusena koguti 3000 eurot, mille logistikud annetasid Carolin Illenzeeri fondile.

Septembrikuus lisandus ligi 150-pealisesse Helmandis teenivate kaitsevälaste perre õhuväe kopteripiloot major Ivar Värk, kes teenis Ühendkuningriigi maaväe lennukorpuse 672. eskadrilli ülema asetäitjana ja lendas helikopteril Lynx Mk-9A. Seda tüüpi helikopterid täitsid Helmandis mitut ülesannet nagu maapealsete konvoide saatelennud,

Estcoy-16 võitlejad valmistuvad Helmandi kõrbes minema transpordikopterile Boeing CH-47 Chinook.

transpordikopterite turvamine ning luure- ja tuvas-
tuslennud. Lynx-tüüpi kopterid lõpetasid teenistu-
se Afganistanis 30. novembril. Major Värk hindas
Helmandis lendamise kogemust kõrgelt: «Kõik need
teadmised ja kogemused, mis sellistest kohtadest
kogutakse, teevad sinust kokkuvõttes õige lahingu-
kopteri piloodi ja seda kusagil koolipingis õppida
ei saa.» Artikli kirjutamise ajaks oli Eesti piloodil
kogunenud 110 lennutundi. Võrdse osa sellest moo-
dustasid transpordikopterite saatelennud ja vaatlus-
lennud, aga tuli täita ka tuletoetusülesandeid ning
teha transpordilende tugibaaside vahel. Major Vär-
gi maapealsete ülesannete hulka kuulusid näiteks
inimeste määramine vahiteenistusse, üksuse liik-
mete kujulendude organiseerimine, aga ka üksuse
korrapidajaohvitseri ülesannete täitmine.

Mitte ainult Helmandis

Kuigi eriüksuslased teenivad Helmandist kaugel ja
nende töö on saladuslooriga kaetud, ei tohi ka nen-
de panust unustada. Praeguseks on missioonil tee-
ninud kaks Eesti erioperatsioonide meeskonda, mõ-

lemad ühes Afganistani väikseimas provintsis, kus
elanikke on pea miljoni võrra vähem kui Helman-
dis. Eesti eriüksuslaste ülesanne seal oli nii-öelda
mentorluse põhimõttel õpetada ja toetada Afgani-
stani julgeolekujõudude eriüksuslasi, tehes nendega
harjutusi ja käies koos operatsioonidel. Viimastel
oli ülesannete täitmisel domineeriv roll Afganistani
võitlejail, olgu tegu siis julgestuspatrullidega, või-
malike relvapeidikute läbiotsimise või kõrge riski-
astmega arreteerimistega. Lisaks täitis Afganistani
eriüksus kiirreageerimisüksuse rolli, et vajadusel
regulaararmeele või politseiüksustele appi minna.
Eesti eriüksuslased osalesid kõikidel operatsiooni-
del koos Afganistani partneritega. Viimaste lugu-
pidamine saavutati koos operatsioonidel osaledes ja
rasketel hetkedel toetades ning neile kindlustunnet
pakkudes.

Kui teise missioonimeeskonnaga samal ajal
Afganistanis teeninud jalaväekompanii operatsioo-
nid kestsid tavaliselt 30 tunnist 96 tunnini, siis eri-
üksuse enamik operatsioone algasid varahommikul
ja pärast ülesande täitmist naasti pimedas baasi,
kuid vahel tuli ette ka mitmepäevaseid operatsioone.
Oma teenistusaja jooksul Afganistanis osales teine

Vaatamata teenistuse ajal ette tulnud raskustele ning ohtudele on kontingendil olnud palju sõduriõnne.

meeskond ühtekokku üheteistkümnel operatsioonil, mis kõik olid koos Afganistani partneritega.

Rahvusvahelisel sõjalisel operatsioonil osalemine oli viimane eksam ka meeskonna väljaõppes. Oma missiooni lõppfaasis said eriüksuse võitlejad kaitseväge erioperatsioonide üksuse ülemalt kolonelleitnant Riho Ühtegilt meeskonnalipu sõnadega: «Me saatsime teid teele üksusena, kuid siin olete kokku kasvanud ühtseks meeskonnaks, näidanud ennast lahingus ja oma teenistusega hästi hakkama saanud.» Eestlaste teenistusega Afganistanis oli rahul ka USA erivägede sihtgrupi ülem major Rich Nessel, kelle alluvuses Eesti meeskond teenis. Major Nesseli sõnul on eestlaste oskused ja taktikad samal tasemel ühendriikide eriväelaste omadega ja see on võimaldanud panna aluse omavahelisele heale koostööle.

Palju sõduriõnne

Suviselt palavas Helmandis teeninud kontingent Estcon-15 andis viimasele rotatsioonile vastutuse üle 16. novembril. Lahkuva kontingendi ülem kolo-

nelleitnant Arno Kruusmann ütles Camp Bastionis peetud tseremoonial, et teenistust lõpetava kompanii efektiivset tegevust on korduvalt Helmandi väekoondise tasemel esile tõstetud ja kõik võitlejaid on tunnustuse ära teeninud. «Mul oli äärmiselt suur au teiega koos teenida need proovikive täis seitse kuud Helmandi provintsis ja me võime olla uhked selle üle, millega siin hakkama saime,» ütles kolonelleitnant Kruusmann kontingendile. «Te kõik olete sooritanud Helmandi päikese all erinevaid kangelastegusid, kes väiksemaid, kes suuremaid.» Ta lisas, et vaatamata teenistuse ajal ette tulnud raskustele ning ohtudele on kontingendil olnud palju sõduriõnne.

Eelviimase kontingendi mehed ja naised jõudsid hilissügisele iseloomulikult märga ja külma, aga siiski kodusesse Eestisse 20. novembril. Mitut kontingendi liiget autasustati pühendunud ja silmapaistva teenistuse eest. Teiste autasude seas pälviti nii kaitseväge teenetemärke lahinguliste teenete eest kui ka maaväe ohvitseri hõberiste.

Kaitseväe eriooperatsioonide üksus Afganistani välisoperatsioonil

Alates 2012. aastast on kaitseväe eriooperatsioonide üksus (EOÜ) osalenud välisoperatsioonil Afganistanis mitmerahvuselise eriooperatsioonide sihtjõu CSOTF-10 (*Combined Special Operations Task Force*) koosseisus. CSOTF-10 juhtriik on Ameerika ühendriigid ja ameeriklased on ka need, kellega koos operatsioonialal tegutsetakse.

Millised on meie eriuksuslaste ülesanded Afganistanis ja milline on erivägede roll rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude (ISAF-i) operatsioonil?

Vastavalt NATO eriooperatsioonide doktriinile (AJP-3.5) täidavad eriuksused operatsioonidel kolme põhiülesannet:

- suunatud rünnak (*direct action*);
- eriluure ja -seire (*special reconnaissance and surveillance*);
- sõjaline toetus (*military assistance*).

Suunatud rünnaku tegevused on lühikese kestusega löögid või teised väikesemõõtmelised rünnakud eriooperatsioonide üksustelt eesmärgiga hõivata, hävitada, kinni püüda, tagasi saada strateegiliselt ja operatiivselt olulised elemendid või siis ülesandega põhjustada kahju saavutamaks spetsiifilisi, täpselt määratletud ja sageli ajakriitilisi eesmärke.

Suunatud rünnak annab väejuhatusele võime võtta maha suure väärtusega (*high value*) ja suure tasuvusega (*high pay-off*) sihtmärke. Suunatud rünnaku peaesmärk on luua olukord, mis võimaldab hiljem teha määrava tähtsusega sõjalisi ja poliitilisi tegevusi. Konventsionaalsete üksuste rünnakuoperatsioonidest erineb see suurema füüsilise ja poliitilise riski poolest, samuti saavad eriuksused teha reide, varitsusi ja rünnakuid, mis jäävad väljaspoole konventsionaalsete üksuste löögiulatust ja võimekust.

Eriluure ja -seire on eriooperatsioonide luure- ja seiretegevused, mis:

- toetavad sõjateatri luurevõimekust ning süsteeme operatiiv- ja strateegilisel tasandil luureinfoga;

JAAK USTAL

major

kaitseväe

eriooperatsioonide

üksuse vanemohvitser

- teevad iseseisvalt inimluure (HUMINT) operatsioone või toetavad konventsionaalsete üksuste operatsioone;
- võivad kasutada eritehnikaid, varustust, meetodeid või kohalikke vahendeid.

Eriluure ja -seire annavad juhtidele eeliseid ning toetavad konventsionaalsete üksuste luure- ja seiretegevusi. See võib toetada teisi info kogumise meetodeid, mis on piiratud ilmastiku, maastiku, kasutatavate süsteemide piirangute või vaenulikest tegevustest tulenevate vastumeetmetega. Eriluure ja -seire annab võimaluse vaadelda sihtmärki/vastast ja selle käitumist pika aja jooksul.

Näiteid eriluurest ja -seirest:

- kriitilise info kogumine ja edastamine (hüdrograafiline, geoloogiline, geograafiline, meteoroloogiline informatsioon);
- vastase jõu ja elementide määramine, mis põhjustavad ohtu;
- sihtmärgi leidmine, asukoha määramine ja hindamine, et määrata relvade kasutust;
- rünnakujärgne luure hindamiseks lahingukahjustusi (*battle damage assessment*).

Sõjaline toetus on lai skaala meetmeid sõbralike või liitlasjõudude toetuseks rahu, kriisi ning konflikti ajal. Sõjaliselt võib toetada sõbralikke

Eriüksuslane märkas ohtu suure riskiastmega arreteerimise (*High Risk Arrest*) käigus.

jõude, mida eriooperatsioonid on erineval moel treeninud, varustanud, toetanud või rakendanud, või ka selliste jõudude abil. Sõjalise toetuse skaala on märkimisväärne ja võib alata sõjalise baastreeningu korraldamisest või materiaalse abi osutamisest ning lõppeda kohalike elanike aktiivse rakendusega sõjalistes operatsioonides.

Sõjaline toetus annab suure paindlikkuse aitamaks trennida ja ette valmistada NATO partnereid, võimaldab pakkuda pikaajalisi ja ennetavaid lahendusi, erinevalt traditsioonilistest (kaotustega seotud) tegevustest. Sõjaline toetus suurendab kohalike elanike sõjalisi võimeid ja väljaõpetatud vägede hulka, vabastades NATO jõude teisteks ülesanneteks.

Näiteid sõjalisest toetusest:

- kohalikele elanikele ja relvajõudude üksustele taktikalise, toetusalase ja jõudude integreerimise väljaõppe läbiviimine;

- kohalike sõjaliste juhtide nõustamine ja juhendamine;
- kohalike elanike õpetamine – kuidas kaitsta ennast ohtude eest ja koolitada juhte ning organisatsioonilisi oskusi;
- materiaalse abiga tagamine, saavutamaks kohalike elanike vajalik toetus lahinguliste operatsioonide tegemiseks;
- osalemine taktikalistel operatsioonidel koos kohaliku elanikkonnaga, kaitsmaks tsiviilelanikke vastase tegevuste eest.

Erioperatsioone iseloomustab see, et neid teevad väikesed üksused ja eesmärk on saavutada efekt strateegilisel või operatiivsel tasandil. NATO eriooperatsioonid on transformatsiooniprotsessis, rõhuasetus kaldub suunatud rünnaku – sõjalise toetuse teljel järjest enam sõjalise toetuse poole. Suunatud rünnaku ja eriluure operatsioonid on muutumas osaks sõjalise toetuse operatsioonides.

Koostöö erinevate rahvuste vahel on erioperatsioonidel tavapärane.

Kuidas vaadata selles valguses EOÜ tegutsemist Afganistanis?

EOÜ meeskonna vastutusala on olnud terve provintsi Ida-Afganistanis. On selge, et väikese üksusega nii suurt vastutusala vaid jõuga kontrollida ei saa. Siin tulebki välja erioperatsioonide üha laialdasema ülesandena kasutatav sõjaline toetus ehk organiseerimine, treenimine, õpetamine ja strateegiline nõustamine juhtimisstruktuurides (sõjavägi, politsei, eriteenistused, omavalitsused). Parafraseerides Hiina vanasõna – eriüksuslased ulatavad liitlastele õnged ja võrgud, et need ise kalad kinni püüaksid.

Eesti eriüksuslaste peamised ülesanded Afganistanis on olnud treenida Afganistani riiklike julgeolekujõudude (*Afghan National Security Forces* ehk ANSF) eriüksusi võitlusvõimeliseks, arendada

kohalikke politseijõude (*Afghan Local Police* ehk ALP) ja nõustada provintsi julgeolekujuhte. Lisaks treenimisele ja nõustamisele osaletakse ka ise operatsioonides. Seda eelkõige plaanimis- ja koordineerimisprotsessis, aga vajadusel ka operatsioonide täidesaatvas osas (eelkõige rünnakutes suure väärtusega ja suure tasuvusega sihtmärkide vastu). Eesti eriüksuslaste koordineerimisel (et mitte öelda juhtimisel) on läbi viidud operatsioone, kus on osalenud ligi tuhat afgaani võitlejat. Eesti eriüksuslaste nõustamisel on loodud üle viiekümne hästi kindlustatud kohalike politseijõudude kontrollposti olulisemates sõlmpunktides, tänu sellele on vastase liikumisvabadus oluliselt pärsitud ja meie üksuse mentorluse all oleva Afganistani riikliku julgeolekujõu eriüksuse edukate täppisrünnakute tagajärjel on vastase juhtimisstruktuur märkimisväärselt kahjustatud. Et vastase tegevuse efektiivsus on oluliselt häiritud ja kohalikud võimud on näidanud end teovõimeliseks, siis on provintsis tulnud massiliselt madalama

Varustus tuleb kohandada vastavalt vajadustele.

taseme vastasvõitlejaid kohalike võimude poole üle.

Afganistani operatsiooni põhifookuses on kohalik elanikkond, kelle toetuse eest võitlevad nii kohalikud võimud kui ka nende vastasjõud. Provintsis, kus opereerivad eestlased, on kohaliku elanikkonna toetus selgelt nihkumas ametlike võimude poole ja vastasjõudude toetuspind on muutumas järjest ebakindlamaks. Seega saame siin hästi näha strateegilist efekti, mida väikesearvuline eriüksuse meeskond on provintsis saavutanud – kohalike inimeste ja võimude nõustamise tulemusel on loodud arvestatavad julgeolekujõud, mis suudavad ise julgeolekuolukorda kontrollida. On ülimalt oluline, et sellise edu saavutamisel on rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude inimkaotused olnud minimaalsed.

Eriti edukas ja efektiivne on olnud kohalike politseijõudude projekt. Et politseijõud on üles ehitatud kohalike inimeste ja liidrite kaasamisele, siis on võetud kontrolli alla piirkonnad, kuhu varem politsei ja sõjavägi juurde ei pääsenud. Politseijõud

on pidevalt kohal, nad tegelevad realselt sealsete probleemidega, seepärast kasvab nende populaarsus järjepidevalt. Politseijõudude kontrollpunktide võrgustik on olnud väga tähtis üldise edu saavutamisel. Vähetähtis ei ole ka, et politseijõudude projekt on üsna odav.

Ka Afganistani riiklike julgeolekujõudude eriüksuse projekt on osutunud edukaks. Afganistanis on loodud 19 sellelaadset üksust, mida rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude erioperatsioonide väed trennivad. Eestlaste nõustatava üksuse on rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude erioperatsioonide väejuhatuse, aga ka CSOTF-10 juhtkond tunnistanud üheks paremaks omataoliste seas. Sellise hinnangu alus on nii edukate läbiviidud operatsioonide arv kui ka üksuse stabiilne koosseis. EOÜ missiooniüksust hindavad nii ameeriklased kui ka afgaanid eriti sellepärast, et nad saavad hästi aru kohalikust kultuurilisest kontekstist. Meie eriüksuslased on näidanud, et suudetakse hästi orienteeruda keeru-

Külalislahkus ja ühised lõunasöögid on operatsioonidel tavalised.

lises ja ambivalentses keskkonnas ning organiseerida koostööd erinevate koostööpartnerite vahel. Vahest kõige täpsemad sõnad, millega operatsiooni iseloomustada, on kaasamine ja kindlustunne. Kaasamine, sest on suudetud panna ühise eesmärgi nimel koostööd tegema erinevad tasandid – provintsi juhtkonnast lihtsate külainimesteni. Kindlustunne, sest ohusituatsioonis võivad kohalike politseijõudude üksused loota kiirele abile, mida annab hästi treenitud ja varustatud Afganistani riiklike julgeolekujõudude eriüksus. Kohalik üksus on saavutanud juba taseme, mis võimaldab neil järjest rohkem operatsioone iseseisvalt läbi viia.

Eesti eriüksuslasi hinnatakse, sest nad on rahu-likud ja tasakaalukad, samas kindlameelsed ja sihi-kindlad ning nad suudavad hästi arvestada kohaliku piirkonna eripärasid. Samuti hinnatakse eestlaste originaalseid lähenemisviise nn õpikuväliste olukordade lahendamisel, mida sealne olukord paratamatult pakub. 2013. aasta NATO eriüksuste üle-

mate konverentsil töi NATO Afganistani rahvusvahelise eriooperatsioonide osaväe juhatuse NSOCC-A (NATO *Special Operations Component Command – Afghanistan*) ülem kindralmajor Raymond Thomas positiivsete eeskujudena välja kolme riigi tegevust Afganistanis. Üks neist kolmest oli Eesti.

Mida annab laiemalt Eesti eriooperatsioonide võime panus rahvusvahelistel operatsioonidel?

Eriüksustega panustamine välisoperatsioonidel on rahvusvaheliselt väga kõrgelt hinnatud, sest eriooperatsioonid on loomult strateegiline võime. Eriüksusega osaledes saame öelda, et meie panus on liitlastega võrdväärselt strateegilise tähtsusega. Kuigi eriüksuste tegevus on loomult diskreetne, siis sel-

le võime nähtavus poliitilisel ja kõrgemal sõjalisel tasandil on väga suur. Et eriüksuslasi ei ole kunagi liiga palju, siis on iga eriüksuse meeskond üsna nähtav.

Erinevalt tavavägedest tehakse erioperatsioone kogu konfliktispektri ulatuses, kus erioperatsioonid on võimelised jõudma kohale enne teisi üksusi, treenima sõbralikke jõude, initsieerima sõjalisi liite ja tagama kohapeal tegelikku infot toimuvast arenevate kriiside kestel.

Erioperatsioonide võime väljaarendamise kaudu on Eesti juurde saanud ühe jätkusuutlikult siirmisvõimelise üksuse, mis mitmekesistab meie otsustajate ja plaanijate võimalusi välisoperatsioonidel osalemist kavandada.

Kommentaari erioperatsioonide üksuse ülemalt kolonelleitnant Riho Ühtegilt:

Eesti kaitseväge erioperatsioonide üksus on praeguseks missioonil olnud kahe meeskonnaga ning meie kogemus näitab, et valitud suund üksuse arendamisel on olnud õige. See, et me algusest peale oleme keskendunud laiaskaalalise eriüksuse arendamisele ning mitte üritanud luua eliiteriüksust¹, on andnud meie meeskondadele paindlikkuse opereerida erinevates tingimustes ja olukordades. Võiks arvata, et Afganistanis on kõik missioonid sarnased, kuid kes on seal käinud, need teavad, et see nii ei ole. Ka meie meeskondade rotatsioonid on olnud täiesti erinevad.

Esimese meeskonna teenistuse ajal hakati nende teenistuskohaks olevas Afganistani provintsis julgeolekujõudude kontrolli territooriumi üle laiendada. See seisnes peamiselt teede julgestamises, politseijõudude kontrollpunktide rajamises ning oluliste maastikupunktide enda kätte haaramises, mis tähendab võib-olla vähem otsest kineetilist tegevust, kuid väga palju koordineerimist, juhtimist, nõustamist ja üldlahingutegevust. Teise meeskonna teenistuse ajal viidi koos Afganistani riiklike julge-

olekujõudude eriüksustega läbi just palju täppisoperatsioone ning suure väärtusega sihtmärkide arresterimisi, seda muu hulgas ka kopterioperatsioonidega.

On selge, et kui esimene meeskond poleks oma rotatsiooni ajal alasid edukalt julgestanud, ei oleks saanud teise meeskonna rotatsiooni ajal ka täppisoperatsioone läbi viia. Seega võib öelda, et üks tegevus viis teiseni, olgugi tegu täiesti erinevate missiooniülesannetega. Meie erioperatsioonide meeskonnad said hakkama mõlema ülesandega ning on seeläbi pälvinud partnerite ja NATO erioperatsioonide vägede juhtkonna tähelepanu ning usalduse. Selle märgiks võibki näitena tuua NATO Afganistanis paikneva rahvusvahelise erioperatsioonide osaväe juhatuse ülema kindralmajor Raymond Thomase sõnu NATO eriüksuste ülemate konverentsil, kus ta tõstis esile USA eriüksuste kõrval ka teiste eriüksuste panust rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude (ISAF-i) missioonil ning nimetas kolme riiki, teiste hulgas ka Eestist. Eesti meeskonna vastutusala on korduvalt esitletud Afganistani eduloona, kus kohaliku võimu ja rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude üksuste efektiivse koostöö tulemusena on suudetud kiiresti üle võtta territoorium, mida varem kontrollisid mässulised.

Kui meie erioperatsioonide üksuse meeskondade panustamisest on aeg-ajalt ikka juttu olnud, pole peaaegu üldse räägitud kaitseväge EOÜ staabiohvitseridest ja -allohvitseridest, kes ka rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude missioonil osalevad. Praegu teenib CSOTF-10-s juba neljas rotatsioon staabiohvitseri ja -allohvitseri. Nende ohvitseride ja allohvitseride ülesanne ei ole lihtsalt meie meeskondi esindada ja kaitseväge EOÜ ning CSOTF-10 vahel informatsiooni vahendada, nad täidavad ka täiesti reaalseid ja spetsiifilisi erivägede ülesandeid. Näiteks on praegu missioonil viibiva staabiohvitseri ülesanne olla koostööohvitser (*partnering officer*) Afganistani riiklike julgeolekujõudude eriüksuste, seda mitte provintsi, vaid regiooni tasandil, ehk ta suhtleb ja juhendab Afganistani riiklike julgeolekujõudude eriüksusi ida regioonis erinevates valdkondades, mis on peamiselt asjaajamine ning varustamine – seega see, milles afgaanid on veel väga nõrgad. Reaalselt tähendab see igapäevast Afganistani kindralite ja kolonellide juhtimist ning nõustamist.

¹ Eliiteriüksus keskendub peamiselt mingile kitsale valdkonnale, tavaliselt suunatud rünnakute läbiviimisele näiteks terrorismivastases võitluses, tavalised eriüksused keskenduvad ennekõike tavatule sõjapidamisele ning sõjalisele toetusele.

Helikopteri Boeing CH-47 Chinook laadimine öiseks operatsiooniks.

Praegu missioonil viibiv kaitseväge EOÜ staabi-allohvitser teenib ühes CSOTF-10 allstaabi luuresektis, analüüsides igapäevaselt laekuvat informatsiooni ning valmistades selle pinnalt ette luureettekandeid, mis aitab üksuste ülematel vastu võtta õigeid otsuseid. Tema eelkäija vastutas aga olulise valdkonna eest logistikas. Selline paindlikkus staabiohvitseride ja -allohvitseride teenistuses annab võimaluse roteerida missioonile erinevate valdkondade eriväljalastajate tekita ohtu, et ühel hetkel pole meil missioonile enam kedagi saata, sest valdkonnaspetsialiste pole.

Eraldi teema on eriüksuse missiooni tulevik Afganistanis. Avalikult on kaitseminister Urmas Reinsalu öelnud välja, et erinevalt muudest üksustest võib Eesti eriüksus jääda Afganistani ka pärast 2014. aastat. Paljud asjad on praegu veel lahtised, kuid 2014. aasta lõpust, kui rahvusvahelised julgeolekuabi jõud tegevuse lõpetavad, algab uus toetusoperatsioon Resolute Support, mille raames jää-

vad Afganistani suure tõenäosusega ka erioperatsioonide üksused. USA erioperatsioonide Euroopa väejuhatuse (SOCEUR) on praeguseks juba teinud Eestile ettepaneku panustada uude operatsiooni ühe meeskonnaga, mis on meile suur tunnustus, arvestades asjaolu, et USA näeb koos oma üksustega uues operatsioonis osalemas üldse ainult nelja partnerit. Samas on kõigest sellest veel vara rääkida, sest õhus on endiselt palju küsimusi, mis ootavad ennekõike poliitilisi otsuseid. Valmis tuleb olla ka võimaluseks, et järgmine missioon ei toimugi üldse Afganistanis, vaid kuskil mujal. Ebaselgus tuleviku osas tekitab küll teatavaid komplikatsioone, kuid eriüksuse üks eripära ongi suutlikkus kiiresti reageerida ja ümber orienteeruda.

NATO õppused Balti regioonis – Steadfast Jazz 2013

Sõdinud enam kui kümnendi Afganistani islamivabariigis ISAF-i sõjalisel missioonil, seisab NATO käesoleva kümnendi keskel uute proovikivide ees. Olukorras, kus tõmbutakse Afganistanist välja ning vaid ühe käe sõrmedel loetletavad NATO liikmesriigid panustavad vähemalt 2% SKP-st kaitsekulutustesse, on ühiskonna jätkuv surve kaitsekulutuste vähendamisele tuntav enamikes liikmesriikides. On enesest mõistetav, et sellises olukorras on iga kaitsekulutustesse investeeritud euro suurema tähelepanu all. Mis võiks olla selles valguses parem, kui ühiselt koondada jõud uue eesmärgi nimel ja naasta NATO alustalade juurde. (Siinjuures ei peatuks pikemalt *Connected Force Initiative*'i ja targa kaitse algatusel.) Igas NATO regioonis on enamasti oma raskuspunkt, kuid geograafiliselt on organisatsiooni kõige haavatavam regioon kahtlemata Baltikum, siit jõuan ka artikli sisuni – NATO 2013. aasta suurima õppuseni.

Esimest korda sellel kümnendil ning enam kui kümneaastase vaheaja järel viis NATO läbi artikkel 5 õppuse, milles osales üle 6000 tegevväelase ning selles harjutatakse – Eesti kaitsmist. Kas võiksime rahuajal enamat loota, kui kollektiivkaitse rakendamise harjutamist otse meie koduõuel? Kõlab kui kaljukindel garantii heidutuse elluviimiseks ja Eesti vabariigi iseseisvuse toetuseks, paraku mündi teist poolt vaadeldes peame meenutama, et napp poolteist kuud enne õppust Steadfast Jazz 2013 viisid Vene föderatsioon ja Valgevene läbi ühisõppuse Eesti vabariigi idapiiri vahetus läheduses. Ametlikult oli õppus alla 13 000 osalejaga peamise toimumiskohaga Valgevenes, kuid tegelikult toimus see kordades enama sõduri osavõtul lisaks Valgevenele ka Vene föderatsiooni pea kogu Lääne sõjaväeringkonna vastutusosal.

NATO reageerimisvägesid juhivad aastase rotatsiooni korras kordamööda Brunssumi ja Napoli ühendvägede juhatused ning nende alluvuses olevaid väeliikide staape roteeritakse kokkulepitud järjekorras. Valmidusele eelneva aasta jooksul

RAIN JANO
kolonelleitnant
kaitseväe peastaabi
operatiiv- ja välja-
õppeosakonna ülem

õpetatakse välja ning sertifitseeritakse vastav staap läbi aasta kestva õppuse jooksul, mille avalikkusele nähtav faas kulmineerub kuni kahe nädala pikkuse õppusega aasta viimases kvartalis.

Kui õppusel Steadfast Juncture 2012. aastal oli Eesti kaitseväge roll enamasti selle logistiline tagamine (Napoli ühendvägede juhatus staap paiknes Ämaris) ning väiksemas mahus õppuse kontrollkeskuse (EXCON-i) poolel õppusele realistliku tausta loomine, siis 2013. aastal olid meie osalemise funktsioonid märgatavalt muutunud. Esmalt ei paiknenud füüsiliselt ühtegi NATO staapi ega üksust Eesti vabariigi territooriumil ning teisalt osales õppusel Eesti kaitseväge juhtimiselement õppuse kontrollkeskuse koosseisus matkelülina (*response cell*'ina), tagades väljaõpetatavatele üksustele Eesti kaitseväge peastaabi ja tema üksuste mängimist.

Lisaks toimus maaväe väliõppus (LIVEX) Poolas, kus osales Scoutspataljoni jalaväekompanii, mis oli tugevdatud Kaitseliidu miinipildujarühmaga, kokku 135 kaitseväelasega, ning mereväe LIVEX Läänemeres, kus osales EML Admiral Cowan 36 kaitseväelasega. Esmakordselt oli õppusesse integreeritud vastuvõtva riigi toetuse korraldamise (HNS) õppus Baltic Host 2013, mille kajastamine väärib omaette artiklit ning seetõttu seda siin pikevalt ei käsitleta.

Mängimaks võrdväärset partnerit NATO vägedele vajab kaitseväge Eesti plaani, mis oleks koos-

Balti riikide presidentide ja NATO peasekretäri ühine pressikonverents Steadfast Jazz 2013 brüifingul Adazis.

Eesti kaitsevälased õppuse Steadfast Jazz 2013 avamisel.

NRF ja Scoutspataljon valmistuvad vasturünnakuks.

kõlas Skolkani stsenaariumiga ning kasutatav ta-
semel «asutusesiseseks kasutamiseks». Kaitseväge
peastaabi ühendoperatsioonide töögrupi juhtimisel
töötati 2013. aasta märtsis-aprillis välja operatsioo-
niplaani REVALA koos vajalike lisadega. Operat-
siooniplaanis kasutatakse RKAK 2013–2022 siht-
struktuuri. Nimetatud plaaniga arvestati Brunssumi
ühendvägede juhatuse operatsiooniplaani väljatöö-
tamisel maikuus ja järgnevatel planeerimisüritustel
ning seda saab rakendada ka tulevikus regioonis
toimuvatel Skolkani stsenaariumil põhinevatel õp-
pustel.

Steadfast Jazz 2013 oli eelkõige NATO Brunssumi ühendvägede juhatuse staabi sertifitseerimis-
õppus NATO reageerimisväe kohustuste üle võtmi-
seks. Õppusel osalesid NATO kolme tasandi staa-
bid: Brunssumi ühendvägede juhatuse kui peamine
väljaõpetatav staap, NATO Euroopa vägede kõrgem
peakorter (SHAPE) kui kõrgem staap ning osaväe-
juhatuse staabid: maaväe – FRA *Rapid Reaction
Corps* (FRRC), õhuväe – *Joint Forces Air Component*
(JFAC), mereväe staap – *Italian Maritime Forces*
(ITMARFOR).

Õppuse Steadfast Jazz 2013 eesmärgid olid esi-
teks NATO reageerimisväe (NRF 2014) sertifitseeri-
mine ja teiseks NATO vägede kohaloleku näitamine
NATO liikmete territooriumidel. Kuigi õppuse ajal
oli põhirõhk Brunssumi ühendvägede juhatuse staa-
bi sertifitseerimise, siis sama õppuse käigus sertifit-
seeriti ka maaväe staap, sealhulgas IRF-i (*Immediate
Response Force*) brigaad ning lisaks õhuväe staap.

Eesti kaitseväge peaesmärk oli eelkõige toeta-
da väljaõpetatavate NATO reageerimisväe staapide
sertifitseerimist, luues vajalikud tingimused. Kaas-
nevaks eesmärgiks saab lugeda kaitseväge staapide
ja üksuste harjutamist, sealhulgas kaitseväge pea-
staabi staabielemendi (sealhulgas 2. jalaväebrigaadi
staabi) osalemist matkelüli ehk *response cell*'ina
õppuse kontrollstaabis NATO Ühendsõjakeskuses
Stavangeris, Eesti kaitseväge logistikakeskuse osale-
mist Baltic Hosts õppusel Tartus, 2. jalaväebrigaadi
staabi osalemist maaväe staabi alluvuses staabiõp-
pustel Poolas, Scoutspataljoni jalaväekompanii ja
Kaitseliidu miinipildujarühma osalemist LIVEX-il
Drawsko Pomorski polügoonil Poolas ning EML
Admiral Cowani osalemist LIVEX-il Läänemerel.

Õppusel kasutati Skolkani stsenaariumit, mil-

Poolas Drawsko Pomorskie polügoonil toimunud maaväe väliõppuse LIVEX stsenaariumi esitlus operatsiooniala maketil.

les kõik piirkonna NATO liikmesriigid mängivad iseennast. Soome ja Rootsi asemele loodi viis riiki, nende hulgas NATO vastased, NATO liitlased ja neutraalsed riigid. Lisaks on Norra ranniku lähedusse Norra merre loodud veel üks riik – Lindsey, mis on samuti NATO suhtes vaenulik. Ajalooliselt on piirkonnas olnud Skolkani impeerium, mille üks järeltulija Bothnia soovib saavutada regioonis juhtrolli. Kasutades ettekäändena Bothnia rahvusvähemust Hiiumaa saarel ning ajaloolist Hiiumaa valitsemist 16. sajandil vallutab Bothnia riik esmalt Hiiumaa, luues selle ümber lennukeelutsooni ning merevööndi, kus NATO sõjalaevade liikumine on keelatud. NATO artikkel 5 rakendumise järel vallutab Bothnia täiendavalt veel esmalt sillapea Haapsalu piirkonnas (nn puhvertsoon) eesmärgiga kindlustada Hiiumaa Bothniale kuulumist ning teisalt sillapea Kunda piirkonda eesmärgiga siduda Eesti kaitseväge reserve ning saavutada paremad läbi-rääkimistingimused.

NATO staapide jaoks oli kindlasti uus kogemus tegutseda keskkonnas, kus partner on arenenud riik toimiva riigikorra ja -struktuuriga. Eelnevate aastate õppuste rutiinist (Cerasia stsenaariumi alusel) ja sõjaliste operatsioonide kogemusest tulenevalt on NATO harjunud olukorraga, kus operatsioonialal pole toimivat riiki ning lisaks sõjategevusele tuleb suur osa jõupingutusest suunata kohaliku riigi ülesehitamise toetamiseks.

Kriisi eskaleerumise ning Bothnia Hiiumaa vallutamise järel kuulutati NATO-s välja artikkel 5 rakendamine ning aktiveeriti ühendvägede juhatus BALFOR ehk *Baltic Force*. BALFOR-i mandaat oli taastada Eesti vabariigi territoriaalne terviklikkus ning tõrjuda Bothnia agressioon koostöös Eesti kaitseväega.

Unikaalseks tegi õppuse korralduse see, et õppuse läbiviimise ajal paiknesid osalevad või õppust toetavad üksused korraga üheksas riigis ning kaheistkümnemes asukohas üle Euroopa. See pani suure

LIVEX – tankid lähtepositsioonil.

pinge õppuse sidelahenduste leidmisele ning korraldusmeeskonnale. Õppust kontrolliti Norrast NATO ühendsõjakeskusest. Iga Balti riik mehitas oma vastuvõtva riigi toetuse staabi. Ühendvägede juhatuse staap koos logistikastaabiga asus Adažis. Osaväe juhatuse staabid paiknesid vastavalt maaväel Poolas, õhuväel Saksamaal, mereväel Itaalias ja erivägedel Leedus, lisaks veel maaväe LIVEX Poolas ja mereväe LIVEX Läänemere lõunaosas. NATO Euroopa vägede kõrgem peakorter (SHAPE) tegutses oma alalises paiknemiskohas Monsis Belgias.

Vastavalt stsenaariumile algas õppus (faas IIIB) momendil, kui Eesti kaitseväge pidas kaitselahinguid Lääne-Eestis ning vastast seoti viivitushingutega Põhja-Eestis. Eesti õhuvägi ja merevägi olid operatiivjuhtimisõigusega NATO-le allutatud juba enne õppuse IIIB-faasi algust. Eesti kaitseväge suutis vastast blokeerida Lääne-Eestis edukalt 2. jalaväebrigaadi jõududega, julgestades samas tiivad kahe Kaitseliidu maakaitsepataljoniga. Kunda

sillapeal seoti vastane tugevdatud Kaitseliidu Kirdepataljoniga. 1. jalaväebrigaad oli reservis ning anti NATO maaväe Eestisse saabumisel nende alluvusse. Uus Eesti kaitseväge reserv moodustati Kaitseliidu Lõuna maakaitsepataljoni baasil paiknemisega Märjamaa alal. Erioperatsioonide üksus tegutses koostöös liitlastega mõlemal operatiivsuunal muuhulgas vastase C2 rünnates.

NATO õhuvägi ja merevägi toetasid maaväe operatsioone ning saavutasid järk-järgult õhuülekaalu (*air superiority*) ja ülekaalu merel (*sea control*). Pärast seda asus NATO maavägi vasturünnakule kolme brigaadi jõududega ning vabastas Lääne-Eesti. Pealetungilahingute raskuspunkt oli keskel asuv USA soomusbrigaad ning abilöökidena põhjas Eesti 1. jalaväebrigaad ja lõunas Prantsuse brigaad. Kunda sillapeal oli vastane sunnitud pärast mõningast edu (Tallinna–Narva maantee läbilõikamine) alustama väljatõmbamist tulenevalt liitlaste edust maaoperatsioonides, õhuülekaalust ning Bothnia

LIVEX – rahvusvahelise mehhaniseeritud jalaväepataljoni rünnakuharjutus.

mereteede peatsest katkemisohust. Raketikaitseks paigutas NATO õhuvägi Eestisse neli raketikaitsepataljoni, kuid ometi suutis Bothnia sooritada mõne raketirünnaku muuhulgas Paldiskisse, Pärnusse ja Raplasse, tabades viimases kaitseväge logistikabaasi. Õppuse jooksul vabastati Mandri-Eesti, kuid Hiiumaa vabastamise osas ei jõutud õppuse Steadfast Jazz käigus planeerimisest veel teostuseni. Ega siis muud kui kohtumiseni 2014. aastal õppusel Trident Juncture – selle ühendvägede juhatuse staap paikneb küll Leedus, kuid eeldatav mängumaa on taas Eesti!

Nii nagu igast õppusest jäävad märkimisväärsed kogemused ja kasulikud õppetunnid, on paljud tegevvälased pärast õppust Steadfast Jazz 2013 kogenenumad ja vilunumad eelkõige ühendoperatsioonide keskkonnas tegutsemise tasandil ning see kogemus omandati Eesti kaitsmist harjutades.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et regioonis toimuvad Steadfast-seeria õppused on tähtis samm meie

regiooni tugevamaks sidumiseks NATO partneritega. Lisaks võib tõdeda, et nende õppuste abil mõistavad paljud NATO partnerid alles nüüd, et kolm Balti riiki on olemas ning nad kuuluvad võrdväärse partnerina NATO-sse. Kindlasti saab lugeda õppuse Steadfast Jazz 2013 eesmärgid saavutatuks ning õppuse kordaläinuks.

Operatiiv-strateegiline õppus

Zapad 2013

Si vis pacem, para bellum

Analüüsides julgeolekupoliitilist olukorda Läänemere regioonis, võib 2013. aasta ühe tippündmuseks tuua välja teravat huvi äratanud ja suurt vastukaja tekitanud Vene föderatsiooni ja Valgevene relvajõudude operatiiv-strateegilise ühisõppuse nimega Zapad 2013. Iseenesest pole selles, et sõjaväed viivad läbi manöövreid ja harjutusi, midagi ebatavalist, sest sõjaväed peavadki ju harjutama seda, mille jaoks nad ellu on kutsutud ja sellest tulenevalt pole strateegilise taseme õppuste toimumises midagi erakordset. Siiski võib praeguses geopoliitilises kontekstis, kus enamik Euroopa riike on võtnud suuna kaitsekulutuste kärpimisele ja NATO üks alustalasid USA jätkab Euroopas asuvate üksuste vähendamist, väita, et tegu oli üritusega, mis mõjutab oma olemuselt jõudude tasakaalu kogu regioonis, sest hoolimata külma sõja lõppemisest pole NATO ja Venemaa vastasseis kuhugi kadunud.

Kuigi NATO pole andnud selleks ühtegi põhjust, ei ole Venemaa teinud kunagi saladust sellest, et nad näevad jätkuvalt NATO laienemist itta sekumisenä nende «mõjusfääri» ja sellest tulenevalt ühte põhilist ohtu oma riiklikele huvidele ja julgeolekule. Selle valguses pole Venemaa katsed kuvada neid õppusi kui eelkõige kaitseotstarbelisi eriti tõsiseltvõetavad. Märkiline tähendusega on selliste õppuste toimumine ajal, mil enamik riike regioonis on viimastel aastatel oma kaitse-eelarveid järk-järgult kärpinud ja isegi NATO raamistikus ei ole analoogsete õppuste korraldamine iga-aastane ettevõtmine.

Sellest tulenevalt on mõistetav enamike Läänemere riikide poliitikute reaktsioon nende õppuste aadressil, sest kindlasti mäletavad kõik veel seda, millega lõppesid sarnased õppused 2008. aastal, kui Kaukaasias toimunud õppustele järgnes sõda Venemaa ja Georgia vahel. Kõige tagasihoidlikum, kui mitte öelda diplomaatilisem, oli õppuste küsimu-

VILJAR KURG
kapten
kaitseväe peastaabi
strateegilise
kommunikatsiooni
osakond

ses Eesti vabariigi president Toomas Hendrik Ilves, kes tõi sotsiaalmeedia vahendusel esile õppuste läbipaistmatuse. Intervjuus Rootsi ajalehele Svenska Dagbladet märkis ta, et õppuste käigus harjutas Venemaa tegevust Balti riikide vastu. Üsna sarnasel seisukohal oli ka tema Leedu kolleeg Juozas Olekas, kes ütles, et Vene-Valgevene ühisõppus Zapad 2013 on eelkõige suunatud naabrite vastu. Mõnevõrra teravam oli aga Läti kaitseminister Artis Pabriks, kelle arvates ei saa õppuste eesmärke nimetada kaitseotstarbelisteks, sest ei olnud piisavalt läbipaistvust nii ettevalmistuse kui ka läbiviimise osas ja ministri arvates imiteerisid õppused rünnakut Balti riikide vastu. Poola põhiline mure oli Varssavi vastu võimaliku ennetava tuumalöögi läbimängimine, nii nagu see toimus õppuste Zapad 2009 stsenaariumi kohaselt.

Mis siis tegelikult toimus?

On mõistetav, et seda, mida sõjaväed harjutavad õppustel, suudavad nad vajadusel ka ellu viia, ja harjutatakse enamasti seda, mida planeeritakse tulevikus teha. Seepärast on kaitseväe jaoks oluline analüüsida, mis õppuse Zapad 2013 ajal tegelikult toimus, ja teha sellest õiged järeldused, sest vähemalt Eesti jaoks on ajalooline kogemus õpetanud sellistesse ettevalmistustesse suhtuma teatud ettevaatusega. Põhi-

Vene aeromobiilne brigaad saabus õppusele Zapad 2013.

line tähelepanu tuleb pöörata võimekustele, mida Venemaa ja ka Valgevene relvajõud õppuste käigus demonstreerisid ehk millega üksused reaalselt tegelesid ja kuidas nende tegevus oli koordineeritud, sest just nende sündmuste analüüs annab ettekujutuse sellest, milline on Vene relvajõudude lahinguvõime ja millega nad suudaksid meid tulevikus üllatada. Selleks, et mitte muutuda liiga üldsõnaliseks, on siinkohal oluline tuua esile neid elemente, mis oma olemuselt suurendavad relvajõudude lahinguvõimet ja mida varasematel õppustel ei ole demonstreeritud või on seda tehtud vähe.

Esimene oluline aspekt nende õppuste juures ongi nende mastaapsus ja komplekssus, mis nõuab kõikidelt õppust juhtinud staapidelt väga head koordineerimis- ja juhtimisvõimet nii konventsionaalses kui ka terrorismivastases sõjapidamises. Õppuste mastaapsusest saab aru siis, kui vaadelda põhjalikumalt lisaks õppustel deklareeritutele ka teisi Lääne sõjaväeringkonna territooriumil toimunud tegevusi

ajavahemikul 15.–30. septembrini. Kuigi neid tegevusi oli rohkem, võib siinkohal eraldi välja tuua nii 16. septembril alanud tsiviil- ja territoriaalkaitse juhtimis-staabiõppuse, Põhjalaevastiku tegevuse Barentsi merel, 6. armee allüksuste harjutused polügoonidel kui ka taktikaliste rakettide laskmise Luga polügoonil. Õppuste kompleksisusest annavad märku üha keerukamad elemendid, mida erinevate tegevuste juures läbi mängiti. Nimetada võiks siinkohal õhukaitse allüksuste tegevust hävitajate saatel liikuva pommituslennukite grupi vastu või meredessanti toetavate laevade tegevust.

Tundudes küll geograafiliselt üksteisest nii kaugel asuvat, pole nüüdisaegsete juhtimis- ja sidesüsteemide kasutamisel selliste üksuste juhtimine probleem. Seda kinnitab ka Venemaa kaitseminister Šoigu, kes märkis et «praegu kaasatakse õppustele üha rohkem erinevaid relvasüsteeme ja suurenevad vahemaad ning alad, kus õppused toimuvad, mistõttu iga aastaga muutub erinevate stse-

Hävituslennukid Su-27 õhuruumi valvel.

naariumite läbimängimine järjest vähem ja vähem vaatamänguliseks».

Siinkohal peab märkima, et keskne roll kõikide nende tegevuste juhtimisel oli viimase relvajõudude reformi käigus loodud Lääne sõjaväeringkonna strateegilisel ühendväejuhatusel¹, millele kriisi- või sõjaolukorras allutatakse peaaegu kõik sõjaväeringkonna territooriumil asuvad sõjaväeosad, kaasaarvatud sise- ja eriolukordade ministeeriumi relvasutatud üksused.

Kõikide nende tegevuste juhtimine sai eelkõige teoks tänu nüüdisaegsete sidesüsteemide laialdasele kasutamisele õppuste käigus. Venemaa relvajõud on selles vallas viimasel ajal teinud olulisi edusamme ja üleminek viienda põlvkonna sidesüsteemidele, mis on kaitstumad elektroonilise vastutegevuse suhtes, on juba alanud. Kuigi õppustel esinesid side-

¹ Tegu on 2008. aastal alanud sõjaväereformi raames toimunud muudatusega, kus endise kuue sõjaväeringkonna asemel moodustati neli sõjaväeringkonda ja nende juhtimiseks loodi strateegilised ühendväejuhatused.

süsteemil ka teatavad tehnilised tõrked, näitab üldine suundumus venelaste võimet koordineerida oma üksuste tegevust geograafiliselt väga suurel alal praktiliselt reaajas ja intensiivse elektroonilise võitluse keskkonnas.

Uudse detailina võib veel välja tuua üha laieneva UAV-de kasutamise õppuste käigus ja Zapad 2013 ei olnud selles osas erand. Küll oli aga uudne taktikaliste rakettide ja reaktiivsüsteemide nagu Iskander ja Smerch kombineeritud kasutamine mehitamata lennuvahenditega, mis näitab eelkõige keerukuse astet, mida venelased on oma sõjapidamises võimelised kasutama ja muidugi võimet teha sihitud tulelööke vastase kaitse sügavusse. See on faktor, mida peab alati meeles pidama igaüks, kes kavatseb nende süsteemide löögiulatuses kasutada paikseid objekte.

Kuigi Venemaa sõjapidamine on traditsiooniliselt maavägede keskne, tasub eraldi märkida õhuväe tegevust eelkõige maaväeoperatsioonide toetami-

Vene föderatsiooni kaitseminister Sergei Šoigu kohtumas õppusel osalejatega.

Taktikaline raketikompleks Iskander-M.

sel, aga ka iseseisvate ülesannete lahendamisel. On suurenenud nii õppustele kaasatud lennubahendite hulk ja nomenklatuur kui ka õppuste ajal toimunud väljalendude arv ja mis kõige olulisem, õhuväeoperatsioonid on keerukamad.

Venemaa territooriumi suurusest tulenevalt on mõistetav, et üksuste ja relvasüsteemide strateegilise ümberpaigutamise võime on nende jaoks elulise tähtsusega ja see on igal aastal olnud üks õppuste element. Kuigi siiani on selline tegevus jäänud üksikute allüksuste tasemele ja toimunud piiratud ulatuses, ei saa siinkohal alahinnata venelaste võimet koondada vajadusel operatsiooni alale üksusi teistest piirkondadest.

Nimetada võiks ka Valgevene dessantüksuste kaasamist meredessandi harjutusele, mis näitab peale integratsiooni taseme ka võimekust selliseid operatsioone teha, kaasates mitte ainult spetsialiseeritud meredessantüksusi. Seega vaadeldes meredessandi võimekust, eriti uute, Mistral-tüüpi helikopterikandjate valguses, ei maksa selle hindamisel

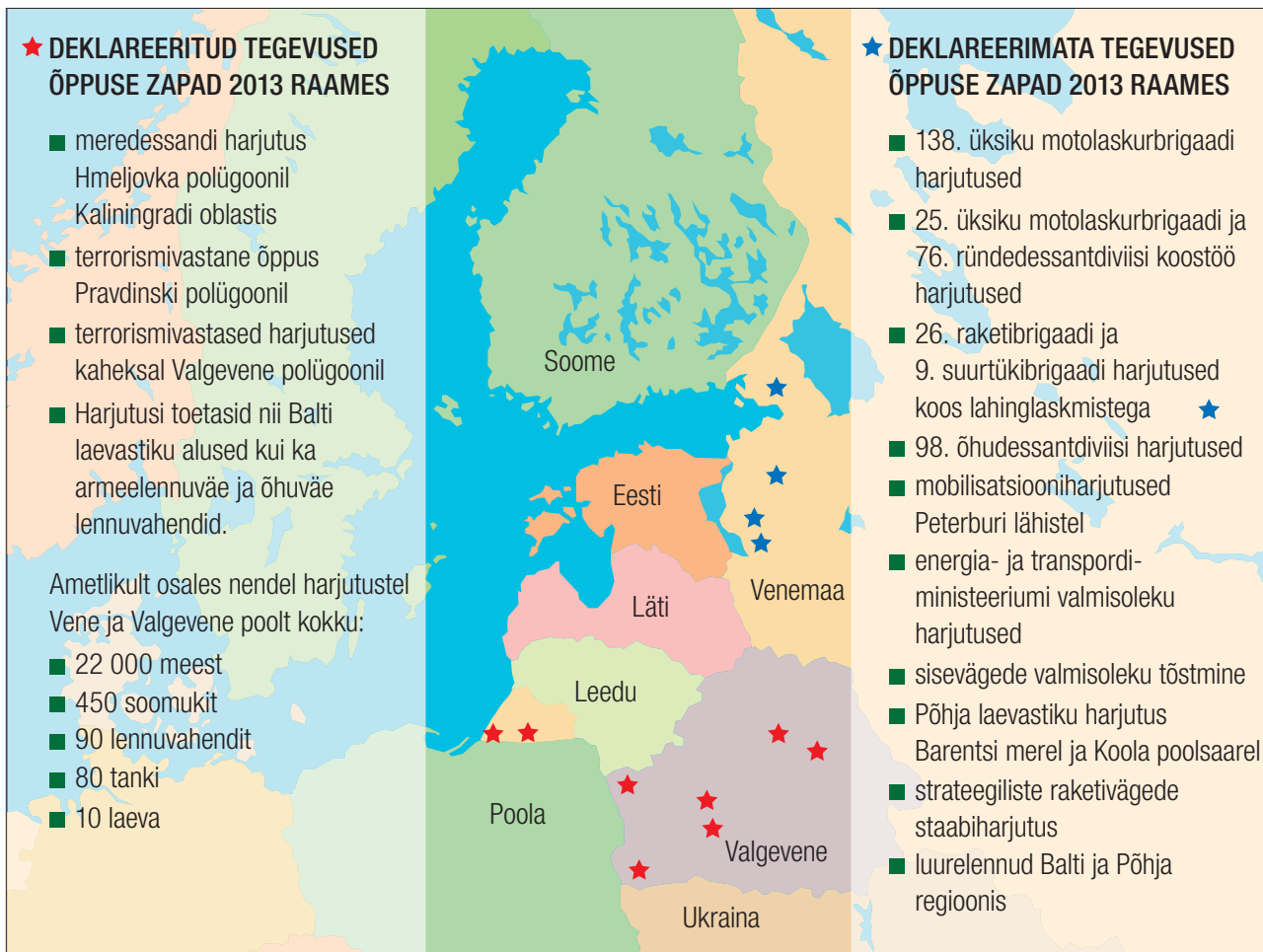
piirduda ainult olemasolevate meredessantüksustega.

Sama kehtib ka mobilisatsiooniharjutuse osas, mis Zapad 2013 raames ei olnud küll suurearvuline ja oli suunatud eelkõige mobilisatsioonisüsteemi testimisele, kuid annab meile siiski üldise suuna ja näitab, et lahingupotentsiaali arvestamisel ei saa piirduda ainult olemasolevate, vaid tuleb arvestada ka reservüksustega.

Eraldi nimetamist väärib õppuse Zapad 2013 raames 20 000 sisevägede sõduri kõrgendatud valmisolekusse asumine. Kuigi pole teada, mida nad pärast valmisolekusse asumist edasi tegid, on teada, et traditsiooniliselt kasutatakse sisevägesid eelkõige korra tagamiseks riigisiselt. Peale selle on sisevägede ülesanne toetada mobilisatsiooni läbiviimist ja võidelda riiki imbinud vastase eriüksustega. Siinkohal ei saa märkimata jätta, et eriüksustel on NATO doktriinis väga oluline koht.

Viimane väga oluline moment oleks Venemaa strateegiliste raketivägede juhtimisstaabiharjutus õppuste Zapad 2013 ajal. Kuigi on selge, et ametlikult ei kinnita keegi nimetatud harjutuse kuulumist õppuste ajal läbimängitud elementide nimekirja, on tuumarelva kasutamise läbimängimine olnud praktiliselt kõikide viimaste aastate operatiiv-strateegiliste õppuste osa. See ei ole üllatav, sest ka Venemaa sõjaline doktriin näeb ette vajadusel tuumarelva kasutada.

Kõiki neid elemente ühise kogumina vaadates on selge, et nimetatud õppuste näol ei olnud tegu terrorismivastase harjutusega, kus mängiti läbi ainult kaitsetegevusega seotud elemendid, vaid harjutati eelkõige konventsionaalset sõjapidamist konventsionaalse vastase vastu regionaalse konflikti raames. Kaudselt kinnitab seda ka hiljutine Lääne sõjaväeringkonna ülema kindralpolkovnik Anatoli Sidorovi ettekanne 2013 tegevusest: «Strateegilise õppuse Zapad 2013 kogemused aitavad Lääne strateegilise ühendväejuhatuse juhtkonnal edukamalt kasutada Läänesuuna väegrüpeeringsid kõige tõenäolisema ja kõige ohtlikuma stsenaariumi kohaselt. Läbi on töötatud erinevate ülesannete lahendamise spekter, sealhulgas VF-VV ühisgrüpeeringu kasutamine kahel erineval suunal. Praktikast katsetati «sõjaolukorras» läbi RJ-de juhtorganite koostöö neid toetavate VF täitevvõimu föderaalorganite ja subjektidega.»

Õppusel Zapad 2013 deklareeritud versus deklareerimata tegevused.

Sõjaväeringkonna ülema sõnavõtust kumab selgesti läbi teiste ametkondade ja subjektide kaasamine ja on väga raske võtta tõsiselt väidet, nagu oleks Lääne sõjaväeringkonna jaoks kõige ohtlikum ja tõenäolisem stsenaarium Balti riikide territooriumilt lähtuv terroristide rünnak.

Kokkuvõte

Kuigi nii mõnigi kehitaks siinkohal õlgu ja nime-taks seda kõike ühe suveräänse riigi siseasjaks, ei saa eeltoodut siiski lihtsalt ignoreerida. Kõik see, millest siiani juttu on olnud, annab kõrvalseisjale väga selge indikaatori sellest, et Venemaal läbi viidud sõjaväereform on hakanud oma esimesi vilju kandma ja tsiteerides Venemaa kaitseministrit Sergei Šoigut «ei ole Venemaa relvajõud nii nõrgad, kui keegi tahaks seda näha».

Kuigi meile võivad jääda arusaamatuks põhju-sed, miks Venemaa on alustanud sisuliselt uue võidu-relvastumisega, ei saa me ignoreerida selle protses-siga kaasnevaid ohte, sest Venemaa sõjaline potentsiaal kombineerituna jätkuvalt antagonistliku välis-poliitikaga võib endast kujutada potentsiaalset ohtu mitte ainult Balti riikide, vaid kogu regiooni jaoks. Kuigi sõjaväereformi alles viimistletakse ja ka üm-berrelvastumine ei ole veel täit hoogu sisse saanud, näitavad viimase aasta jooksul korraldatud relva-jõudude valmisoleku kontrollid ja strateegiline õp-pus Zapad 2013, et juba praegu on Venemaa valmis läbi viima suuremaid sõjalise operatsioone, kui seda oli sõda Georgiaga, kusjuures nad võivad teha seda kiiremini, väiksemate üksuste ja vähemate vahen-ditega, mis omakorda lühendab sellise operatsiooni ettevalmistusaega ja vastavalt sellele ka eelhoiatust.

Ettevalmistused õhutorbe rotatsiooni toomiseks Eestisse¹

Viimastel aastatel on Eesti õhuväe Ämaris paiknev lennubaas jõudsalt arenenud. Samal ajal on hakatud ka rääkima Balti õhutorbe ühe rotatsiooni toomisest Ämarisse. Selle elluviimine ei ole üheülbaline sõjaline või tehniline sündmus. Ühe rotatsiooni toomine Ämarisse on ühtlasi selle rotatsiooni ära viimine Šiauliaist. See ei ole ainult vastu võtmine Eesti poolt, vaid ka ära andmine Leedu poolt. Ületoomise juures etendavad olulist rolli lisaks tehnilistele ja sõjalistele aspektidele veel ka poliitilised, majanduslikud, finantsilised ning paljud muud tegurid. Selles artiklis pole meie eesmärk ühe rotatsiooni ületoomist igakülselt ja komplekselt käsitleda. Siin piirdume eelkõige just sõjalise dimensiooniga ning sedagi käsitleme Eesti õhuväe seisukohalt.

Esmalt vaatleme lühidalt seda, mida kujutab endast Balti õhutorbe ning kuidas see kujunes. Seejärel uurime Eesti õhuväe üksuste – lennubaasi ja õhuseiredivisjoni – valmisolekut vähemalt ühe rotatsiooni vastuvõtuks ning lõpuks vaeme neid argumente, miks üks rotatsioon peaks Ämarisse ümber paiknema.

Mis on NATO õhutorbe?

NATO liikmesriikide õhuruumi puutumatus järelvalve on liitlasriikide ühine ülesanne, mis tagatakse õhutorbemissioonide kaudu, kasutades selleks liitlasriikide hävituslennukeid. Õhutorbe on puhtalt kaitseotstarbeline missioon. Õhutorbe ajalugu ulatub tagasi 1970. aastatesse, mil NATO-s arendati välja õhuseiret, õhuruumi kontrollmeetmeid ja kiirreageerimisvalmiduses olevaid liitlasriikide õhutorbehävitajaid üheaegselt kontrollida võimaldav süsteem ehk NATO integreeritud õhukaitsesüsteem (NATINADS). (Nüüdseks on sellest saanud NATO integreeritud õhu- ja raketikaitse süsteem (NATO

ALAR LAATS
õhuväe teavitusspetsialist

Integrated Air and Missile Defence System ehk NATINAMDS.)) Laialdane radari katteala, reaajas toimuv andme- ja infovahetus juhtimis- ja teatamiskeskuste (*control and reporting center* ehk CRC) ning mitmeriigivägede õhuoperatsioonide juhatuse (*Combined Air Operations Command* ehk CAOC) vahel, kiirreageerimisvalmiduses olevad õhutorbehävitajad (*Quick Reaction Alert Interceptors*) tagavad võimalusel viivitamatu reageerimise igale õhuintsi-dendile liitlasriikide õhuruumis 24 tundi ööpäevas ja 365 päeva aastas. Täpsustuseks olgu öeldud, et just eespool mainitud juhtimis- ja teatamiskeskuse puhul ongi tegu taktikalise üksusega, mis juhib reaajas õhutorbehävitajate lendamist. NATO integreeritud õhukaitsesüsteem on ja jääb liikmesriikide solidaarsuse ja sidususe nurgakiviks.

Liikmesriikidel, kellel pole oma õhutorbehävitajaid, aitavad õhuruumi puutumatus järelvalvet tagada teised liitlased. Nii näiteks teevad Belgia õhutorbehävitajad õhutorbet Luksemburgi õhuruumis ning Itaalia tagab Sloveenia ja Albaania õhuruumi puutumatus. Alates 2004. aasta märtsist, pärast kolme Balti riigi ühinemist NATO-ga, tagavad NATO liitlasriigid pideva õhutorbe ka Eesti, Läti ja Leedu õhuruumis. Balti riikide õhutorbet teostavad liitlased roteerivalt üldjuhul neljakuuliste vahetustega, baseerudes Leedus Šiauliai linna lähedal asuvas Leedu õhuväe Zokniai lennuväljal, kasutades tavaliselt nelja õhutorbehävitajat. Missiooni

¹ Artikkel on valminud koostöös kolonel Jaak Tarieni, major Hardi Lämmergase, major Maanus Niguli ning kapten Rauno Leskoviga.

isikkoosseis on liikmesriigiti erinev, kuid jääb vahemikku 50–120 inimest. Praeguseks on Balti õhuturbe-missioonis osalenud kokku 14 NATO liikmesriiki. Alates 2015. aastast lisanduvad kahe uue riigina Ungari ja Itaalia.

Kas lennubaas on valmis?

Eesti kaitseväge lennubaasi ülesanne on vajaduse korral NATO ja NATO liikmesmaade lennuüksusi baasis vastu võtta, lennuväljateenust osutada ning nende logistilisi, sidealaseid ja muid vajadusi tagada. Balti õhuturbeüksuse baseerumisel peab baasil olema täielik operatsioonivõime (*full operational capability* ehk FOC) toetada õhuturbeoperatsioonide läbiviimist Balti riikides.

Kaitseväge juhtkonna tehtud lennubaasi arenguplaanide kohaselt pidi baas alates 01.01.2013 olema võimeline võõrustama NATO Balti õhuturbe lennukeid regiooni varulennuväljana. Samast ajast alates pidi baas olema võimeline võõrustama ka NATO eelhoiatuse ja õhuruumi juhtimise süsteemi (*Airborne Warning and Control System* ehk AWACS) lennukeid harjutuslendudel. Alates 2015. aasta algusest peab lennubaas olema võimeline Ämaris vastu võtma NATO Balti õhuturbe neljakuulist rotatsiooni.²

Praeguseks planeeritud eesmärgid on lennubaas saavutanud. Nii Eesti kaitseväge kui ka rahvusvahelistel õppustel osalemine on muutunud lennubaasile tavapäraseks. Lennuväli suudab õppustel vastu võtta vajaliku hulga lennuvahendeid ning neid teenindada. Baas on koostöös õhuseiredivisjoni-ga võimeline õppuste jaoks looma liitlaste ja Eesti õhuväge lennuüksustele vajalikud juhtimispunktid ning struktuurid. Võib öelda, et lennubaas on saavutanud piiratud operatsioonivõime (*Limited Operational Capability* ehk LOC). Ämaris alaliselt paiknevatele üksustele ning lühiaegselt võõrustatavatele välisüksustele on taristu, lennuvälja navigatsioonisüsteemid on sertifitseeritud ja toimivad, vajalikud funktsioonid on minimaalselt tagatud koostöös kaitseväge tsentraalsete väeosadega, Kaitseliidu ja tsiviilkoostööpartneritega.

² «Ämari lennubaas saavutab võime võõrustada liitlaste lennuvahendeid, sealhulgas hiljemalt 2015. aastal ka ühte NATO õhuturbe rotatsiooni aastast.» Riigikaitse arengukava 2013–2022.

Saavutatule vaatamata on terve hulk valdkondi, mida tuleb arendada. Üks olulisem probleem on see, et allüksused pole spetsialistidega täielikult komplekteeritud. Praktiliselt kõik töökohad on täidetud, aga see tagab lennubaasi opereerimise ainult 8–17-ni tavarutiinis ning õppusteperioodil ööpäev läbi vaid lühiajaliselt. Lahendada tuleb ka terve hulk tehnilisi probleeme. Nii pole side- ja infosüsteemid täielikult välja arendatud. Ka muudes tehnikavaldkondades tuleb jätkata valitud suunal. Nii tuleks lennuvälja käitamiseks ja lennukite maapealseks teenindamiseks vajaliku tehnika hangetega saavutada vähemalt kahe tehnikaühiku tase igas olulises võimekuse valdkonnas. Näiteks on väga vaja muretseda lisaks ühele hävitajate tankimismasinale veel teine, sest ainsa masina rikke korral seiskub kogu lennutegevus.

Omaette ülesanne on lõplikult välja arendada ka algselt ette nähtud majutusvõimalused. Õhuturbe kiirreageerimismeeskonna kas või osaline majutamine Tallinnasse pole lahendus. Samuti ei suuda logistikaüksuste tarbeks rajatavad kasarmud lahendada NATO lennuüksuse majutusprobleemi Ämaris. Lisaks neile tuleb lennubaasi plaanipäraseks arendamiseks lahendada mitu teist ülesannet.

Kas õhuseiredivisjon on rotatsiooni tulekuks valmis?

Õhuturbe hävitajate rotatsiooni toomine Eesti kaitseväge lennubaasi ei nõua õhuseiredivisjonilt (ÕSD) erilisi ettevalmistusi. Divisjon teeb juba praegu Balti õhuturbemissiooni toetavaid operatsioone (toodavad tunnustatud õhupilti, tagavad radar- ja raadiokatet) nii Eesti kui ka vajadusel teiste liitlaste (Läti ja Leedu) õhuruumis. NATO operatsioonid tuginevad ühistele standarditele kogu alliansi ulatuses. Neid kehtivaid operatsioonide protseduureegleid järgivad ka meie õhuseireoperaatorid ning relvasüsteemide (hävitajate) sihitajad, kes on läbinud standardse väljaõppe ning on võimelised tegema sama tööd erinevates taktikalistes juhtimis- ja teatamiskeskustes, teisisõnu õhuoperatsioonide juhtimiskeskustes. Kokkuvõtvalt võib väita, et õhuseiredivisjon on juba praegu valmis rotatsiooni tulekuks Ämari lennubaasi.

Ämari lennubaas on praeguseks planeeritud eesmärgid saavutanud.

Miks peaks rotatsioon Eestisse tulema?

See, et õhuvägi on valmis aastas ühte nelja kuu pikust rotatsiooni vastu võtma, ei tähenda seda, et seda ilmingimata tuleks teha. Mõnikord on soovi üks rotatsioon Ämarisse tuua põhjendatud majanduslike kasudega. Väidetavalt on Šiauliai linn majanduslikult edukas suuresti tänu seal baseeruvatele Balti õhutorbeüksustele. Hotelli-, toitlustus-, meelelahutustööstus ja muu sellesarnane äri õitsevat tänu seal elavatele NATO õhuväelastele. Koos ühe rotatsiooni tulekuga tuleks osa sellest õitsengust Lääne-Harjumaale. Kuuldavasti olevat see leedulaste vastuseisu peamine motiiv. Nende vastuseis on sel juhul täiesti mõisteta ja ratsionaalne.

On siiski ka mõni üsna kaalukas argument ühe rotatsiooni ületoomiseks aastas. Siin ei ole aga kaalukausil kellegi majanduslik kasu või hea väljaõppevõimalus. Pigem on selle kriteerium julgeoleku- ja turvalisuskaalutlused, mis puudutavad kas kogu NATO-t või siis vähemalt suurt osa NATO-st. Balti õhutorbe üks põhilisi mõjutegureid on heidutus. Õhujulgeoleku potentsiaalne rikkujatunne NATO õhutorbe või-

meid ja tahet oma õhuruumi kaitsta ning on teadlik oma teo tagajärjedest. Teine oluline tegur on reaalne sõjaline kohalolu ning reageerimisvalmidus.

Kui Ämaris hakkaks baseeruma üks rotatsioon kolmest, siis võib rääkida n-ö bipolaarsest, st kahe keskusega reageerimisjõudluse struktuurist Balti regioonis. Selline bipolaarne õhutorbe on mõjukam nii heidutusvahendina kui ka reaalse õhutorbejõuna. Heidutuse tasandil demonstreerib see NATO ekstensiivsemat kohalolu ning terve Balti regiooni tugevamat integreeritust NATO-sse. Luues teise, põhjapoolse keskuse, muutuvad piirkonna eri punktidesse jõudmise ajad ning seega tõhustub terve piirkonna õhuruumi reaalne kontroll.

Kui aga Balti õhutorbe peaks rahulduma ühe keskusega, siis õhutorbe efektiivsuse mõttes peaks selle keskuse kõige mõistlikum asukoht olema regiooni keskosas. Praegu asub see regiooni lõunatiival ning seega on reageerimisjõudluse struktuuri raskuseks lõunasse kaldu. NATO heidutava ja reaalse õhujõu raskuskeskme kallakut lõuna suunas suurendab veel asjaolu, et lõunatiiva naaber on NATO maa Poola. Regiooni põhjatiival sellist NATO-liitlast aga pole. Pole ka õhutorbe lennubaasi ning praegusel kujul on see tiib üsna nõrga kaitsega.

Õhuväe ülem kolonel Jaak Tarien tervitab Ämaris maandunud XVI Balti õhuturbeharjutusel osalenud Belgia piloote.

Lõpuks tuleb arvestada veel seda, et kuna NATO on investeerinud läbi NATO julgeolekuinvesteeringute programmi (NATO *Security Investments Programme* ehk NSIP) Ämari lennubaasi arengusse üle 30 miljoni euro, siis on moraalselt õige kasutada meie lennubaasi sihtotstarbeliselt ning võõrustada siin NATO kestvat operatsiooni – NATO Balti õhuturbemissiooni.

Eesti õhuväe ettevalmistused õhuturbe rotatsiooni vastuvõtuks kulgevad plaanipäraselt. Õhuväe poolt vaadatuna on ühe rotatsiooni ületoomiseks Eestisse mitu tõsiseltvõetavat sõjalise loomuga argumenti. Nende kõrvutamise teistsuguste argumentidega ning järeltuste tegemine jääb aga väljaspoole õhuväe kompetentsi.

Balti õhuruumi turvanud Prantsuse hävituslennukid Dassault Mirage F-1 Ämari lennubaasis.

Lennubaasi perrooniteenindusmeeskond tööhoos.

Õppustel Sabre Strike 2013 osalenud Marylandi Rahvuskaardi ründelennuk A-10 Thunderbolt lennubaasi hooldusangaris.

Mehed, kelle jutud määravad kaitseväe imago

Mis tunne on olla ajateenija aastal 2013? Lihtne vastus oleks, et ega midagi väga viga olegi, teed oma tööd, õpid, suhtled ja ootad uue aasta suve, täpselt nagu ajateenija aastal 1995 või 2005. Lähemal vaatlusel on kutsealuse elul aga palju nüansse, arenguid ja lugusid, mis algavad palju enne seda, kui ta esimest korda vormi selga tõmbab. Neid ei tohtinud mainimata jätta siis ega tohi ka nüüd.

Olla valmis

Kolm aastat enne ajateenistust avastad koos keskkoolikaaslastega, et kõigile on tulnud kiri kutsealuseks võtmisest. Kui sa olid ajateenistuse unustanud, siis jõudis see kodanikukohustus ka sinu teadvusesse. Valid edasise haridustee ja saadad taotluse kaitseressursside ametisse. Mure jälle kaelast ära ja elu läheb edasi.

Viimase ülikooliaasta alguses tuleb aga jälle teade – oled oodatud arstlikku komisjoni. Enam ei ole pääsu ja kui sa pole pettur, kes tahab lihtsalt teenistusest kõrvale hiilida, siis ootab sind ees vaid viis-kuus tundi haiglas ootamist. Oma üllatuseks avastad, et järjekorras seistes on vaid iga teine, kui mitte kolmas mees teenistuseks kõlblik. Endistest koolikaaslastest kukuvad ära kõik kergejõustiklased ja korvpallurid, kõik trennipoisid ja muidu tegijad – kas ma olen loll või pidanuks ka mina kõrvale hiilima?

Sellele vastamiseks on kõige tähtsam olukorda mõtestada. Kas ma olen valmis oma riiki kaitsma, kui aeg käes? Kas need 11 kuud jooksevad mööda külgi maha? Kas see on mu elule kasulik või mitte? Minu puhul on ehk lihtsam: relvakäsitlemisoskus, metsas ellujäämine, orienteerumine ja parem füüsis – ütlen kõigele jah! Sealhulgas leidsin aga väljundi enda elukutsele – reklaamiloomele. Sõdurileht ja töö kaitseväe teavituskeskuses tundus minu jaoks reaalne ja kui komisjoni lõpus minult küsiti, kas tahan vahipataljoni või Kuperjanovi jalaväepataljoni, teadsin juba ise kolmandat kohta nõuda.

ELISTER KANGUR
*nooremseersant
staabi- ja sidepataljoni
teavituskeskus
Sõdurilehe
peatoimetaja*

Investeering juhti ja õpetajasse

Kui olla valmis, siis pole üleminek vabalt elult selge korra ja reeglitega kasarmuelule üldse raske. Esimesel tunnil müüride vahel ütles üks mu koti läbiotsija, et siin pole tegu kinnipidamisasutusega, vaid lihtsalt ühe rangema režiimiga õppeasutusega – seda me veel vaatame, tundus mulle. Lakkamatud jutud teenistuse läbinud sõpradelt sind ajuvabalt karistavatest ülematest ja veelgi värvikamad tekstid internetiavarustest jätsid aga siiski mulje, et õppeasutuse tiitlit kohale anda ei saa. Füüsilise ja vaimse väärkohtlemise kuulsusega riigiasutus, sellise mainekujunduse varjust on raske välja hüpata. Ometigi mul vedas, värsked nooremleitnandid otse kaitseväe ühendatud õppeasutustest, nii mõnigi teenistukaaslane vanem kui uus ülem. Neilt aga kinnitus, et kaitseväe halvemaid näiteid karistustest ja kiusamistest nad ei kasuta ja «mongolit» nad ei mängi.

Kohati tundusid õppetunnid juba nagu ülikoolis ja õppetegevusele anti rohkem tähelepanu kui kohati ebavajalikule distsiplineerivale drillile. Sõduri baaskursusele (SBK) järele vaadates võib öelda, et varasemad jutud kaitseväest ei osutunud tõeks ja Tartust on tulnud korralikud ja austust väärivad leitnandid. Kui võtta arvesse ka pataljoniülema sõnu, kus märgiti aastate parim sõduri kuld- ja hõbemärkide teenijate hulk, võib ehk tõesti nõustuda – pigem õppeasutus kui vangla.

Kuigi tihtipeale kardetakse metsa ja eelkõige metsaelu, siis avastasin, et pärast viit järjestikust laagrit ei tahtnud mehed enam kasarmusse minnagi. Elu metsas tundus lihtsam ja lõbusam, eelkõige lahingutes ja KSP-58 operaatorina. Nooremseersant Peeter Rõbakov (pildil) läbis viiest nooremallohvitseri metsalaagrist neli just kuulipildurina, vabatahtlikult.

Vastutan kõige eest ise

Naljakas, kuidas ühe äärmiselt kindla etapi, ajateenistuse, juures on nii palju teadmatust. Nii-öelda Sõduri FM ju just sellel põhinebki. Hirm uskumatult pika ja raske rännaku või hirmsate külmakraadide eest metsas. SBK alguses põhines õud hirmsatel kuulujuttudel ja koduigatsusel, enamiku jaoks oskamatuses iseseisvalt hakkama saada. Mehed ei suutnud ilma mobiiltelefonide ja pideva sotsiaalse kontaktita elus püsida. Samas õppisid kümned taas mõtteid ja tundeid paberile panema ning neid oma armastatutele saatma – protsessi nautides. Hirm lõputuna näiva küürimise ees tõi aga oskused, millega majanduspäev lõppeb kaks korda kiiremini kui esimesel korral. Kartus rühmavanema ees tõi oskuse austada, oskuse nõuda austust, kui sa seda väärid,

oskuse kuuletuda ja nõuda kuuletumist. Tõsi, Sõduri FM püsib ajateenistuse lahutamatu osana esimesest päevast viimaseni, aga mehed õpivad oma hirme ja kartusi ületama. Nähes iga päev sadat meest, näed, kuidas igaüks ületab mõne hirmu, teeb seda iseseisvalt ja õpib selle käigus ka vastutust.

Juhiks sünnitakse

Väljaõppe juures ei saa aga üle ega ümber metsaelust. Oma senisest paarikümnest väljaõppenädalast veetsime metsas üsna suure hulga, kokku kaheksa laagrit, mitu väliõppust ja rännakut. Alates esimesest plärtsatusest jõkke kuni viimaste lahinglaskmisteni näed meestes arengut ja samas ka õppimisvõime liimite. Stressirikkad laagrid alguses, magamata ööd, frustrerunud ja oskamatud mehed, kellest vaid

Ahju peal käsku kirjutav nooremseersant Kristjan Kivistik nooremallohvitseride kursusest: «Tegelikult oli äge aeg ju, oli ju! Ei olnud midagi nõmedat ja sai pidevalt midagi uut, huvitavat ja lahedat teha. Mulle meeldis!»

mõni jõuab nooremallohvitseride kursusel veel sügisesse metsa.

Minul tekkis küsimus: kuidas ikkagi valitakse allohvitseriks sobivaid mehi? Puutudes kokku nii Kuperjanovist, logistikast, vahipataljonist kui ka õhutõrjepataljonist saadetud meestega, kordus sarnane muster. Nad ei teadnud, kuhu neid pärast SBK-d saadetakse, osa neist isegi ei tahtnud jaoülemaks saada, kuid ometigi neid selleks suunati. Jao juhtimine, kaitsed, rünnakud, rännakud, linn, mets, tühermaa – kõik õpitu meeldis meestele, nad nautisid oma tõusvat taset, tunnet, et nad oskavad midagi, kuid olgu selleks siis kaabli paigaldamine või lihtsalt juhtimisoskus pingel all, mõni mees ei saanudki hakkama. Ma ei mõtle siinkohal seda teoreetilist praktilist oskust, mida meile õpetati, vaid pigem tahet olla see mees, kes juhib.

Nooremseersandiks saavad õnnelikud ja enda üle uhked mehed, aga näen kohta, millest soovitsin tulevaste noorsõdurite ülematel kinni pidada – tehke meestele selgeks, mida jaoülemade kohustus endast kujutab, mis ülesanded mehed enda kanda võtavad ja testige valitud meeste sobivust. Jään seisukohale, et juhiks ei saa õppida, juhiks sünnitakse.

Kaitseväel on raha nagu ratsahobusel...

Nii kirjeldatakse tihti peale kaitseväge oma täismahus ja võimekuses, vihjates suurele protsendile Eesti vabariigi rahapajast. Osaledes kogupereüritusel «Kõikide laste isadepäev» ja suheldes seal kümnete isadega, kes läbisid ajateenistuse küll aastal 1995, 2000, kuid samas ka nõukogude ajal, jäi alati kõrva nende kommentaar: «Minu ajal küll selliseid asju ei olnud.» Samal ajal rõõmustavad praegused ajateenijad aga juba pisut uueneva varustuse üle. Sõdurite jaoks olev Rootsi lamp ehk kõnekeeles «no-can-see» asendus mul mingil hetkel kümneid kordi efektiivsema ja mugavama Petzli pealambiga. Linnalahinguks on uued ja mugavad taktikakindad, mõnusalt soojad võrksallid ja mitmel viisil kasutust leidev digimustriga torusall. Lihtsad ja väikesed riideelemendid, aga sõduri elu parandavad need märgatavalt. Sõdur ei saa märkimata jätta aga oma teenistusrelva. Alustades üsna haljaks nühitud Galil AR-iga, sain hetkeks minna sügavasse minevikku rauasaeks kutsutud M45-ga. Samal ajal me juba teadsime, et Norrast tulevad meie jaoks täiesti uued MP5-d. Käes mugav, kerge ja kuigi ma pole sellega veel laskma jõudnudki, võin üsna kindel olla, et minu M45 tulemused paranevad tunduvalt. Mõnus!

Minu (pool)aasta on olnud huvitav ja seni ka piisavalt sisukas, et suurt igavustunnet ja passimist ei mäletagi – hea töö, kaitseväge, seda on rohkem, kui ma enne tulekut lootsin ja eeldasin! Usun, et järgmiseks aastaraamatuks pole mu maailmapilt muutunud ja näen endiselt kaitseväge kohana, mis arendab mehi mu ümber, tõsi, nende arenemisvõime on juba teine teema. Samas peab mõistma, et põhilised kaitseväge mainekujundajad on just ajateenijad ja nende arvamuse kujundavad omakorda rühmaülemad, -vanemad, drillseersandid, väljaõppe planeerijad ja kõik teised tegevteenistujad, kellega nad kokku puutuvad.

Võidab see, kes laseb täpselt ja kellel on rohkem sõpru

Roger Trinquier¹ kirjutas juba 1961. aastal, et me uurime ikka veel visalt niisugust tüüpi sõda, mida enam ammu ei eksisteeri ja mida me mitte kunagi enam pidama ei hakka.

Vaatamata muutunud jõujoontele mõtlemise ja tehnoloogiliste võimaluste vahel on paljude riikide relvajõududes praeguseni levinud seisukoht, et doktriin juhib tehnika arengut ja sellest lähtuvalt kujundatakse ka strateegia, taktika ja väljaõpe. Muutunud olud aga panevad võitlejale lahingutingimustes oluliselt suurema vastutuse ja kehtestavad individuaalsele väljaõppele uued ja kõrgendatud nõudmised, seda vaatamata doktriinidele ja strateegiatele.

Lahingutegevus on suurtelt manööverpindadelt kandunud võitlusele strateegilise tähtsusega objektide (sh isikute, meele ja vaimu) pärast. Selleks, et selistes nüüdisaegsetes ja ebakonventsionaalsetes olukordades edukas olla, tuleb kaitsta nii objekti kui ka selle kaitsmiseks rakendatavaid vahendeid. Üks selline on ka võitleja ning tema patriootlik häälestatus ja oskused. Ehk teisisõnu tuleb teda nii psühholoogiliselt kui ka taktikaliselt ette valmistada olukordadeks, kus temast sõltub kaitstava objekti saatus.

Samuel Huntington² on öelnud, et mida tugevam on sõjaväe hää, seda väiksem on sõja tõenäosus. Arvestades Eesti riigi väiksus ja kaitseväge mahtudel põhinevat piiratust on meie võimalus panna oma hää kajama aktiivse osaluse, oskuste ja dünaamilise õppe kaudu. Hääle ja selle tugevuse juurde jõuame ka edaspidises arutelus «meie» tähenduse avamisel.

Väikeriigi ellujäämise ja edu eeldus on oma märkide olemasolu ja nende tuntus rahvusvahelises seltskonnas. Kaitseväge puhul on üks märk meie aktiivne panus välismissioonidel ja seal on eesti sõdur tuntud oma headuses. Hea sõduri tunnus on laskeoskus ja seda mitte klassikalise rindejoone (loe 100 meetri tiiru) tingimustes, vaid just taktikalistes situatsioonides.

¹ Trinquier, R. 1964. Modern Warfare: a French view of counterinsurgency. NY, Frederick A. Praeger

² Huntington, S. P. 2013. Sõdur ja riik. Tsiviil-militaarsuhete teooria ja poliitika. Riigikaitse Raamatukogu

RICHARD RAID
nooremleitnant
Eesti reservohvitseride
kogu

EINAR LILLO
lipnik
Eesti reservohvitseride
kogu

Kaitseväge juhataja ja Eesti laskurliidu president kindralmajor Riho Terrase sõnul võidab see, kes laseb täpselt ja kellel on rohkem sõpru. See mõttekäik avab sügavamalt väljaõppe, liitlassuhete ning koduse toetuse ja koostöö olulisuse.

Väljaõppel kaks poolust, mille üks külg on militaarne väljaõpe ning oskus ja võime omandatud rakendada, teise poole moodustab sportlik pool. Sportliku poole alustala on kindlasti militaarspordi lipulaev – laskmine. Militaarset väljaõpet toetav laskealane ettevalmistus peab olema paindlik ja arvestama muutuvaid olusid lahinguväljal.

Sport – koostöö, emotsioon ja väljaõpe

Kui sport ühendab terveid rahvaid, siis laskesport on omamoodi lüli militaar- ja tsiviilmaailma vahel.

Eesti reservohvitseride kogu (EROK) XIV rahvusvahelistel laskevõistlustel Võrumaal osalesid kuue riigi ohvitserid.

Reservohvitseride ellu kutsutud EROK-i rahvusvaheline laskevõistlus tähistab 2014. aastal oma 15. sünnipäeva. Aastate jooksul on käputäie huviliste meelelahutusest saanud tõeline rahvusvaheline laskeoskuste proovilepanek, kus erinevate võistlusalade abil selgitatakse välja universaalne sõdur. Arvestades muutuvaid olusid ja kõrgendatud ootusi sõdurile on ka võistlusalad muutunud aastatega dünaamilisemaks ja lähtuvad taktikaliste olukordade lahendamise vajadusest. Viimaste aastate arengud kinnitavad, et laskevõistlustel edukas olemiseks ei piisa enam baasväljaõppest ja klassikalise laskeasendi võtmise oskusest. Sõduri laskeoskus ei seisne üksnes tiirus lamades asendist «90 silma laskmises 100-st», vaid on teadmiste ja oskuste kogum relvakäsitsemise drillidest, relva ning laskemoona võimetest, ebastandardsetest laskeasenditest, laskmise dünaamikast ning eesmärgipärasest tegevusest keerulise (varjatud, liikuv, kaugel jms) sihtmärgi hävitamisel.

Möödunud aasta laskevõistluse korraldustoimkond tegi selle ettevalmistamisel ja läbiviimisel koostööd kaitsejõudude spordiklubiga, mis on keskendunud just taktikalise laskmise viljelemisele ja arendamisele kaitseväes. Koostöö andis võistlustele uue kvaliteedi ja pöördumatu suuna taktikalisele laskmisele. Uuendusmeelsuse ja dünaamilise lähenemise olulisust kinnitasid ka võistlustel osalenud väliskülalised, kelle kinnitust mööda on taktikaliste olukordade lahendamine ja meeskondliku laske-distsipliini rakendamine laskeharjutuste käigus arendav ja nõuab mitmekülgset ettevalmistust.

Taktikaline laskmine on laskeväljaõppe distsipliin ja nüüdisaegne treeningmetoodika, mille eesmärk on õpetada laskureid kasutama oma relvi ja varustust enesekaitseks ning vastase kiireks hävitamiseks ebaselgetes ja muutuvates taktikalistes olukordades.

Taktikalist laskmist on võimalik harrastada kõikide käsituli- ja meeskonnarelvadega nii indivi-

Kuidas konkurentidel läheb?

duaalselt kui ka meeskonna koosseisus. Taktikalise laskmise meetodikate rakendamine lahinglaskmistes muudab viimased efektiivsemaks ning realistlikumaks.

Meie, laskevõistlused ja laiapindne riigikaitse

Laskevõistlusel on artikli loogikat arvestades ka teine oluline poolus. Mitmes võistlusi tutvustavas loos ja meediakajastustes oleme rõhutanud asjaolu, et need on laskevõistlused, mis on kasvanud sisult suuremaks kui ainult laskmine. Miks see oluline on? Vastust otsides tuleb minna sügavuti ja liikuda paljukäsitletud pehme jõu kasutamise maailma. Strateegia- ja meediaekspert Raul Rebane³ arutleb oma aastalõpu arvamusoos väikeriigi võimaluste

üle. Ta tsiteerib Soome publitsisti Jarmo Mäkelät, kes ütles, et kui kõike otsustaks sõjaline jõud, siis väikeriike maailmas ei oleks. Julgeoleku teema on meie kui väikeriigi jaoks eluliselt oluline ja samas ka tundlik. Oluline on püsida pildis ja panna oma hääl kajama. Kui aga hääl on nõrk ja pildile pääsed harva, siis suur osa maailmast ei tea, et sa üldse olemas oled ja kui sind ei ole nende tajus olemas, siis on suur oht, et ka sinu puudumist või kadumist ei panda tähele. Selliseid väikeriikide kadumise lugusid leiame ajaloost rohkem kui ühe. See on nii lihtne ja selge tõde ning kehtib nii julgeolekualases kui ka sotsiaalses partnerluses ja inimsuhetes.

Rebane toob välja väikeriigi eduformaadi ja selle neli peamist strateegilist suunda, millega tuleb väikeriigil arvestada. Üks keskne on «meie» – see tähendab häid sidemeid ja suhteid teiste riikide ja rahvastega ning omavahel. See on meile omase ja ühise väärtussüsteemi kaitse, mis teeb meid meieks.

Pika traditsiooniga ja hästi korraldatud mili-

³ Rebane, R. 2013. Arvamus. Raul Rebane: väikeriiklus. Postimees

Õnnitlused võitjaille! Kindralmajor Riho Terrase pilgus on pettumus – miks jäid kaitseväge laskurid alla politseile?

taarsuunitlusega laskevõistlused tagavad kindlasti meie tuntuuse ja annavad võimaluse luua partnerlusidemeid liitlastega. Suhete loomisel ning endale ja teistele hinnangut andes jõuame taas «meie» tähenduse defineerimise vajaduseni.

Etnos ja integratsioon

Professor Anatoly M. Zimichev⁴ käsitleb oma etnopsühholoogiakursuses seda sõna kõige laiemas tähenduses. Etnos on nende inimeste mistahes ühendus, kes tunnetavad oma ühtsust, st võivad öelda enda kohta «meie». Selleks, et etnos saaks eksisteerida, tuleb ta vastandada ümbritsevale maailmale, st neile, kes on «mitte-meie». Teiste sõnadega, etnos on alati olemas seal, kus on jaotus «meie» ja «mitte-meie». Etnose kaudu toimepandavatele tegudele

sisu andes jõuame sellise terminini nagu ideoloogia. Linnar Priimägi⁵ määratleb oma raamatus «Propaganda sõnastik» ideoloogia kui suletud paradigma, kus iga positiivselt formuleeritud idee automaatselt välistab iga sellele ideele vastupidise (kontradiktorse) ning iga sellest ideest erineva (kontraarse) idee. Ideoloogiline jaatus tähendab samaaegselt eitust: kui midagi ideoloogiliselt väärtustatakse, siis võrdub jaatuse tugevus vastandväärtuste eitamise tugevustega. Kas ja kuidas selline vastandväärtuste eitamine omavahel suhestub? Priimägi eristab «meie» tähenduses neljatist suhet – integratsioon, isolatsioon, assimilatsioon ja marginalisatsioon.

Meile sobiv suhe on integratsioon, kus «meie» hindab nii ennast kui ka «teisi» kõrgelt. See aga tähendab lisaks oma väärtuste hoidmisele ka lugupidavat ja auväärset suhtumist teiste töekspidamistesse. See on laskevõistluse vaates suhe, milles kaasame teisi võrdväärsete partneritena ning panustame

⁴ Zimichev, A. M. 2011. Psühholoogia. Poliitika. Võitlus. Kirjastus SE&JS

⁵ Priimägi, L. 2011. Propaganda sõnastik. Eesti Keele Sihtasutus

Kõige kallima, kaitseväge juhataja auhinna teenisid võistkondlikus arvestuses reservohvitseridest politseimeeskonna liikmed.

koostööle. Kaasamine ja koostöö saab avalduda aga eelkõige avatuses. Traditsioone kandva organisatsioonina ei ole EROK salauhing, mille tegemised on täis esoteerilisi võnkeid ja liikmeskonda ümbritseb varjatuse eesriie. Reservohvitserid on koondunud eelkõige selleks, et realiseerida au ja pühendumuse kaudu oma kohustusi isamaa ees.

Ohvitserkond ei saa olla orienteeritud õigustele ja nende ärakasutamisele. Nii on meie praegused võistlused avatud ja suunatud nii partneritele tsiviilsektoris kui ka piiri taga. Ohvitseridena reservis on laskerajal kõrvuti nii politseinikud, päästjad, meditsiinitöötajad, ärimehed, logistikud, insenerid, juristid kui ka ajakirjanikud. Hea näitena oli möödunud

aastal võistkondlikus arvestuses parim meeskond just politseist. See on riigikaitse laiapindsuse tunnus, kus oma rolli tunnetavad paljud ühiskonna liikmed. Rahvusvahelise integratsiooni vaates oli märgilise tähendusega aga välisriikidest tulnud võistkondade arv, nende osakaal oli üle 1/3 võistlejate üldarvust. Nende suhete hoidmine on oluline, et võistlused jääksid neile meelde ja nad tunneksid ka hiljem huvi, kuidas nende sõpradel seal Läänemere ääres läheb. Nii ei saa ka ükski riik kiirkorras ja jäljetult kaduda ajaloo prügikasti.

Ernast Pitkani – terve põlvkond militaarsporti

2013. aastal sai kaksikümmend aastat ajast, mil grupp huvilisi läbis ajaloolise Erna luuregrupi teekonna ja moodustas sõjalis-sportliku seltsi Erna. 1994. aastal alustas vastne selts igasuvise Erna retke korraldamist, mida oma parimatel päevadel peeti maailma üheks pikemaks ja raskemaks sõjalis-sportlikuks võistluseks.

Erna retk oli vaieldamatult Eesti sõjalis-sportlike ettevõtmiste algus ja eeskuju. 20 aastat hiljem on oma sõjalis-sportlik võistlus igal Kaitseliidu maleval, Kaitseliidu eriorganisatsioonidel ja mitmelgi kaitseväe struktuuriüksusel. Nii mõnigi neist meenutab ka nime poolest Erna retke, Noorte Kotkaste Mini-Erna või Kodutütarde Ernake näiteks. Erna eeskuju on jõudnud ka tsiviilikäibesse, käesoleva aasta augustis toimub juba 15. korda skautide korraldatav Erna matk. Rääkimata sellest, et Erna retk on jõudnud ka Eesti keelepruuki, tähendades rasket, üliinimlikku pingutust looduses.

18 aasta jooksul, mil Erna retke korraldati, läbis selle hinnanguliselt tuhatkond võistlejat, välismaa osalejate arvu võib hinnata üle poole tuhande pea kõigist NATO partnerriikidest, muuhulgas sellistest eksootilistest maadest nagu Hiina, Türgi ja Portugal. Võistluse kohtunikud on olnud päris algusest saadik Põhjamaade sinibaretid, kelle arvu võib samuti rehkendada sadades. Liialdamata võib öelda, et Erna retk on olnud meie kaitsejõudude üks suurem ja prestiižikam rahvusvaheline projekt.

Lisaks veel sisemaine mõõde: augustikuist Erna retke tavatseti kutsuda kõigi militaarhuviliste laulupeoks. Võistluste kauaaegne baaslaager Kautlas oli koht, kus kord aastas said kokku mitte ainult võistlustega otseselt seotud inimesed, vaid kõik n-ö militaarhuvidega kiibitsejad kaitseväest, Kaitseliidust, piirivalvest ja mujaltki, ka raja tagant. Oma parimatel päevadel nullindate keskel meenutas Kautla laager tõeliselt sõbralikku *camp*'i, millele lisas vürtsi kohe laagri kõrval asuv välilennuväli, kust aeg-ajalt tõusid õhku ja kuhu maandusid õhuväe lennukid ja kopterid.

TANEL RÜTMAN

major

*Kaitseliidu peastaabi
avalike suhete osakond*

Erna retke võitjate seas on arusaadavalt ülekaalus Eesti võistkonnad, sellegi poolest on poodiumi kõrgeimale astmele tõusnud ka hiinlased, soomlased ja taanlased. Võitjate taset tõendab Ernal tuule tiibadesse saanud Eesti reservohvitseride kogu võistkond, mis võitis maailma ühe hinnatavaima rahvusvahelise sõjalis-sportliku võistluse Swiss Raid. Samuti kuulusid 2003. aastal retke võitnud Soome reservohvitserid maailma absoluutsesse paremusse rogainis. Omaette kangelaslikku rolli mängivad Erna retke ajaloos naisvõistkonnad, kes enamasti jätsid nii mitmedki meeste tiimid selja taha.

Erna retke noorem ja külmem vend on tänava jaanuaris juba 16. korda toimunud talvine luurepatrullide võistlus Utria dessant, mida talviste oludega on ehk raskemgi edukalt läbida kui Erna retke. Nagu mullu sai kokku lepitud, on Utria dessant edaspidi uue rahvusvahelise luurevõistluse Admiral Pitka luurevõistlus kvalifikatsioon, mille kaudu Eesti võistkonnad sellele jõukatsumisele pääsme lunastavad.

Erna retk oli vaieldamatult oma aja tippsündmus meie militaarmaailmas, kuid nagu ikka pikaajaliste traditsioonidega ettevõtmiste juures, mida aastaid korraldavad ühed ja samad inimesed, hakkas ka Ernat kimbutama stagnatsioon. Üks retke väsimise põhjus oli kindlasti ka võistluse piirkond: traditsiooniliselt alustati seda Salmistu rannas ja võistlus ise kulges Põhja-Eesti Harju- ja Lääne-Virumaa osas, mis tõi meie enda võistkondadele liiga

Hetki esimeselt Admiral Pitka luurevõistluselt.

suure koduväljaku eelise. Kogenud võistkonnad liikusid maastikul piltlikult öeldes juba kinnisilmi.

Nii otsustasid 2011. aastal Kaitseliit ja Erna selts konsensuslikult, et toonane retk jääb viimaseks ning kutsutakse ellu uus võistlus, mille peakorraldaja on Kaitseliit, kes kaasab korraldamisse kõikvõimalikku kompetentsi ka väljastpoolt. Uue võistluse üks eeltingimus oli ka selle roteerumine Eesti eri paigus, vähendades sellega niigi paratamatut eesti võistkondade konkurentsieelist. Võistluse ringkäik ümber ja läbi Eesti kaasab selle korraldusse ka laiemat inimeste ringi kohalike ekspertide näol, võimaldades säilitada uue jõukatsumise värskust. Uue võistluse ametlik töökeel on inglise keel, mis samuti teeb võistlemisvõimalused võrdsemaks ning võimaldab ühtlasi harjutada staabitöö protseduure NATO võtmes.

2013. aasta augustis viidigi Harjumaal läbi uus rahvusvaheline kaugluurepatrullide võistlus nimega Admiral Pitka luurevõistlus / Admiral Pitka Recon Challenge. Võistluse nimi jäädvustab meie rahvusliku suurkuju Johan Pitka mälestust. Oli ju Pitka üks Vabadussõja kangelastest, Kaitseliidu, mereväe ja soomusvägede looja, kes ka 1944. aasta lootusetus olukorras võitles Eesti iseseisvuse eest ja selle eest ka oma elu andis.

Uue võistluse korraldamisel lähtuti eeldusest võtta Erna retkest parim, ehk siis jätta võistluse raskuspunktiks luureobjekt ja maastikul varjatult liikumine. Trassil paiknevad ülesanded peaksid võimalikult palju imiteerima tegelikku luurepatrulli liikumise taktikat põhimõttel *train as you fight*.

Esimesel Pitka luurevõistlusel osales 13 Eesti ja 5 välismaist võistkonda: Soomest, Belgiast, Poolast, Leedust ja Georgiast. Võistlusele asetas oma pitseri toimumispiirkond – Harjumaalääneosa, mis on keskmisest Eestist oluliselt tihedama teedevõrgu- ja asustustihedusega. See tähendas olulisi piiranguid liikumisele, mistõttu trass ise oli tavapärasest Erna marsruudist mõnevõrra füüsiliselt kergem. Võistlejad läbisid kontrollpunktides komplekslaskmise harjutuse Männiku lasketiirus, uppuja päästmise ja paadiralli Männiku karjääris, erinevate relvade kokku paneku ja 81 mm miinipilduja ülespaneku ja otsesihitmisega imitaatorist laskmise ülesande, meditsiini-, öise laskmise, juhtimis- ja pioneeriülesande Klooga laskeväljal ning lõpujooksu Rummu karjääris.

Jaanuaris toimuv Utria dessant, kuulsa Erna retke noorem ja külmem vend, on ühtlasi Admiral Pitka luurevõistluse kvalifikatsioon.

Võistlejate tagasiside esimesele võistlusele oli valdavalt positiivne, võidumeeskond KVÜÕA sõjakoolist pidas oma edu pandiks hästi sooritatud luureülesannet ja keskmiselt ühtlast esinemist kontrollpunktide ülesannetel.

2014. aastal toimub Pitka luurevõistlus peamiselt Lääne-Virumaal ja korraldamise põhiraskust kannab Kaitseliidu Viru malev. Välismaiste võistkondade huvi kasvab ja loodetavasti saab Admiral Pitka luurevõistlusest veelgi parem ja tuntum võistlus, kui seni Maarjamaal korraldatud on. Selleks annab lootust 20 aasta jooksul militaarspordiga üles kasvanud põlvkond. Praeguseks on nii mitmeidki näiteid, kus rajal on korruga nii isad kui ka pojad, või on praegu rajal pojad/tütred kordamas oma isa aastakümne(te) tagust sooritust. Ka noorteorganisatsioonide korraldatavad võistlused on rahvarohked ja ennustavad head järelkasvu. Kõik see annab märku kasvavast kogemusest võistluste paremaks korraldamiseks ja ka osalejate järelkasvust.

Kaitseväe sportlaste

kuldne aasta

Möödunud aasta oli kaitseväe sportlastele saavutusterohke, säravaim tulemus on kahtlemata kapral Heiki Nabi 23. augustil Budapesti maailmameistrivõistlustel võidetud raskekaalu maailmameistritiitel Kreeka-Rooma maadluses. Algselt autasustati Nabit hõbemedaliga, kuid et finaali võitnud Iraani sportlane Amir Aziz Ali Akbari osutus hiljem dopingupatuseks valemänguriks ja diskvalifitseeriti, krooniti Heiki Nabi teist korda maailmameistriks. Oma esimese maailmameistritiitli võitis kapral Nabi 16. septembril 2006 Hiinas Guangzhou triumfeerides siis kehakaalus kuni 96 kg. Heiki Nabi auhinnakapis on ka Londoni olümpiamängudest võidetud hõbemedal. Aasta lõpus lootsime Heikilt kõrget kohta ka ülemaailmse sõjaväesportinõukogu (CISM) maailmameistrivõistlustelt, kuid eelnevalt Saksamaal Bundesliiga võistlusel saadud olavigastuse tõttu pidi kapral Nabi nimetatud võistlustest kahjuks kõrvale jääma.

Väga tublilt esinesid meie laskurid Horvaatias Osijekis toimunud Euroopa meistrivõistlustel (EM), võites kokku viis medalit. Laskesport on kaitseväes ja ka Eestis tervikuna taas tõusuteel ja seda tõestab kapral Peeter Oleski juunioride EM kuld 25 meetri standardpüstoli harjutuses. Esile tasub tuua ka pronksmedalit olümpia kiirlaskmises, mis on üle mitme aasta esimene tiitlivõistluste medal olümpiaharjutustes. Meeskondlikus arvestuses tuli Eesti juunioride laskemeeskond (koosseisus Peeter Olesk, nooremseersant Allar Mürk, kaitseliitlane Mihkel Kasemets) 25 meetri standardpüstoli laskmises hõbemedalile.

Naistest vallutas 2012. aastal oma olümpia-debüüdi teinud kapral Anzela Voronova uue kõrguse, tulles Euroopa meistriks 300 m vabapüssiharjutuses 3×20 lasku tulemusega 586 silma. Võistkondlikult tuli ta veel Euroopa meistrivõistlustel koos kaitseliitlaste Ljudmila Kortšagina ja Jelena Potaševaga 300 m püssi harjutuses 60 lasku lamades 1765 silmaga kolmandaks. 44-aastane laskur Voronova on tulnud kolmel korral sõjaväelaste maailmameist-

HEINO MÄRKS

major

kaitseväe peastaabi

personaliosakond

riks, viimati mullu Hiinas Guangzhou. EM-il oli tema parim tulemus siiani 2011. a Belgradis saadud kuues koht, mis tagas talle ka pileti Londoni olümpiamängudele. Oma rahulolu laskjate saavutuste üle väljendas ka laskurliidu president kaitseväe juhataja kindralmajor Riho Terras, keda eriti rõõmustas perspektiivikate noorlaskurite pealekasv ja kes on korduvalt maininud, et laskurite siht on olümpiamedal. Möödunud aastaste tulemuste põhjal on see täiesti reaalne eesmärk.

Teised märkimisväärsed tulemused möödunud aastast pärinevad valdavalt sõjaväelaste maailmameistrivõistlustelt (CISM MM). Vendadest orienteerujad kapralid Timo ja Lauri Sild jätkasid augustis oma võitude seeriat Rootsis Eksjös korraldatud orienteerumise MM-il, võttes tavarajal kaksikvõidu, kusjuures kulda ja hõbedat jäi lahutama vaid 2 sekundit. Timo võitis individuaalse kuldmedali ja meeskondliku pronksi, tema noorem vend Lauri aga hõbedat ja pronksi ning meeskondlikult pronksi. CISM MM-il pronksmedali võitnud orienteerumisvõistkonda kuulusid vendade Sildade kõrval veel kapral Sander Vaher ja malevlane Kristo Heinmann. Sõjaväelaste MM orienteerumisjooksus on traditsiooniliselt väga kõrgetasemeline võistlus, kus meesteklassis osaleb ligikaudu pool maailma absoluutsest paremikust.

Kaitseliitlane Daisy Kudre võitis 26. märtsil Prantsusmaal Annecys toimunud sõjaväelaste

Meeste tavarajavõistluse autasustamisel hõivasid pjedestaali kaks kõrgemat astet vennad Timo ja Lauri Sild.

Euroopa meistrivõistlustel laskmises pronksmedali võitnud Eesti püssinaiskonna liikmed, kaitseleitlased Ljudmila Kortšagina ja Jelena Potaševa koos treeneriga.

maailmameistrivõistlustel suusaorienteerumises pronksmedali. Nagu ka Heiki Nabi, saab Daisy Kudre oma väljateenitud medali kätte tagantjärele, sest võistluste võitja Vene föderatsiooni relvajõudude sportlane diskvalifitseeriti dopingu kasutamise tõttu.

Orienteerumise naiskond, malevlasted Merike Vanjuk, Kirti Rebane ja Annika Rihma, saavutas CISM MM-il hõbe- ja pronksmedali.

Õhuväe piloot nooremleitnant Lauri Malsroos võitis augustis Tapal toimunud rattaorienteerumise maailmameistrivõistlustel sprindis hõbe- ja teatevõistluses pronksmedali.

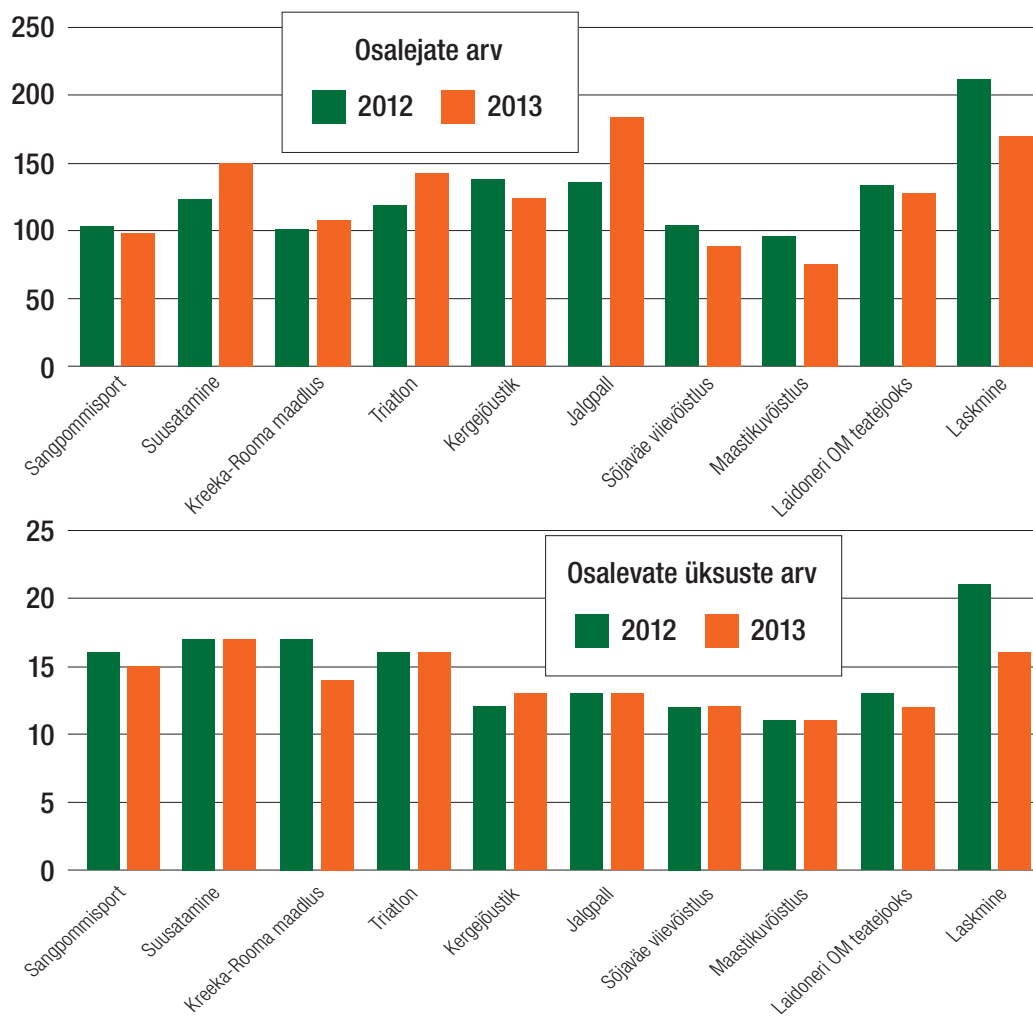
2013. aastal Võrus toimunud ülemaailmse sõjaväespordi nõukogu Euroopa nõupidamisel valmistuti 2014. aasta CISM-i presidendivalimisteks ja käsitleti 2014. a toimuvate võistluste korralduslike küsimusi. Võrus kohtunud 29 Euroopa riigi sõjaväespordi juhid otsustasid esitada CISM-i peassambleele ja kongressile uueks presidendikandidaadiks Euroopa regiooni presidendi, Türgi koloneli Mesut Ceriti. Kuni uue presidendi ametisse asumiseni korraldatakse eelkõige Euroopa sõjaväelaste meistrivõistlusi ja panustatakse rohkem klassikaliste sõjalis-rakenduslike spordialade nagu laskmine, sõjaväe viievõistlus, orienteerumine jms arendamisse. Samuti rõhutati nõupidamisel regionaalsete

spordivõistluste läbiviimise vajalikkust ja tähtsust parema koostöö saavutamiseks.

Ajateenijate füüsiline ettevalmistus ja kaadri-kaitseväelaste kehaline võimekus nii hetkeseisuna kui ka viimase kümne aasta lõikes leidis põhjalikumalt käsitlust kaitseväe aastaraamatus 2012 ilmunud artiklis. Möödunud aasta kohta võib mainida lühidalt, et erilisi muutusi võimekuses pole, samale tasemele jääb ka kaitseväe meistrivõistlustel osalenud üksuste ja kaitseväelaste arv (vt graafikuid). Viimastel aastatel on meie liitlased oma sõjaväelastele kehtestatud kehalise võimekuse nõudeid alandanud ja sama teed on mindud ka Eestis. 2013. aastast hakkasid kaitseväes kehtima uued väiksemad füüsiliste võimete kontrollnormatiivid ja see teeb meid murelikuks, sest kaitseväelaste kehalise võimekuse senise taseme säilitamiseks tuleb nüüd ülematel leida täiendavaid motivaatoreid innustamiseks alluvaid aktiivselt sportima.

Briti võitlejad õpetasid oma kolleegidele Scoutspataljonist rägbit.

Osavõtt kaitseväge meistrivõistlustest 2012. ja 2013. aastal.

NATO

25 aastat pärast külma sõja lõppu

Ülevaade käsitleb NATO arenguid pärast külma sõja lõppu neljast vaatenurgast: partnerlus, sõjalised operatsioonid, liikmesriikide huvid ja võimearenduse suunatud initsiatiivid. Viimase 25 aasta jooksul on NATO jõuliselt ja järjekindlalt uut identiteeti loonud. Organisatsioon on selleks algatanud protsesse, mille eesmärk on jätkata NATO sihikindlat arengut ja jääda globaalselt tõsiseltvõetavaks julgeolekuteguriks ka pärast 2014. aastal lõppevat rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude (ISAF) missiooni. Otsustav hetk, mis määrab NATO tuleviku viimase kümneni kestel arengut paljuski suunanud Afganistani operatsiooni järgselt, on 2014. aasta tippkohtumine, mille käigus oodatakse senitehtu kinnistamist ning püstitatakse NATO võimearenduse ja partnerluse vallas uued ülesanded.

NATO partnerlus

Möödunud 25 aasta jooksul on NATO vastu võtnud kolm strateegilist kontseptsiooni (1991, 1999 ja 2010), neist igaüks sümboliseerib teatud määral identiteediotsinguid külma sõja järgses maailmas ja on mõjutanud organisatsiooni praegust identiteeti. Esimene suurem muudatus laiema julgeolekukäsitluse suunal oli programmi «Partnerlus rahu nimel» («Partnership for Peace» ehk PfP) algatamine 1994. aastal. Selleks ajaks oli külma sõja lõpust möödunud viis aastat ning liikmesriikidele tundus, et julgeolekupilt oli muutunud määral, mis nõudis kitsalt sõjalisele arengule suunatud organisatsiooni tegevussuundade laiendamist. 1990. aastate alguses integreerus organisatsiooniga lõplikult ka ühinenud Saksamaa.

Euroopa Liit ja NATO võimaldasid Euroopa riikide vahelist pidevat dialoogi ja mis kõige olulisem – nende sõjaliste struktuuride pidevat omavahelist suhtlust. See on vähendanud konfliktivõimalusi Euroopa riikide vahel viimase 60 aasta jook-

RIHO RÕNGELEP

kolonel

NATO juures olev

Eesti sõjalise esindaja

asetäitja

sul. Vene föderatsiooni ei teadvustatud ohuna, seda enam, et Varssavi pakt oli lagunenu ja mitu selle senist liikmesriiki orienteerusid integratsioonile Lääne-Euroopaga. Need muudatused julgeolekukeskkonnas tõstatasid õigustatult küsimuse NATO tulevikust ja rollist.

«Partnerlus rahu nimel» pakkus vähemalt lühikeses perspektiivis olulisi vastuseid. Programmiga andis NATO panuse endiste idabloki riikide kujundamise koostöövõimelisteks partneriteks. 20 aastaga on «Partnerlus rahu nimel» otsesel tulemusel NATO-ga liitunud 12 riiki ja järjekorras on paljud. Kui programm võimaldas NATO-l hõlmata oma senise territooriumiga vahetult piirnevaid riike, siis strateegilise kontseptsiooni arendamine 1990. aastate lõpul ei võimaldanud julgeolekut enam käsitleda regionaalselt. Samuti said uue kontseptsiooniga laiema mõtte ka teised, «Partnerlus rahu nimel» programmiga samaaegselt sündinud koostööformaadid. Vahemere dialoogiga kaasati arenenumad araabia riigid, kuid samuti Iisrael Vahemere-piirkonnas, tagamaks dialoog NATO lõunapiiri liikmesriikide julgeolekumurede lahendamiseks ning programmiga ühinenud riikide julgeolekusektori arendamiseks. See kõik pidi tagama regiooni julgeolekukeskkonna paranemise.

Partnerluse loogiline areng oli Istanbuli koostöö initsiatiivi (*Istanbul Cooperation Initiative* ehk ICI) algatamine 2004. aastal, millega kaasati koos-

Partnerlus – lisaväärtusena võimalus hoida dialoogi ka riikidega, kellega muidu on vähe ühisosa.

töösse NATO piiridest kaugemal asuvaid, kuid samas regiooni julgeolekuarengute kontekstis mõjuvaid araabia riike nagu Araabia ühendemiraadid, Bahrein, Katar ja Kuveit. Praeguseks on NATO partnerlus astunud suurte sammudega edasi ja omandanud globaalsed mõõtmed. Koostööd tehakse regulaarselt lisaks paljudele teistele riikidele nii Jaapani, Austraalia kui ka Uus-Meremaaga. Paljuski on nn globaalse partnerluse katalüsaator olnud NATO operatsioon Afganistanis, mis on tõestanud organisatsiooni võimekust globaalselt reageerida ja seda märkimisväärsete sõjaliste vahenditega. See omakorda, olenemata Afganistani operatsiooni lõpplahendusest, on aga tugevdanud NATO tõsiseltvõetavust. Afganistan on üks väheseid teemasid, kus Vene föderatsioon, kes ajalooliselt on eelistanud erinevaid küsimusi lahendada riikidega kahepoolset, peab NATO-t võrdväärseks partneriks.

2012. aasta sündmused Lähis-Idas (araabia kevad, Liibüa diktaatori kukutamine, olukord Süürias)

on NATO-t pannud tõsiselt mõtlema partnerluse edasise arengu peale. Seni domineerinud mõtteviis, et põhiline *modus operandi* on partnereid suunata ja nõustada, ei ole enam paljuski ajakohane. Vähe-malt Lähis-Ida riikidega tuleb seniselt monoloogilt edasi liikuda dialoogile. Arengud Põhja-Aafrikas ning Lähis-Idas vajavad suurenevat NATO tähelepanu ning üha olulisemaks saab reaalse olukorra mõistmine eelkõige regioonis asuvate riikide endi tunnetuse kaudu. Praegu välja pakutud lahendus on algtada laiem strateegiline dialoog Vahemere dialoogi ning Istanbuli koostöö initsiatiivi riikidega. Lisaks on «Partnerlus rahu nimel» programmi-ga juba 1990. aastate algusest liitunud riikidest mitu muutunud NATO-le võrdväärseks partneriks, seda panustamise kaudu nii operatsioonidesse kui ka valmidusüksustesse. Samas ei ole nimetatud riikidel vähemalt lähitulevikus soovi saada NATO liikmeks. Seega on oluline nende riikide panust tunnustada ja võimaldada neil senisest suuremal määral orga-

Operatsioonid – NRF-i missioonil Pakistanis 2005. a osales ka Leedu veepuhastusüksus koos tehnikaga. Pildil Pakistani kindral puhastatud vett maitsmas.

nisatsiooniga koostööd teha ning osaleda seni vaid liitlastele avatud programmides. 2014. aasta tippkohtumise üks oodatav tulem ongi NATO partnerlussuhete edasiarendamine.

Operatsioonid SFOR, KFOR, ISAF ja nende mõju NATO arengutele

Võib öelda, et NATO identiteedi arengu kontekstis sai 1990. aastatel teiseks päästerõngaks peale partnerluse erinevad kriisiohjeoperatsioonid. 1995. aastal võttis NATO ÜRO-lt sujuvalt teatepulga üle Bosnias ja Hertsegoviinas ning alustas esimest korda pärast Korea sõda sõjalise operatsiooniga väljaspool liikmesriikide territooriumi. Esmalt IFOR-i (*Implementation Force*) nime all ja seejärel jätkumissioonina SFOR (*Stabilization Force*). Balkanil juba märkimisväärse sõjalise võimega kohal olles ei saa-

nud NATO jääda pealtvaatajaks 1998.–1999. aastal toimunud sündmustele Kosovos ja seetõttu algatati 1999. aastal KFOR-i (*Kosovo Force*) operatsioon.

Missioonid nii Bosnias ja Hertsegoviinas kui ka Kosovos valmistasid organisatsiooni ette rahvusvaheliste julgeolekuabiljoudude Afganistani stabiliseerimissiooniks (*International Security Assistance Force* ehk ISAF). Afganistani missiooni kasvav maht ja intensiivsus oli ka üks põhjus, miks Euroopa Liit 2004. aasta detsembris Bosnias ja Hertsegoviinas missiooni üle võttis, selle tulemuse- na algas siiani mastaapsem Euroopa Liidu operatsioon Althea. See võimaldas 2005. aastal NATO-l rahvusvaheliste julgeolekuabiljoudude missiooni laiendada kogu Afganistani territooriumile. Tipp- hetkel oli Afganistanis üle 160 000 liitlasvägede sõduri. Tähelepanuväärne on fakt, et pea kolmandik nendest olid Euroopa riikide kaitsevälased. 2005. aastal aktiveeriti esimest ja seni viimast kor- da NATO kiirreageerimisjoud toetamaks Pakis-

Partnerlus – NATO ja Hiina piraatlusevastaste võitluse operatsioonide juhtide kohtumine Adeni lähel Hiina laeval.

tani sama aasta oktoobris toimunud maavärina tagajärgede likvideerimisel – kolme kuu jooksul toimunud toetusoperatsioonil osales üle tuhande liitlasvägede meditsiinitöötaja ja insenerivägede kaitsevälase. Nimetatud operatsioonide tulemina sai NATO hindamatu kogemuse reaalsete sõjaliste operatsioonide läbiviimisel mitmerahvuselises keskkonnas. Samuti kasvas märkimisväärselt organisatsiooni enesekindlus oma võimete osas, mis viis sõjalise sekkumiseni Liibüas aastal 2011.

Kõikide nimetatud operatsioonide tulemid ei ole aga nii roosilised kui esmapilgul paistab. Eelkõige on selgeks saanud, et ainult sõjalise jõu kasutamist ei piisa – stabiilsuse tagamiseks on vaja samaaegselt tähelepanu pöörata paljudele teistele valdkondadele, mille jaoks aga sõjalise suunitlusega organisatsioonil ei ole piisavalt oskusteavet ega ressursse. Nimetatud valdkonnad on nii majanduse, sisejulgeolekujõudude ja kohtusüsteemi arendamine kui ka näiteks meditsiini- ja haridussüsteemi loo-

mine. Nendel teemadel on NATO-st tunduvalt suurema kogemusega ÜRO ja Euroopa Liit, aga samuti paljud valitsusvälised organisatsioonid. Lisaks on oluline tagada pärast sõjalist sekkumist riigile jätkuv abi ning ka selleks ei ole NATO-l piisavalt ressursse. Viimase kahekümne aasta operatsioonidelt on aga saadud palju kogemusi, mille alusel täiendati olulisel määral nii NATO kaitseplaneerimise protsessi kui ka sõjalist juhtimisstruktuuri. ISAF-i lõppedes 2014. aastal on NATO võimeline läbi viima reaalseid sõjalisi operatsioone strateegilisel distantil. Samas on selge, et ilma pideva kogemusega õpitu ähmastub ja areng peatub. Selle vältimiseks on 2010. aastast NATO peakorteris ja sõjalistes staapides suurt tähelepanu pööratud erinevate liitlastevahealiste koostööformaaside loomisele, mis võimaldaksid saavutatut edasi arendada ja parandada nii, et see vastaks võimalikult lähedaselt reaalsusele. Positiivse aspektina vabaneb ISAF-i missiooni lõppedes 2014. aastal ka piisavalt raha ja staabiressurssi inten-

siivistamaks sõjalise võime arendamiseks vajalikke tegevusi nii väljaõppe kui ka hangete valdkonnas.

Reaalsest vajadusest lähtunud algatused, uued julgeolekuohud küberkeskkonnas

Sisuliselt kuni 2010. aastani olid NATO võimearenduse uuendused pigem kosmeetilised. Suures osas keskenduti NATO partnerite sõjaliste võimete koostöövõimeliseks muutmisele. Samuti tegeleti pingsalt NATO struktuuri optimeerimisega. Selle tulemuseks on külma sõja lõpus eksisteerinud rohkem kui sajast peakorterist ja staabist järele jäänud kümne ringis. Paljud nimetatud staapidest olid *de facto* liikmesriikide rahvuslikud staabid, kus töötas väike osa teiste liitlasriikide ohvitseride ja mille NATO käsuliinis oleku põhjus oli vajadus tagada NATO käsuausel selle riigi kaitseväge üle kollektiivkaitse vajadusteks. Nüüd on vastavate staapide rollis NATO kiirreageerimiskorpused.

2012. aastal toimunud Müncheni julgeolekonverentsil tuli NATO peasekretär Anders Fogh Rasmussen välja mõttega, mille nimeks sai *Connected Forces Initiative* ehk ühendatud vägede initsiatiiv. Eesti keeles kohmakalt kõlav väljend peidab endas ideed senisest tihedamaks väljaõppealaseks koostööks. NATO on siiani keskendunud pigem juhtimisahelate väljaarendamisele, kõrgemate staapide omavahelisele koostööle ja staapide koostööle riikide erinevate sõjaliste struktuuridega. Afganistani operatsiooni ühe õppetunnina on aga mõistetud, et organisatsiooni roll peab olema senisest tunduvalt olulisem just väljaõppe koordineerijana. Boonusena pakub initsiatiiv riikidele ka potentsiaalselt võimaluse saada vähem raha kulutades paremat väljaõpet. Teise initsiatiivina võib nimetada *Smart Defence*'i ehk targa kaitse initsiatiivi. Tark kaitse pakub liikmesriikidele ja partneritele mehhanismi, mis võimaldab ühiste võimete väljaarendamist ja kaitseplaneerimise läbipaistvust, mis on ühiste võimete väljaarendamise eeldus. Näiteks Eesti osalus NATO strateegilise õhutranspordivõime (*Strategic Airlift Capability* ehk SAC) programmis on hea näide targa kaitse rakendamisest, sest üksiku riigina tegutse-

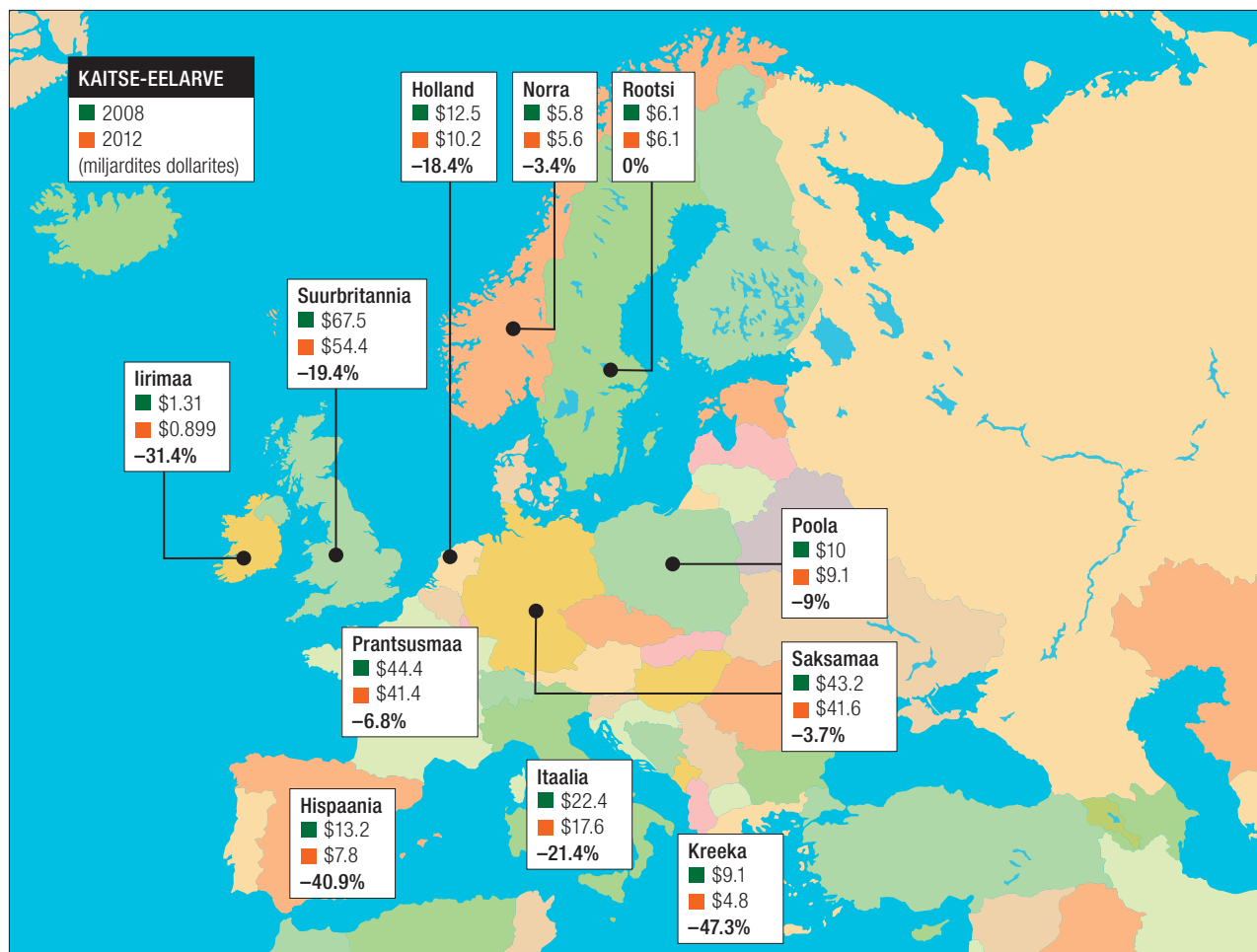

Küberohud – kas tuleviku tõsisemad julgeolekuohud on ilma konkreetse näo ja vormita? Uued julgeolekuohud on seni veel visionääride pärusmaa, kujutlusi on ühest äärmusest teise. Illustratsioonid: Wordpress (üla), Defence Learning Portal Defence IQ

des poleks meil jätkunud vahendeid, et strateegilist õhutransporti vajalikul määral tagada.

Kui konventsionaalsete sõjaliste võimete arendamine on arusaadav kõikidele liikmesriikidele, siis muutuv olukord maailmas on toonud ka hulga uusi ohte. Üks tähtsam neist on küberrünnete oht – siiani käivad arutelud, mida nood täpselt endast kujutavad ja kuidas peaks nende reageerima. Pole ka ühtset arusaama, kas see on riikide endi probleem või tuleks sarnaselt NATO sõjalise võimearendusega luua liikmesriikide ühine kübervõime arendusprogramm. Toetajaid on mõlemal seisukohal, kuid aina enam nähakse küberkaitset igasuguse kaitsetegevuse eraldamatu osana.

Kõikide eespool nimetatud initsiatiivide puhul alles selgitatakse, milline täpselt on nende võimalik ühisosa, kuidas on nad omavahel seotud ja kuidas nad mõjutavad NATO kaitseplaneerimisprotsessi. 2014. aasta tippkohtumiseks peaksid küsimu-

Riikide kaitse-eelarvete arengud näitavad jätkuvat langustrendi. Allikas: Defence News

sed olema läbi arutatud ja kõik initsiatiivid saanud konkreetseid raamid NATO kaitseplaneerimisprotsessi kontekstis.

Riikide kaitse-sfääride arengud

Külma sõja lõpust alates on NATO riikide kaitse-eelarved pidevalt vähenenud. Viimane märkimisväärne kärbe tabas kaitsekulutusi 2008. aasta majanduskriisi järel. Kui seni olid nn tarka kaitset kasutanud põhiliselt väiksemad riigid (näidetena Belgia ja Hollandi ühine miinitõrjevõime, Balti riikide näitel nii Balti kaitsekolledž, BALTRON kui ka BALTNET), siis nüüdseks on ka enamik suuri riike mõistnud, et praeguses majanduskeskkonnas ei ole võimalik ühel riigil omada kõiki sõjalisi võimeid, mida on täismahus operatsioonide läbi viimiseks vaja.

Nii mitmelgi puhul on see viinud lähenemiseni, kus riikide arsenalidest kaotatakse kriitilise tähtsusega sõjalised võimed. Näiteks võib tuua Hollandi, kes loobus 2011. aastal tankiväest – nüüd ei ole Hollandi kaitseväes ühtegi tankiüksust. Teistel puhkudel on see viinud relvajõudude varustushangete sisulise külmutamiseni, tekitades nii aga potentsiaalse ohu, et relvajõud muutuvad kriisiolukorras kasutuks. Kolmanda variandina on aga senisest rohkem näha riikidevahelist koostööd ühiste sõjaliste võimete loomise suunal või üksteist täiendavate võimete loomise osas. Hea näide on Suurbritannia ja Prantsusmaa vaheline kaitsekokkulepe, kus üheskoos tagatakse vajalik sõjaliste võimete pakett.

USA on lähtuvalt kaitsekärbetest ja pikaleveninud Iraagi ning Afganistani kampaaniate tõttu esimest korda ajaloos silmitsi vajadusega ümber korraldada oma relvajõudude paiknemine maailmas sõltuvalt strateegilistest prioriteetidest ja reaalsest väljakutsetest. Otsused on tegelikult juba langeta-

Tark kaitse (*Smart Defence*) – ühes senini edukamas mitmerahvuselises projektis SAC (*Strategic Airlift Capability*), mida on sageli esitletud targa kaitse hea näitena, osaleb ka Eesti.

tud ja seda rahuliku Euroopa arvelt Aasia kasuks. See aga sunnib Euroopa riike senisest enam oma relvajõudude võimekuse tagamisel igat senti näpu vahel veeretama ja otsima võimalusi raha võimalikult efektiivselt kasutamiseks.

Reaalsuses ei ole ühiste võimete ja rahvusvaheliste üksuste loomises riikide jaoks midagi lihtsat – sellise tegevusega antakse paratamatult ära osa oma suveräänsusest otsustusõigusest, sest riikide relvajõud on üks olulisimaid iseseisvuse tagajaid. Riikide jaoks on omavaheliste kaitsetarbeliste projektide algatamisel kõige olulisem partneri usaldusväärus. Kust mujalt aga praegu seda otsida kui mitte NATO-st – koostööformaadist, mis võib tunduda küll natuke vanamoeline, kohmakas ja aeglane, kuid mille kindluses on liikmesriigid paljude aastakümnete jooksul veendunud. Eelnimetatud programmide ja initsiatiivide arendamisega on NATO 2014. aasta lõpus valmis lahendust pakkuma. Piltlikult on NATO kui spordijooji pakkuja maratoni finišijoonel, kuhu riigid on ükshaaval jõudmas.

NATO tippkohtumine 2014 – NATO areng aastani 2020

2014. aasta tippkohtumine on NATO edasise arengu seisukohalt kriitilise tähtsusega. Senisest globaalsema julgeolekukeskkonna ja moodsate ohtudega kaaskäimiseks on vaja globaalset koostöövõrgustikku. Selleks on vaja ümber mõtestada partnerlusteema tervikuna. Seniste ja võimalike partnerite huvi ei ole lasta endale dikteerida, kuidas moodne kaitseväge

peaks välja nägema, vaid pigem hinnatakse võimalikke partnereid selle järgi, mida too suudab reaalse julgeoleku osas pakkuda. Seega on 2014. aasta tippkohtumisel toimuva partnerluse übersünni juures olulisim küsimus, mis on NATO-poolne kompekt, mida pakutakse. Kindlasti on organisatsioonil sügavama dialoogi kaudu seniste partneritega võimalik saavutada positsioon, mis tagab uute riikide huvi NATO kui võimaliku strateegilise partneri vastu. See tegevus aga tuleb selgelt lahti mõtestada.

Operatsioonide valdkonnas on tippkohtumise üks suurim tulem Afganistani operatsiooni ehk ISAF-i lõppenuks kuulutamise ning riikide ühiselt väljendatud huvi suurema koostöö vastu pea 20 aasta jooksul erinevatelt operatsioonidelt ja missioonidelt õpitu kasutamiseks NATO sõjalise võime tugevdamiseks. Uute julgeolekuohtude osas põhjaneva avalduse tegemiseks ei ole organisatsioon aga kahjuks praegusel ajal veel valmis.

Kõik eelöeldu moodustab tegelikult piisava aluse ka uue strateegilise kontseptsiooni ehk rohkem tulevikku vaatava visiooni algatamiseks. Kas selliseks otsuseks NATO liikmesriikide riigipead aga ka valmis on, ei ole veel kindel. Liiga palju ressursi kulub veel lähimatel aastatel reformide elluviimiseks ja praegune kontseptsioon annab sellele ka tegusa aluse. Pigem võib eeldada, et uus strateegiline kontseptsioon sünnib millalgi ajavahemikul 2016–2018. Siis on selgunud, kuhu NATO seniste arengutega on jõudnud, kuhu globaalne julgeolek liigub ja millised võimalused ning vajadused sellest organisatsioonile tekivad.

Sõjaväeline haridus reformide tuules

Vaatamata hoogsale pealkirjale ei ole alljärgneva eesmärk kirjeldada kontrollimatut tuulelohet ega ka uhket kolmemastilist purjelaeva. Juttu tuleb pigem viikingi-tüüpi sõjalaevast, mis imetlusväärne ei ole, kuid mis sellegi poolest tõhus sõjapidamise vahend võib olla.

Kaitseväge ühendatud õppeasutused (KVÜÕA, andku taevas lühikest iga sellele pikale nimele) on nüüdseks taasloomise järgselt tegutsenud üle viieteistkümne aasta. Visalt on õppeasutused aastate jooksul omandanud kindla positsiooni nii Eesti kaitseväes kui ka Eesti haridusmaastikul, kuid ikka ja jälle tekib küsimus – kas me vajame SELLIST kooli, kas TÕHUSAMALT ei saaks jms.

2013. aastal koostas kaitseväge töögrupp kaitseministrile esitamiseks dokumendi nimetusega «Rahvusliku sõjalise hariduse mõttepaber». Nimeetatud neljaleheküljeline dokument annab mõne hinnangu ja vastuse ülal esitatud küsimustele ning määrab seeläbi sõjaväelise hariduse arengusuunad järgmiseks kahekümneks aastaks. Olgu siinkohal kokkuvõtlikult öeldud, et mõttepaberi peamised sõnumid on:

1. me vajame rahvuslikku allohvitseri- ja ohvitseriõpet vähemalt kahel esimesel ohvitseri hariduse tasandil;
2. allohvitseri ja ohvitseriharidust tuleb anda kaitseväge õppeasutuses;
3. õppeasutused peavad olema sõjateaduse ja sõjaväelise juhtimise arenduse keskus, millele tuginevad ülejäänud sõjaväelise hariduse vormid (sh allohvitseride, ajateenijate, reservväelaste, spetsialistide jne ettevalmistus) ja võimearenduse uuringud.

Sellised ettepanekud tuginevad peamiselt kahel alusel. Esiteks on praegune KVÜÕA ja selle stabiilne areng andnud kindlustunde, et me saame sel moel hakkama ning pikemas perspektiivis suudame enamatki. Teiseks annab meile sellisteks ette-

MARTIN HEREM

kolonel

kaitseväge ühendatud

õppeasutuste ülem

panekuteks aluse kaitseväge vajadus: a) Eesti sõjaline riigikaitse tugineb ka edaspidi kodanikel – seega vajame eestikeelset sõjaväelist haridust; b) liitumine mistahes teise haridusasutusega killustab valdkonna erinevad tasandid (nt ohvitserid – allohvitserid); c) sõjalise kaitsevõime arenguks peavad meie otsused tuginema teadusel, täpsemalt SÕJATEADUSEL.

KVÜÕA võimekust tegutseda sõjaväelise juhtimise õppe ja sõjateaduse keskusena näitab õppeasutuste visa ja sihikindel areng. Nüüdseks on kogu nooremohvitseride põhiharidus, üle väe- ja relvaliidide, koondunud KVÜÕA-sse. Varsti juba tervelt kümme aastat on õppeasutustes antud magistriõppe tasemel sõjaväelist haridust. Tööandja ehk kogu kaitseväge on tagasiside põhjal kvaliteediga pigem rahul. Parendusettepanekuid tehakse loomulikult pidevalt. Sellele kõigele lisanduvad veel rahvusvahelised hinnangud. Neist esimene on liitlaste tunnustus meie tegevväelastele sõjalistelt välisoperatsioonidelt ning teine on KVÜÕA-s rahvusvaheliste komisjonide läbi viidud akrediteerimiste tulemused. Kui varem on tunnustatud õppeasutustes koostatud õppekavasid ja läbiviidavat õppetööd, siis kohe lõpule jõudev hindamine annab positiivse hinnangu õppeasutusele institutsioonina. Teisisõnu, seekordne hinnang ei hõlma ainult väljaõppe läbiviimist, vaid kõrghariduslikku õppeasutust tervikuna – selle tõhusust, jätkusuutlikkust ja arenguvõimalusi arvestades. Vahemärkusena olgu öeldud, et kuigi

aastate jooksul on osadele tegevväelastele tundunud tülivate ja liigsetena nii kõrg- kui ka kutseharidusstandardite täitmise nõuded, siis üsna tõenäoliselt on just nende standardite, piirangute ja nõudmiste täitmine taganud õppetöö kvaliteedi ning viinud KVÜÕA arengu praegusesse seisuni.

Praegusest seisust ja arenguvõimalustest ning plaanidest annabki hea ülevaate viimane akrediteerimiskomisjoni hindamisraport, mis toob välja nii arendamisvajadused kui ka tugevused, mis on arengu alus. Järgnev keskendub komisjoni esitatud kümnest ettepanekust nendele, mis kõige paremini ilmestavad õppeasutuste arenguplaane ja kaitseväge vajadusi. Siin mittekäsitletavat tähelepanekuid sisaldavad pigem korralduslikke küsimusi – rahvusvahelistumist, töörännet, erinevate komisjonide koosseisu ja naissoo osakaalu suurendamise teemaikat. Rahvusvahelise akrediteerimiskomisjoni ettepanekud õppeasutuste arendamiseks olid järgmised:

1. KVÜÕA peaks jätkuvalt end analüüsima, töötades välja tegevusnäitajad, mis võimaldaks hinnata asutuse tegevuste kuluefektiivsust.
2. Olemasolev teadus- ja arendustegevuse strateegia tuleks veelgi selgemalt sõnastada, piiritledes täpsemalt teadusvaldkonnad, millega tuleb tegeleda. Samuti võiks määrata eesmärkide saavutamiseks vajaliku personalipoliitika, ajalise tegevuskava ja planeeritud rahalised vahendid.
3. Motivatsioonitegurid töötajate teadustegevuse tõhustamiseks tuleb paremini lahti kirjutada.
4. Kaitseväge koostöös KVÜÕA-ga võiks üle vaadata tegevväelaste karjäärisüsteemi, eesmärgiga tagada kindel asjatundlike ja motiveeritud õppejõudude järelkasv tulevikuks.
5. KVÜÕA peaks suurendama kaitseväge juhtkonna teadlikkust sellest, et õppurite karjääriplaneerimise seisukohast oleks kasulik, kui õppuritel oleks õpingute varajases etapis teada nende edasine ametikoht.

Nagu eespool öeldud, kirjeldavad need viis ettepanekut väga hästi KVÜÕA arenguvajadusi ja võimalusi. See, kuidas KVÜÕA kavatseb ettepanekutele reageerida, annab ühtlasi ülevaate järgmiste aastate arengust.

Esimene tähelepanek kuluefektiivsusest kattub

läbi aastate nii kaitseministeeriumis kui ka kaitseväge peastaabis esilekerkinud küsimusega: kas KVÜÕA-s antav haridus on liiga kalline? Briljant proletariaadi rinnarevääril? Tuleb tunnistada, et paljuski on see küsimus õigustatud. Siiani tehtud rehkendused näitavad ühe lõpetaja kohta tehtavaid kulutusi üsna suurtena. Näiteks KVÜÕA isikkoosseis ja iga-aastane lõpetajate arv tundub ebaproportsionaalselt suhteliselt kahjumlik. Umbes 250 töötaja kohta lõpetab igal aastal põhi- ja keskastmeks kursuse keskmiselt 50 õppurit ning nendele lisandub veel keskmiselt 35 vanemallohvitseri baaskursuse lõpetajat. Kuid tegelikult on see vaid jäämäe tipp. 2013. aastal õppis KVÜÕA-s erinevatel täiendusõppekursustel veidi alla 500 tegev- ja reservväelase. Neile tuleks lisada veel üle 450 inimese, kes osalesid erinevatel meditsiinikursustel. See on aga juba ligi 1000 inimest aastas, kellele on võimalik vahetult edasi anda teadmisi, oskusi ning kujundada nende hoiakuid. Tegelikult võiks nendele numbritele lisada veel sadade osalejatega üle 30 arvutipõhise harjutuse matkekeskuses, kümnete õppuritega Balti kaitsekolledži toetamise ja väljaõppevahendite keskuse toodetud kümned nimetused väljaõppematerjale. Need numbrid ei ole toodud õppeasutuste tõhususe tõestamiseks, vaid potentsiaali näitamiseks. KVÜÕA-s tegeletakse igapäevaselt sõjandusega, mille tulemusena peaks õppeasutustes salvestuma hulgaliselt uusi ja korrasdatud vanu teadmisi.

Kõrgharidusasutuse seisukohast tuleks aga vaadata veel ühte tegevusnäitajat ning alles siis hinnata kuluefektiivsust. Selleks on teadus- ja arendustegevus (TAT). Akrediteerimiskomisjon jäi üldjoontes rahule ka TAT-i tasemega KVÜÕA-s, kuid juhtis tähelepanu kahele asjaolule: TAT-i strateegia ja selle elluviimine vajab fookustamist ning sellega tegelevaid inimesi tuleks paremini motiveerida.

Üldised TAT-i näitajad on KVÜÕA puhul head. TAT-i taseme üks lihtsam määraja on teaduspublikatsioonide arv, mis viimasel kolmel aastal on KVÜÕA-s olnud üle kuuekümne, kusjuures umbes pooled publikatsioonidest kvalifitseeruvad rahvusvahelisteks. Kuid probleem on fookuses ja TAT-is osalejates. Praeguse seisuga toetab KVÜÕA-s toimuv TAT pigem teisi teadusvaldkondi kui sõjalist riigikaitset või sõjateadust. Tõtt-öelda ongi seda raske teha, kui pole süsteemset valdkonda – puuduvad

KVÜÕA 90. aastapäeva pidulik jalutuskäik Tartus.

sõnastatud probleemid, määratletud uurimissuunad lahenduste leidmiseks, otsus TAT-ile kulutatavate vahendite osas, jaotus erinevate tasemete ja valdkondade uurimiseks erinevate institutsioonide vahel ja veel palju muud, mis kujundaks TAT-i sõjateaduslikuks. Süsteemi puudumise üks põhjus on ka tegevväelaste pea olematu roll KVÜÕA TAT-is. Mitte et tegevväelased ei osaleks – osalevad küll –, kuid nende osakaal, eriti veel valdkonda ja KVÜÕA akadeemilist isikkoosseisu silmas pidades, on väga väike.

Esmapilgul (ehk üllatavaltki) peituvad lahendused just akrediteerimiskomisjoni esitatud ettepanekutes, mida saab kokkuvõtvalt sõnastada:

- a) looge TAT-i strateegia eesmärkide, vahendite, valdkondade, ajaliste tegevuskavade ja tasemete jaotuse näol;
- b) motiveerige tegevväelasi TAT-iga tegelema;
- c) looge karjäärisüsteem, kus õppur näeb oma võimalusi kaitseväe teenistuses ja TAT-is;
- d) hinnake siis õppeasutuste rolli sõjalises riigikaitstes.

Sõjateadusliku TAT-i vajadust ilmestab ka praegune kaitseväe areng – terve riiklik valdkond on 20 aasta jooksul arenenud peamiselt pärimuskultuuri või kogemuste baasil. Võib öelda, et kaitseväe areng on väga vähe toimunud süsteemse teadmise ja teaduslike uuringute baasilt. Teadmiste baasilt, mis

on omandatud teadvustatud ja selgelt määratletud probleemi süsteemse lahendamise tulemusel. Samas tuleb tunnustada, et mingi süsteemini jõudmine vajab kogemuste, teadmiste ja hoiakute summat, mis oleks arenguhüppe kindel alus. Nagu eespool kirjeldatud, peaks see alus meil nüüd olema saavutatud. Sellest lähtudes on KVÜÕA arenguplaanides välja joonistumas suunad järgmisteks aastateks.

TAT-i eesmärgid, suunad ja ulatus

KVÜÕA korrastab õppetoolide kaupa teadussuunad ja -teemad, mis edaspidi peavad vaatlema sõjapidamist kaitseväe seisukohalt. Sisuliselt peab TAT õppeasutustes keskenduma sõjapidamise taktika- ja operatsioonitasandile. Sõltumata valdkonnast (sotsioloogia, ajalugu, tehnoloogia, filoloogia vms) peab iga uuritav suund andma lahenduse mingile probleemile lahinguväljal, või sinna jõudmisel. Raken duste adusena tuleb seega võtta «riiulist» konkreetne probleem ja leida sellele lahendus, mitte luua teadmisi «riiulile», kust keegi võib neid võtta lahendusena oma probleemile. Et KVÜÕA sektor ja ulatus selgem oleks, siis saab TAT-i raamideks kasutada riigikaitse arengukava 2022 teemasid ning KVÜÕA-s

õpetatavat taset – taktikaline ja operatsiooniline.

Sellisel esialgu ehk akadeemilist vabadust pիրaval raamistikul on siiski ka oma mõte. Et praegune ressurss (nii inimesed kui ka raha) ei võimalda tegeleda abstraktsemate küsimustega, peab TAT olema ressursi optimaalse kasutamise eesmärgil eranditult seotud/lõimitud ka õppetegevusega. Sama kehtib KVÜÕA-ga seotud, kuid sellest väljaspool tehtavate uuringute kohta. Tehku neid uuringuid mistahes ülikool või ettevõtte, KVÜÕA roll selles peab olema nähtav ja seisnema eelkõige taktikalise ja operatsioonilise pildi lisamises. Vastasel juhul tuleb alati kahelda KVÜÕA panustatavate ressursside otsustatavuses. Loomulikult võib kaitseministeerium toetada teadusuuringuid erinevates valdkondades, kuid kaitseväge ja eelkõige KVÜÕA peaksid kesken-duma lahingupildiga seotule.

TAT-iga tegelevate inimeste motiveerimine

Kahtlemata ei ole võimalik ühtegi inimest sundida teadusega tegelema. Sellega saavad tegeleda siiski inimesed, kellel on võimed ja huvi. Selliste inimeste väljaselgitamist ja suunamist peab korraldama tegevväelaste haridus- ja karjäärisüsteem. Karjäärisüsteemil on oma roll ka motiveerimisel, kuid mitte ainult, aga sellest veidi hiljem. Järgnevate aastate jooksul peab KVÜÕA-s ja tegelikult kogu kaitsevæes muutuma teadusuuringute ja rakendusuurin-gute korraldus.

Esiteks peavad nimetatud uuringud muutuma oluliselt konkreetsemaks nii lõpptulemustes kui ka tegevväelaste rollis. See peaks suurendama nii inimeste huvi kui ka kindlust oma tegevuse mõtestatuse osas. Teiseks peab TAT-i rahastus, sh teadustöö tasustamine, põhinema samadel alustel, mis tsiviilülikoolides. Lihtsamalt öeldes – kui kapten X tegeleb teadusprojektiga, mis ületab tema ametikohustused väeosas, staabis või KVÜÕA-s, siis peab ta saama projektipõhiselt lisatasu.

Praegu tundub paljudele ebaloomulik maksta tankitõrjespetsialistile palga kõrvalt mingit lisatasu tankitõrjevõldekonna uurimise eest. Paraku ei piisa alati teadmishimust, kohusetundest või isamaa-armastusest, et mõõtanädalavahetusel mullaliigikande-

võimet või modelleerida öötundidel allüksuste juhtimis põhimõtteid. Kapten X KVÜÕA-s peakski saama sama töötasu, mis kapten Y Paldiskis. Kuid võimalus teenistuse kõrvalt tegeleda huvipakkuva teadus- või arendustööga ning saada selle eest lisatasu peakski olema motivatsioon KVÜÕA-s teenimisele. Samas võib osalemine teadustöös jätkuda ka hilisemas teenistuses staabis või väeosas. Motivatsiooniks jällegi – huvi ja projektipõhine lisatasu.

Karjäärisüsteemi sidumine sõjateadusega

Üks peamine motivaator ja ka rahvusliku sõjateaduse kujundaja on aga karjäärisüsteem. Teadus vajab teadlasi ja sõjateadus vajab sõjaväelisi teadlasi. Lihtsamalt öeldes on meil vaja tegevväelasi, kes tegeleksid teadusega – kraadiõppes, projektides, arenduses ja õpetamises. Kuigi siiani on tegevväelase tegevust KVÜÕA õppejõuna või ülikooli doktoriõppes käsitletud pigem karjääri pidurdava nähtusena, siis korraldatud karjäärisüsteemis oleks see hoopis teenistuse loogiline jätk või lausa ettevalmistus järgmiseks tasemeks. Seejuures ei ole magistri- või doktoriõpe ning TAT loogiline iga ohvitseri puhul. Kõik ei pea, ei saa ja tegelikult ka ei tohi. Siin tuleb meile appi sõjaväe hierarhiline süsteem, kus järgmise taseme juhiks saab ainult alla 30% ohvitseridest.

Igal rühmaülemal ei ole ju võimalik saada kompaniiülemaks, igal kompaniiülemal pataljoniülemaks, pataljoniülemal brigaadiülemaks jne. Andekaid ohvitseri peaks aga nendele kohtadele olema rohkem kui kohti. Selline mõttekäik võib praeguse kaadri volavuse juures tunduda tühisena, kuid samas võib selles peituda teatud lahendus inimeste motiveerimiseks. Mida me teeme praegu magistri-kraadiga kompaniiülemaga, kelle pataljoniülemaks saamise välistas juhtkonna valik temast parema teenistuskaaslase kasuks? Kolme aasta pärast, kui see koht vabaneb, on nooremaid peale kasvanud, ja pealegi on kaitsevæe huvides, et igaüks teeniks ametikohal, kus ta suudab kõige enam kasu tuua. Just nende ohvitseride hulgast tuleb meil edaspidi valida sõjateadlasi. Veelgi parem, kui valiksime nende pataljoniülemate hulgast, kes ei saa brigaadiülemaks. Loomulikult peab seda toetama konkreetse inimese

huvi teaduse vastu ning kaitseväe vajadus inimest huvitava valdkonna arendamiseks. Kuid kujundas näiteks tulevase peastaabi logistikaosakonna ülema karjääri doktorantuuri ja KVÜÕA teaduri ametikoha abil, anname ohvitseridele oluliselt selgema perspektiivi edasiseks teenistuseks. Kui nüüd keegi veel räägib sõjaliste oskuste ununemisest doktoriõpingute ajal, siis tuleb tal esiteks meenutada teadusteamade määramise põhimõtteid: iga uuritav suund peab andma lahenduse mingile probleemile lahinguväljal või sinna jõudmisel.

Teiseks tuleb arvestada, et igal tegevväelasel on olemas sõjaaja (SA) ametikoht, mis erinevalt praegusest praktikast peab oluliselt rohkem tähelepanu ja teenistustunde pälvima, mitte reservõppekogunemistel iga kolme aasta järel, vaid iga-aastaselt ja igaükselt. Nii peakski kujunema, et kompanii või pataljoni juhtimiskogemusega ohvitser omandab nelja aastaga doktorikraadi, luues samal ajal kaitseväele alused konkreetse doktriini arenduseks, õpetades määratud mahus KVÜÕA-s õppureid ja arendades oma SA üksuse valmidust. Sama kehtib nende puhul, kes jäävad magistritaseme juurde. Sellise kogenenud tegevväelase teenistus KVÜÕA-s keskenduks küll pigem õpetamisele, kuid selles valdkonnas õpetades, üliõpilastöid juhendades, osaledes teadusprojektides ning artikleid avaldades, jõuame sisuliselt sama eesmärgini. Lõpptulemuseks on kaitseväl selles valdkonnas laialdaste teadmistega spetsialist, kelle sõjaväelised oskused kuskile kadunud ei ole ning kes valdkonda arendada ja juhtida oskab.

Kokkuvõtteks võib öelda, et KVÜÕA (veel kord: lühikest iga...) näol on praegu tegu teadus- ja arenduspotentsiaaliga, mille ärakasutamine nõuab otsuseid ja süsteemi loomist. Tõenäoliselt tekitab see lisakoormust kaitseväele, kuid on kahtlemata väike investeering võrreldes prognoositava tulemusega – võime otsustada teaduslike näitajate, mitte rahvaluule põhjal. Võime seilata sinna, kuhu vaja, mitte sinna, kuhu tuul kannab.

KVÜÕA sai uue ülema 18. juunil 2013.

Nooremohvitseride kursuse lõpetamine 2013. aastal.

Sõjakooli ohvitserkonda vastvõtuseremoonia.

2013 kui

kõrgetasemeliste visiitide aasta

2013. aasta oli kaitseväge peastaabi analüüsi- ja planeerimisosakonna rahvusvahelise koostöö jaoskonnale väga töörohke. Kaitseväge juhataja kindralmajor Riho Terrace kutsel ning rahvusvaheliste õppuste ja konverentsidega seotuna käis Eestis rohkesti kõrgeid külalisi, toimus kümnekond kaitseväge tippjuhtkonna visiiti välisriikidesse ning aset leidsid ka regulaarsed kõrgetasemelised kohtumised nii Eestis kui ka välismaal.

Kaitseväge peastaabi analüüsi ja planeerimisosakonna (J5) koosseisus olev rahvusvahelise koostöö jaoskond paikneb füüsiliselt kaitseministeeriumis rahvusvahelise koostöö osakonna plokis. Sellise paigutuse eesmärk on tihendada sõjalise ja tsiviilvaldkonna koostööd ja tagada parem infovahetus kaitse- ja välisministeeriumi ning kaitseväge peastaabi vahel. Põhilised ülesanded osakonna põhimääruses sätestatu kõrval on kaitseväge juhataja ja peastaabi ülema visiite ette valmistada ning Eestisse saabuvaid kõrgetasemelisi visiite korraldada. Jaoskonnas on teenistuses viis vanemohvitseri ja üks vanemallohvitser.

2013. aasta visiitidest kõneldes võiks olulisimaks pidada Annual Baltic Conference on Defence (ABCD) konverentsi raames Eestit väisanud NATO kindralite paraadi, mil Eestit külastasid ühel ajal Ameerika ühendriikide Euroopa väejuhatuse ülem kindral Philip M. Breedlove, Ameerika ühendriikide Euroopa õhujõudude ülem kindral Frank Gorenc ja Ameerika ühendriikide Euroopa väejuhatuse poliitika ja planeerimise osakonna ülem kindralmajor Randy A. Kee, aga ka mitu teist kõrget sõjaväelast ja poliitikut. ABCD konverents on iseenesest suurepärase kaitsetemaatikaga seotud ja huvitatud isikute arutlemise ja mõtte suunamise vorm Balti regioonis. Tänu nimetatud kõrgete külaliste esinemisele (kindral Breedlove pidas kõne) ja osalemisele sai konverents head reklaami ning regiooni julgeoleku- ja kaitseküsimusi oli võimalik teadvustada laiemale avalikkusele.

KEA LÄTTE
major
kaitseväge peastaabi
analüüsi- ja
planeerimisosakond

Et 2013. aasta maikuu vahetus Ameerika ühendriikide Euroopa väejuhatuse ülem ehk NATO Euroopa vägede kõrgem ülemjuhataja – admiral James Stavridise vahetas välja kindral Breedlove –, sai Eesti möödunud aastal võõrustada NATO kõrgeimal sõjalisel ametikohal olevat isikut koguni kaks korda. Aprillis – veel NATO Euroopa vägede kõrgema ülemjuhatajana – külastas Eestit admiral Stavridis ning selle visiidi käigus andis president Toomas Hendrik Ilves talle Kotkaristi I klassi teenetemärgi tänuks selle eest, et tema juhtimise all koostati NATO kaitseplaanid Balti riikidele ja Poolale.

Vahetult enne admiral Stavridist saabus Eestisse teine Eesti jaoks väga oluline ülem – Brunssumi ühendvägede juhatuse ülem kindral Hans-Lothar Domröse. Kindral Domröse esines kõnega NATO Põhjala regiooni (Balti- ja Põhjamaad, Ühendkuningriik, Saksamaa, Poola ja Holland) kaitsepoliitika-alasel koostöökohtumisel ja arutas kaitseväge juhatajaga kaitseväge operatsioone, pikaajaseid plaane ja regiooni julgeolekuolukorda. Brunssumis asuv väejuhatuse üks kolmest NATO operatiivtasandi juhtimisorganist, mille peamised ülesanded on Afganistani rahvusvaheliste julgeolekuabijõudude (ISAF) tegevuse planeerimine ning NATO reageerimisväe ettevalmistamine. Väejuhatuse koordineerib ka Balti õhuturbemissiooni ning vastutab kollektiivkaitse eest.

Esmakordselt külastas Eestit NATO arendusväejuhatuse kõrgem ülemjuhataja kindral Jean-Paul

Paloméros. Tema visiidi eesmärk oli tutvuda Eesti kui NATO liikmesriigi arengute ja pikaajaliste plaanidega ning arutada Eesti kaitseväge juhtkonnaga NATO arenguplaanide võtmeküsimusi.

Samuti külastas Eestit NATO maavägede ülem kindralleitnant Frederick Hodges. Kindralleitnant Hodges on varem külastanud Eestit 1995. aastal USA staabiülemate komitee esimehe kindral Joulwani adjutantina. Tollaselt visiidilt saadud muljed olid tänini nii positiivsed, et kindral Hodges suhtub suure austusega Eestisse ja Eesti kaitseväelastesse. Ka tema staabis İzmiris on teenistuses paar Eesti ohvitseri ja allohvitseri, kelle eeskujulikku teenistust kindral kõigil kohtumistel esile tõi. Visiidi eesmärk oli tutvustada NATO maavägede staabi ülesandeid ja struktuuri ning innustada Eesti kaitseväge rohkem panustama sellesse NATO maavägede juhtorganisse.

Ka Euroopa Liidu (EL) sõjalise komitee esimees kindral Patrick de Rousiers väisas kaitseväge juhataja kutsel Eestit. Kindral de Rousiers juhib EL-i kõrgeimat sõjalist organit ning on EL-i kõrge esindaja paruness Ashtoni sõjaline nõunik. See oli tutvumisvisiit, mille jooksul arutas kindral de Rousiers koos kindralmajor Terrasega Euroopa Liidu sõjaliste operatsioonide ja lahingugruppidega seotud küsimusi, külastas Ämari lennubaasi ning küberkaitsekeskust.

Oluliseks visiidiks võib pidada ka USA National Defence University (NDU) nn Capstone'i visiiti. Tegu oli USA vastmääratud kindralite esmakordse õppereisiga USA liitlas- ja partnerriiki Eestisse. Vastmääratud kindralid said tutvuda Eesti julgeolekukeskkonnaga ning julgeolekupoliitika kujundamisega strateegilisel tasemel. Eesti sai tutvustada oma julgeolekupoliitilist arusaamist ja lähenemist ning luua kontakte.

Seoses 3.–14. juunini toimunud USA Euroopa väejuhatuses õppusega Saber Strike 2013 külastas Eestit ka NATO Kirdekorpuse (Multinational Corps Northeast) ülem kindralmajor Bogusław Samol. NATO Kirdekorpus on Eestile geograafiliselt kõige lähemal – Poolas – paiknev NATO korpus, millega on Eesti otsustanud end tihedamalt siduda (2013. aastal sai Eesti korpuses endale G7 ametikoha). Õppuse eesmärk oli harjutada koostööd ühisoperatsioonideks ning selle puhul rakendati nii

Taani kaitseväge juhataja kindral Peter Bartram möödumas auvahtkonnast.

corpuses teenivaid kaitseväelasi, Tapa sõjaväelinnakut kui ka Ämari lennubaasi.

Mais viibis Eestis ametlikul töövisiidil teise NATO korpuse liitlasvägede kiirreageerimiskorpuse (*Allied Rapid Reaction Corps*) aseülem kindralmajor Marcello Bellacicco. Visiidi eesmärk oli tutvuda Eesti kaitseväge pioneeripataljoni demineerimismeeskonna (EOD) ja luurepataljoni inimluuremeeskonna (HUMINT) varustuse ja valmisolekuga.

Eestit külastas 2013. aastal ka mitu kübervaldkonna juhti ja spetsialisti: Prantsuse relvajõudude peastaabi küberkaitse osakonna juht kontradmiraal Arnaud Coustillière koos delegatsiooniga ning Ameerika ühendriikide küberväejuhatuses ülem kindral Keith B. Alexander. Külastati küberkaitsekeskust, arutati proovikive kübervaldkonnas ning nenditi, et küberkaitse olulisus tuleb viia võtmeisikute – kaitsevägejuhatajate ja ministriteni, et aidata riikidel oma kübervõimekus üles ehitada. Nende visiitide järgselt hakkame mõlema riigiga suurendama koostööd küberkaitse valdkonnas.

Liitlas- ja partnerriikide relvajõudude ülemaest külastasid Eestit Saksamaa kaitseväge juhataja kindral Volker Wierer, Taani uus kaitseväge juhataja kindral Peter Bartram, Soome kaitseväge juhataja kindral Ari Tapani Puheloinen ning esimest korda ajaloos Suurbritannia ja Põhja-Iiri ühendkuningriigi uus kaitseväge juhataja kindral Sir Nicholas Houghton. Kõigi nende visiitide puhul oleme püüdnud teha reklaami Ämari lennubaasile ja küberkaitsekeskusele. Samuti on nende visiitide tulemusel tuugenud ja arenenud kahepoolsed suhted.

Kaitseväge juhataja kindralmajor Riho Terras käis

Ühendkuningriigi kaitseväge juhataja kindral Sir Nicholas Houghton külastas miinijahtijat Admiral Cowan.

ka ise mitmel ametlikul visiidil välisriigis. Näiteks külastas ta Ameerika ühendriike, Suurbritanniat, Norrat, Leedut ja Poolat. Läbi ajaloo esimese Eesti kaitseväge juhatajana viibis kindralmajor Terras ametlikul visiidil Jaapanis. Visiit aitas kaasa kahepoolse kaitsealase koostöö hoogustumisele Jaapaniga.

Pisut ka regulaarsetest kõrgetasemelistest kohtumistest ja koostööformaadidest. Kaks korda aastas toimuvad NATO ja Euroopa Liidu sõjaliste komiteede ehk NATO ja Euroopa Liidu kaitsevägejuhatajate kohtumised, kus sõjalised juhid saavad suuniseid, arutavad kaitsevaldkonna küsimusi ning esitavad oma riigi seisukohti. 2013. aastal juhtis Eesti ka kolme Balti riigi koostööd. Eesti korraldas mitu kaitsevägejuhatajate, peastaabiülemate ja töötasandi kohtumist. Suurimaks saavutuseks võib sel aastal lugeda 3B ühist NATO reageerimisvähke (NRF-i) panustamise otsust. Jätkatakse 3B koostööformaadi ümberkorraldamist sarnasemaks Põhjala riikide NORD-EFCO koostööformaadiga. Jätkatakse ka koostöö tihendamist Põhjala riikidega. Ajalooliselt on tihe ja hea koostöö Soomega, toimub erinevaid töötasandi kohtumisi. Aasta alguses külastas Soomet Eesti kaitseväge peastaabi ülem brigaadikindral Peeter Hoppe ja kevadel, pärast peastaabiülemate vahetust, tegi uus peastaabi ülem mereväekapten Igor Schvede oma esimese ametliku visiidi just Soome.

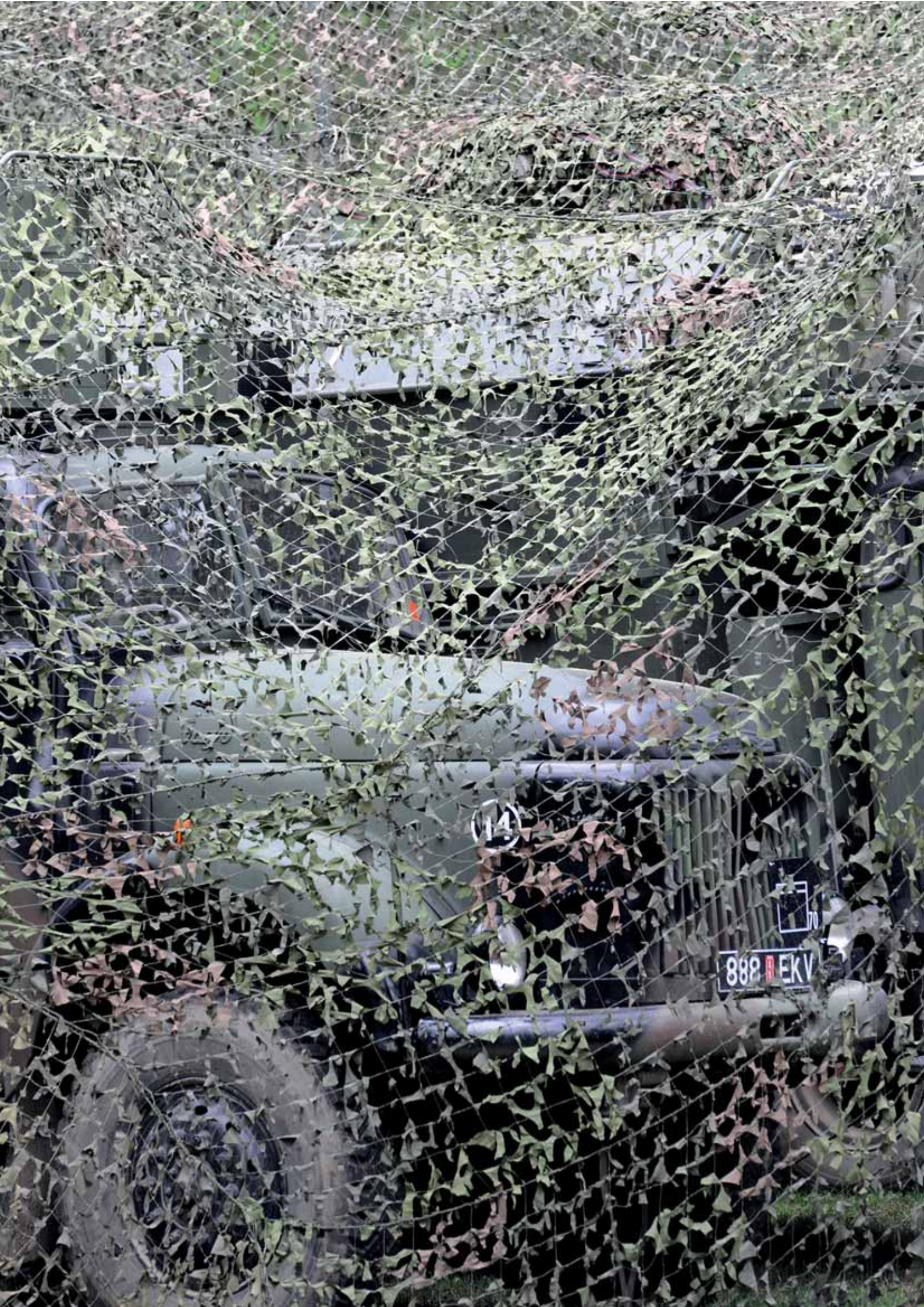
Kokkuvõtteks võib öelda, et oli intensiivne ja edukas Eestile positiivse kuvandi ja heade sidemete loomise aasta.

USA julgeolekuagentuuri direktor ja kübervägejuhatause ülem kindral Keith Alexander esines Tallinnas ettekandega konverentsil «Excercises Leadership in Cyberspace».

EL sõjalise komitee esimees kindral Patrick de Rousiers nautis endise hävituslendurina lendamist kuulsal An-2-el Ämari lennubaasis.

888 EKV

Kaitseväe logistikakeskus

reformi lõpusirgel

2013. aasta läheb Eesti sõjaväelogistika ajalukku kui aasta, millal on lõpusirgele jõudmas sõjaväelogistika reform.

Kaitseväe ülesehitamist alustati praktiliselt nullist ning seda sai teha üksnes nende ohvitseride ja allohvitseridega, kes 1990. aastatel olid valmis võtma enda kanda raskuse, mida tähendab ühe riigi relvajõudude loomine. Enamikul neist ei olnud vähimatki aimu, kuidas lühikese aja ja piiratud ressursidega ehitada üles toimiv organisatsioon, rääkimata oskustest planeerida strateegilisel tasandil. Meie sõjaväelogistika arengut kujundasid 1990. aastate alguses ka otsused, millega võeti kaitseväes kasutusele Nõukogude armeelt ülevõetud taristu ning väga palju kõikvõimalikku varustust, mida saadi nii lahkuvalt Punaarmeelt kui ka sõbralikest lääneriikidest.

Olukord muutus, kui kodumaale naasid esimesed Soome vabariigis lääneliku sõjalise hariduse saanud ohvitserid. Neil noortel meestel oli esimesena põhjalik ülevaade, kuidas oli üles ehitatud meie põhjanaabrite riigikaitse. Olles teeninud erinevates kaitseväe üksustes, said Soomes õppinud ohvitserid ka aimu, millised on Eesti kaitseväe kitsaskohad. 1990. aastate teiseks pooleks oli enam-vähem selge, mida tuleks Eesti sõjaväelogistikas muuta. Üks neist Soomes õppinud ohvitseridest, major Raivo Tamm, oli selleks ajaks jõudnud karjääriredelil tõusta kaitsevõudude peastaabi logistikaosakonna ülemaks. Nagu nüüdne reservkolonelleitnant Tamm on ise tagantjärele meenutanud, siis üldjoontes määrasid selleks ajaks sõjaväelogistika arendamise edasise suuna kolm momenti.¹ Esiteks pidi sõjaväelogistika kui terviku ülesehitus arvestama väikeriigi võimalusi ja vajadusi ning samas lähtuma iseseisva kaitsevõime kontseptsioonist. Teiseks pidi sõjaväelogistika olema koostöövõimeline NATO liitlasriikide-

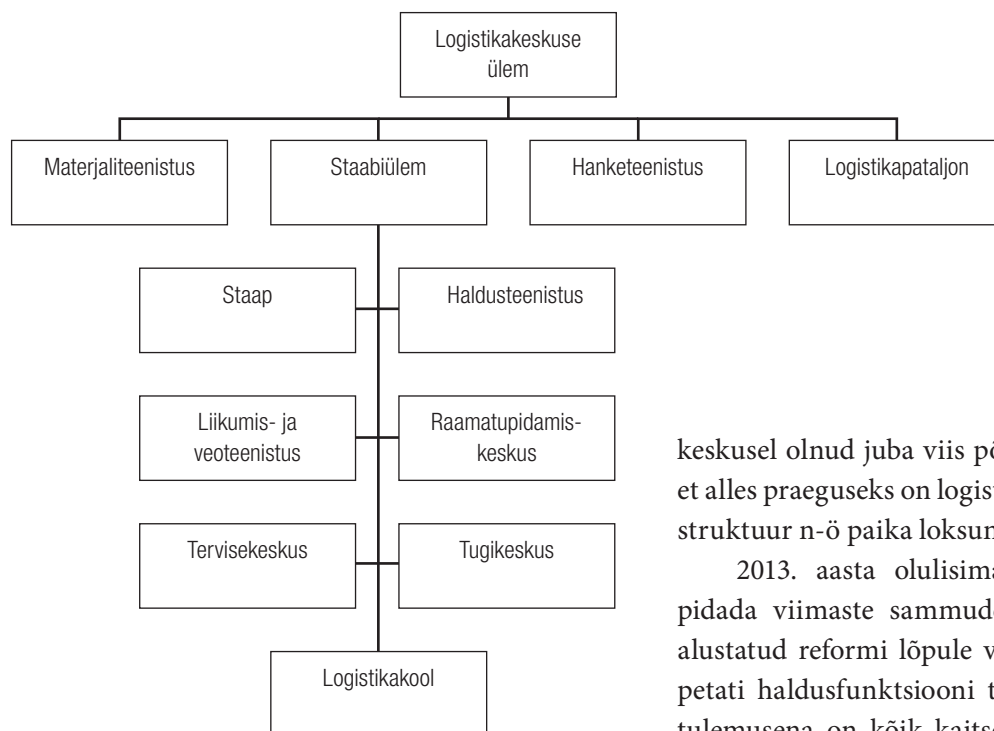

KALEV KOIDUMÄE
kolonelleitnant
kaitseväe logistika-
keskuse ülem

ga. Kolmandaks tuli kiiremas korras panna paika, millised juhtimistasandid mis küsimustega ja kuidas peavad edaspidi tegelema hakkama. Ajastu, kus kaitseväe tippjuhtkonna tasandil pühenduti piltlikult öeldes sõduri saapanõõridele, pidi lõppema. Ka oli selge, et lubamatu on olukord, kus väeosad – igaüks oma parema äranägemise järgi – tegelesid tehnika ja materjalide soetamise, remontimise ja hooldamise, toitlustamise, sõjaväelogistikute väljaõppe, kinnisvara haldamise jms küsimustega. Neist printsiipidest lähtudes käivitati 2002. aastal major Raivo Tamme juhtimisel sõjaväelogistika reform, mille üks olulisem samm oli luua 22. mail 2002. aastal omaaegse varustusvalitsuse õigusjärglasena logistikakeskus.

Selle kümme aastat tagasi alustatud reformi üks eesmärk oli järk-järgult vabastada erinevate logistiliste ja toetavate funktsioonide tsentraliseerimisega kaitseväe väeosad ja asutused koormavatest lisaülesannetest, mis takistasid neil tegeleda reservväelaste väljaõppega. Kui vaadata valitsuse 27. märtsi 2013. a määruses nr 52 «Kaitseväe põhimäärus» ja kaitseministri 5. aprillil 2012 määrusega nr 4 kinnitatud «Kaitseväe Logistikakeskuse põhimääruses» logistikakeskusele püstitatud ülesannete kogumahu ja spektrit, siis võib lihtsustatult väljendatuna öelda, et kaitseväes ei ole reformide tulemusel enam valdkonda, millega logistikakeskus poleks seotud. Meie haldame kõiki kaitseväe hooneid ja harjutusalasid. Meie hangime ja väljastame kogu kaitseväele

¹ Raivo Tamm (2012). Ära oota, mida sinult küsitakse, küsi, mida sinult oodatakse! Raamatus Varustusvalitsusest kaitseväe logistikakeskusest, Tartu: KVÜÖA, lk 15–21.

Kaitseväe logistikakeskus aastal 2013.

varustust, relvastust, laskemoona ja materjale. Meie tagame kaitseväe igapäevaseks tegevuseks vajalike teenuste hankimise. Meie korraldada on kogu kaitseväe raamatupidamine, arvete ja kõikidele kaitseväe teenistujatele palga maksmine. Meie tagame, et Eesti sõdur saaks täita ükskõik millises maailma nurgas talle püstitatud ülesandeid – Afganistanis, Malis, Balkanil jne. Selleks tuleb nii sõdurid kui ka nende varustus ja laskemoon missioonipiirkonda viia ning tagada üksustele pidev varustuse ja moona järelevedu. Meie korraldada on nii kaitseväelaste meditsiiniline teenindamine kui ka sotsiaal-psühholoogiline toetamine. Niisamuti peame õpetama välja sõjaväelogistikuid ja -meedikuid nii rahuaegse kaitseväe kui ka reservüksuste tarvis.

Sõjaväelogistika reformiga lõpule jõudmine on võtnud erinevatel põhjustel aega. Kuid selles ei ole ka midagi iseäralikku. Ka logistikakeskuse eelkäijal, 21. novembril 1918. aastal asutatud varustusvalitsusel kulus pea kümme aastat tollase kaitseväe vajadusi rahuldava organisatsioonistruktuuri kujundamiseks. Alles 1930. alguseks jõuti nii kaugele, et edaspidi polnud vaja põhjapanevaid struktuuri-muudatusi teha. Logistikakeskuse struktuuris on tehtud viimase kümne aasta jooksul praktiliselt igal aastal ümberkorraldusi. Seejuures on logistika-

keskusel olnud juba viis põhimäärust. Julgen väita, et alles praeguseks on logistikakeskuse ülesanded ja struktuur n-ö paika loksunud.

2013. aasta olulisimaks saavutuseks võibki pidada viimaste sammude tegemist 2002. aastal alustatud reformi lõpule viimiseks. Nii näiteks lõpetati haldusfunktsiooni tsentraliseerimine, mille tulemusena on kõik kaitseväes töötavad haldurid arvatud logistikakeskuse koosseisu. Lisaks oma haldusmeeskondadele kasutame kaitseväe hoonete ja objektide haldamisel ka eraettevõtjaid, kellega on praeguseks sõlmitud ligi 600 kehtivat lepingut. Läänud aastal alustati ka toitlustuskorralduse tsentraliseerimist, mille tulemusena liidetakse logistikakeskusega kõik kaitseväe kümme toitlustuskompleksi ühes ligi 190 inimesega. See protsess peab lõpule jõudma 2014. aasta keskepaigaks.

Tsentraliseerimine võimaldab ühtlustada tegevusprotseduureid ja tagada valdkonnapõhise käsu-liini. Aastaid oli kaitseväes probleemiks tõsiasi, et üht ja sama teenust osutati väeosade lõikes erineva kvaliteediga. Samas mahus ülesannete täitmise eest kasutati erinevates struktuuriüksustes erineval hulgal teenistujaid ning neile maksti erinevat palga. Struktuuriüksustes teenivad erialaspetsialistid said ignoreerida oma valdkonna juhtide suuniseid ja nõudmisi, sest alati oli võimalik apelleerida käsu-liinile – väeosas jagas käsked vaid väeosa ülem. Ka ei saanud valdkonna juht vajaduse korral erinevates väeosades teeninud spetsialiste teineteisega asendada. Tsentraliseerimine võimaldab aga ühtlustada ametikohale esitatavad nõudmised, nii nagu ka ühesuguseid ülesandeid täitvatele teenistujatele makstava palga suuruse. Ühe teenistuja õppusel või välislähetuses viibimise ajal saab valdkonna juht nüüd teda teise samaväärse spetsialistiga väga paindlikult asendada. Niisamuti saavad valdkonna

juhid vahetult oma erialaspetsialistidele püstitada ülesandeid ning kontrollida nende täideviimist.

Kinnisvara haldamise ja toitlustamise tsentraliseerimine kasvatab märkimisväärselt logistikakeskuse töökoormust ja vastutust. Näiteks vastutab haldusteenistus kuue kaitseväe harjutusvälja korrasoleku eest kogupindalaga enam kui 21 300 ha (alade välispiiri kogupikkus on ca 160 km) ning 764 maaüksuse eest, mis moodustavad 576 kinnistut (sh 252 korteriomandit). Haldusteenistuse vastutusalas on 487 hoonet (sh 7 kortermaja 380 korteriga), 229 üksikut korterit ning enam kui 300 rajatist. Kui läinud aastal hoolitsesid toitlustamise eest veel väeosad ja nende kokad, siis järgmise aasta II poolst peab juba logistikakeskus tagama, et kõikides kaitseväe üksustes oleks toitlustamine korraldatud õigeaegselt ja kvaliteetselt. Näiteks valmistati 2013. aastal kaitseväes kokku 663 389 hommikusööki, 678 607 suppi, 782 621 praadi, 612 346 magustoitu ja 617 872 õhtusööki.

2013. aasta läheb Eesti sõjaväelogistika ajalukku ka sellega, et esmakordselt hakkas taasloodud kaitseväge ostma eraettevõtjatelt väga olulist teenust nagu soomukite remontimine ja hooldamine. Teadupärast arendab riigikaitse strateegia kohaselt kaitseväge välja vaid need sõja ajal vajalikud toetavad võimed, mida pole võimalik ega otstarbekas tagada ametkondadevahelise koostöö, lepinguliste suhete või sundkoormiste kaudu. Ka on kaitseminister öelnud, et Eesti kaitse-eelarve suureneb prognooside järgi 2022. aastaks ligi 450 miljoni euroni ning see raha tuleb suunata tagasi Eesti majandusse nii suures ulatuses kui mõistlik ja võimalik. Samuti tuleb kaitseministri sõnul tugevdada meie oma kaitsetööstust, et riik saaks tulevikus teha rohkem tellimusi Eesti ettevõtetele. Kaitsetööstuspoliitika eesmärk ongi luua Eestis selline kaitsetööstus, mis oleks rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline, ekspordile orienteeritud ja mis oleks usaldusväärne partner riigile rahu-, kriisi- ja sõjaajal.

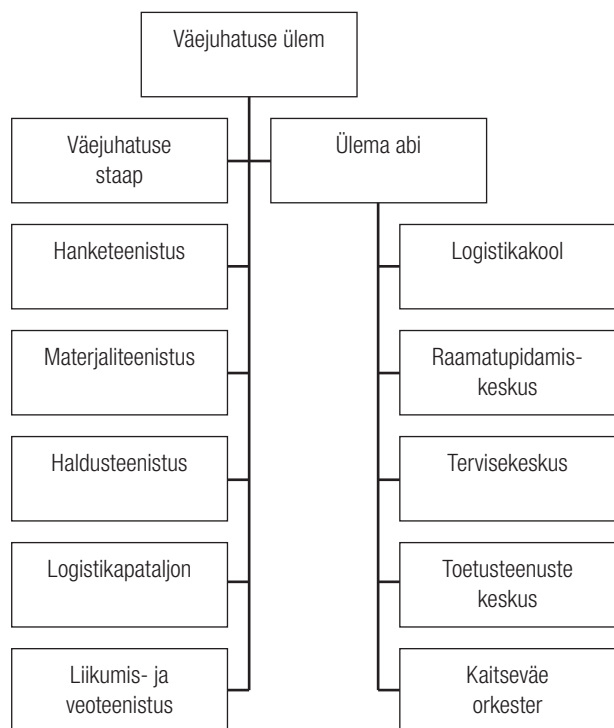
29. oktoobril 2013 allkirjastas AS Sebe juhatuse esimees Kuldar Väarsiga kaitseväge soomukite remondi ja hoolduse hankelepingu. Hange hõlmab 140 kaitseväge soomukit, remondimakse hinnaks on arvestatud 2,5 miljonit eurot aastas, nelja aasta peale 10 miljonit eurot. See remondi ja hoolduse hanke võit näitabki, et kodumaised ettevõtted on

konkurentsivõimelised ja suudavad täita sõja ajal riigikaitse ülesandeid. Millised teenused antakse tulevikus eraettevõtjate kätte, on veel vara öelda. Kuid strateegiline eesmärk on seatud: kaitseväge peab tegelema üksnes nende logistiliste aspektidega, mida ei ole otstarbekas eraettevõtjatelt n-ö sisse osta. Neid võimekusi ja võimalusi analüüsitakse praegu kaitseministeeriumi ja kaitseväge peastaabi tasandil. Teisalt tuleb tõdeda, et kaitseväge tehnika remondi ja hooldamise valdkonnas tervikuna on jätkuvalt ruumi parenduseks. Nii näiteks tuleb leida olemasolevate ressurssidega lahendus küsimusele, kuidas muuta tehnika remonti ja hooldamist senisest veelgi operatiivsemaks.

Läinud aastal jätkasime ka 2012. aastal meie logistikakooli käivitatud sarjaga Caspar.² Tegu on juhtimisõppustega, kus harjutatakse strateegilis-operatiivsel tasandil maismaaooperatsioonide logistilise toetamise juhtimist. Üks õppuste olulisem eesmärk ongi II ning III liini toetuse (s.o üldtoetuse osutamine pataljoni tasandile ja toetus operatiivtasandil) protseduure ühtlustada. Samuti parendatakse õppuse käigus operatiivplaneerimisoskusi, materjalidega varustamise jätkusuutlikkuse ning remondi- ja hooldusteenuse planeerimist. Kuid kokkuvõttes peab õppuste Caspar tulemusena täienema logistikakeskuse juhtimise ja kontrolli kontseptsioon ning detailsed protseduurid, kuidas hakatakse logistilise toetuse tagamisel oma struktuuriüksusi juhtima ja kontrollima. Logistikakeskuse rahu- ja sõjaaegne ülesehitus ning protseduurid peavad seejuures olema võimalikult ligilähedased, et tagada vajadusel võimalikult väikeste ümberkorraldustega lahingu- toetusvõimekus. Juhtimisõppused Caspar on ka väga tihedalt seotud selliste suurõppustega nagu NATO kollektiivkaitse harjutamisele keskenduva reageerimisjõudude õppus Steadfast Jazz ning liitlasvägede vastuvõtuõppus Baltic Host.

Paralleelselt õppustega Caspar oleme tegele- nud teistes NATO riikides juba kasutusel olevate logistiliste funktsionaalsete teenuste arvestuspro- grammi (*Logistics Functional Services* ehk LOGFAS) rakendamise- ga Eesti kaitseväes. Väga lihtsustatuna öeldes on tegu tarkvaralahendusega, kus on võima-

² Nimi Caspar viitab Caspar von Oldenbockumile, kes suutis Vene- Liivi sõja ajal kaitsta moskoviitide ülekaalukate vägede eest edu- kalt Paide lossi (1558, 1560) ning pälvis seetõttu üleliivimaalise austuse ning hüüdnime «Liivimaa viimane rüütel».

Toetuse väejuhatatus (2013. aasta lõpu seisuga planeeritud struktuur).

lik jälgida logistikaettekannete põhjal käivitatud materjalide liigutamist struktuuriüksuste vahel ning teha siirmissoperatsioone nii riigisiselt, vastuvõtva riigi toetuse (*Host Nation Support* – HNS) raames kui ka välisoperatsioonidel. LOGFAS-i kasutuselevõtt on hädavajalik, sest meie liitlasriikides planeeritakse kogu sõjaliste operatsioonide logistiline toetus just selle abil. Meie eesmärk on, et nii logistikakeskuse kui ka maaväe üksused kasutaksid LOGFAS-i juba 2014. aasta Kevadtormil. Samuti tuleb esimesel võimalusel siduda LOGFAS praegu kaitseväes kasutusel oleva materjaliarvestusprogrammiga AXAPTA.

2002. aastal alustatud sõjaväelogistika reformile paneb aga väärrika punkti kaitsevääe kümne aasta arengukava. Et logistikakeskus on kujundanud oma organisatsiooni ülesehitust juba aastaid, siis ei too arengukava kaasa revolutsioonilisi muudatusi. Tegu on põhjalike analüüside tulemusena eelkõige viimastel aastatel avastatud arendusvõimaluste rakendamise. Lõppenud aastal astusimegi viimased sammud reformi lõpetamisel, tehes kaitsevääe peastaabile ettepanekuid logistikakeskuse struktuuri muutmiseks. Praeguseks on teada, et vastavalt arengukavale tuuakse 2014. aastal logistikakeskuse koosseisu tagasi praegu Põhja kaitseringkonna koosseisu kuuluv kaitsevääe

orkester. Just nimelt tuuakse tagasi, sest orkester on olnud juba meie koosseisu aastatel 2002–2006. Lisaks liidetakse hiljemalt 2015. aastal meie tugikeskusega praegu kaitsevääe peastaabi koosseisu kuuluvad kaplani- ja psühholoogiateenistus. Kui praegu pakub tugikeskus sotsiaal- ja psühholoogiaalaseid teenuseid teenistusülesannete täitmisel vigastada saanud kaitsevääelastele, siis tulevikus pakutakse seda teenust kõigile kaitsevääelastele. Täiesti uue funktsioonina lisandub aga kogu kaitsevääe usulise tegevuse juhtimine ja koordineerimine ning kaitsevääe veteraniipoliitika korraldamine. Tugikeskus nimetatakse ümber toetusteenuste keskuseks.

Sõjaväelogistikute jaoks on ka oluline, et kümne aasta arengukava rakendamise käigus antakse logistikakeskusele uus nimi: toetuse väejuhatatus. See nimemuutus tähendab tunnustust kõigile meie teenistujatele, kes on viimase kümne aasta jooksul aidanud parendada meie sõjaväelogistikat. Nimi toetuse väejuhatatus viitab, et oleme oma töodes ja tegemistes jõudnud samavõrd kaugele, kui seda oli Vabadussõjas osalenud ja kogu sõjaeelsel ajal meie sõjaväelogistikat korraldanud varustusvalitsus.

Seoses kaitsevääe kümne aasta arengukavaga on aga kõige tähelepanuväärsem uuendus toetuse väejuhatusele mobilisatsiooni- ja formeerimisülesannete püstitamine. Seoses nende funktsioonidega suurendatakse väejuhatuse staabi koosseisu ligi paarikümne teenistuja võrra. Niisamuti optimeeritakse logistikakeskuse juhtimisahelat.

Kümne aasta arengukava annab logistikakeskusele ka võimaluse parandada sõjaväelogistikute igapäevast teenistuskeskonda. Nimelt loobume hulgast Punaarmee ehitatud ja praeguseks igas mõttes vananenud hoonetest. Sellega seoses paiknevad aga osad meie üksused ümber. Nii näiteks liiguvad praeguste plaanide kohaselt 2014. aasta lõpuks Tallinnast Marja tänav 4 asuvast kaitsevääelinnakust ümber Ämari linnakusse logistikapataljon ja logistikakool. Ämaris saavad need kaks sõjaväelogistikute olulisemat väljaõppekeskust endale nüüdisaegsed kasarmu- ja staabihooned. Marja tänavalt toome Suur-Sõjamäe 23a ehitatavasse ajutisse konteinerlinnakusse liikumis- ja veoteenistuse allüksused. Esimesel võimalusel paigutatakse ümber ka praegu veel Tallinnas Rahumäe tee 4a nõukogudeaegsetes hoonetes asuvad tervisekeskuse üksused.

Tulevik näitab, kas, millal ja kuhu täpselt ta sub kõigile eelnimetatud struktuuriüksustele ehitada mõne kaitsevälinnaku territooriumile päris oma ruumid. Ümberpaiknemistest rääkides tuleb ka kindlasti mainida logistikakeskuse staabi viimist Pärnu lähiste Eametsa. Staabi Eametsa viimise otustamisel said määravaks nii julgeoleku- kui ka regionaalpoliitilised kaalutlused. Ei ole mõistlik kõiki kaitseväge olulisemaid staape koondada üksnes Tallinna. Samavõrd oluline on, et pärast Pärnu üksikjalaväepataljoni ning Lääne kaitseringkonna staabi likvideerimist oleksid kaitseväge üksused jätkuvalt kohal strateegiliselt sedavõrd olulises kohas nagu seda on Pärnu ja Pärnumaa. Pärnus on hea infrastruktuur, sadam, lennuväli. Samavõrd tähtis on meile ka tubli ja võimekas kohalik Kaitseliidu malev.

Lõpetaksin kokkuvõtvalt kahe Eesti sõjaväelogistika ajalugu kujundanud ohvitseri tsitaadiga. Reservkolonelleitnant Raivo Tamm ütles 2012. aastal logistikakeskuse taasloomise 10. aastapäeval: «Nüüdseks on sõjaväelogistikast saanud kaitseväs põhjendatult neljas väeliik, suuruselt koguni teine. Meil on oma erialaohvitseride ja -allohvitseride koolkond. Tekkinud on igale relvaliigile omane sisemine side ja meeskonnatunnetus. Kümme aastat tagasi reformide käigus loodud logistikakeskus on püsima jäänud ning see näitab, et tollased uuen- dused said kokkuvõttes rajatud õigetele alustele.»³ Nende tunnustavate sõnade kõrval tahan ma aga ka manitsusena tuletada meelde Eesti sõjaväelogistika loojat ja varustusvalitsuse esimest ülemat kindralmajor Rudolf Reimanni hoiatust: «Vabadussõja võit- sime võrdlemisi viletsa varustusega, kuid puuduli- kult varustatud kaitseväega ka tuleviku sõjas võidu peale lootma jäämine on kindlasti enesepettus, sest ei tohi unustada, et meil tulevikus vaevalt tuleb te- gemist teha varustuse mõttes sarnases seisukorras oleva vaenlasega, nagu seda oli meie Vabadussõja- aegne vastane.»⁴

³ Raivo Tamm (2012). Ära oota, mida sinult küsitakse, küsi, mida sinult oodatakse! Raamatus Varustusvalitsusest kaitseväge logis- tikakeskuseni. Tartu: KVÜÖA, lk 20.

⁴ Rudolf Reimann (2012). Tulevikusõjast. Raamatus Varustusvalit- susest kaitseväge logistikakeskuseni. Tartu: KVÜÖA, lk 141.

Kas teadsite, et 2013. aastal logistikakeskuses:

- remonditi, konserveeriti või moderniseeriti üle 10 000 käsi-jaraskerelva, optikaseadme ja tanki- tõrjesüsteemi, 1100 sõidukit ning 2200 raadio- jaama ja nende tarvikut?
- parandati enam kui 4700 ühikut individuaal- varustuse elementi, korraldati eraettevõtte- tes ligi 5000 paari jalanõude hooldamine, 250 000 kg pesu pesemine ning 15 000 varus- tuselemendi keemiline puhastamine?
- arvestati palka, toetusi ja muid tasusid ca 4000 teenistujale, üle 1800 reservväelasele ja üle 6000 ajateenijale?
- menetleti igal kuul ligi 4500 ostuarvet, üle 1000 müügiarve ning tehti riigikassaga rohkem kui 6000 tehingut?
- koolitati enam kui 1300 kaitsevaelast?
- tehti oma pataljoniga 274 121 km ulatuses ve- dusid?
- transporditi oma pataljoniga enam kui 2000 inimest, 1000 euroalust ning 131 erinevat teh- nikaühikut?
- toimus harjutusväljadel kokku ligi 1900 erine- vat väljaõppeüritust?
- korraldati Eesti ja Afganistani vahel 13 sõidu- ki, enam kui 160 tonni kauba ja enam kui 1300 reisija transportimist?
- korraldati Eesti-siseselt ligi 780 tonni laske- moonna ja lõhkeaine ning enam kui 716 aluse jagu tavakauba transportimist?
- tehti laboratooriumis üle 8000 erineva mediti- siinilise analüüsi?
- osales missiooniperede infopäevadel 227 peret?
- külastas arstlikku komisjoni üle 7000 kaitse- väelase?

Mereväe edukas juubelite aasta

Eesti merevägi tähistas 2013. aastal korraga kahte tähtpäeva – 95 aasta täitumist mereväe loomisest ning 20 aasta möödumist mereväe taasloomisest. Juubelite aastast võiks välja tuua kolm ilmekamat sündmust, millest igäühel siin aastaraamatus ka pisut pikemalt peatume. Suvel lõppesid ligi kolm aastat kestnud mereväe laevakaitsemeeskondade missioonid. Miinijahtija Admiral Cowan naasis sügisel edukalt missioonilt NATO miinitõrjegrupis. Mereväe ohvitseride koolituses oli oluline märk 2013. aasta õppeaasta algus kõrgemas sõjakoolis, sest see jääb viimaseks õppeaastaks esimesele mereväe põhikursusele, mille edukatest lõpetajatest saavad esimesed Eestis koolitatud mereväeohvitserid.

Laevakaitsemissioonid tihendasid koostööd eri riikide merevägede vahel

Kaitseminister Urmas Reinsalu allkirjastas 2013. aasta mai alguses käskkirja, millega lõpetas Eesti osalemise Euroopa Liidu piraatlusevastasel operatsioonil Atalanta Adeni lähel ja sellega lõppesid ligi kolm aastat kestnud Eesti mereväe laevakaitsemeeskondade missioonid, mis said alguse 2010. aasta novembris, kui Euroopa Liidu piraatlusvastasele operatsioonile Atalanta ja NATO mereoperatsioonile Active Endeavour läkitati Eestist esimene laevakaitsemeeskond. Kokku osales mereväeoperatsioonides kuus kümneliikmelist laevakaitsemeeskonda, kes teenisid Saksamaa ja Prantsusmaa merevägede alustel.

Viimane, kuues, leitnant Rait Luksi juhitud sõjalaeva julgestusmeeskond naasis missioonilt 12. juunil. Meeskond teenis operatsioonil NATO alalise mereväegrupi nr 1 koosseisus Saksa fregati Hessen pardal ning tema ülesanne oli julgestada pardakontrollioperatsioone ja patrulle. Samuti osales meeskond koos ülejäänud grupiga õppusel Joint

RIVO VAHEMETS
*nooremleitnant
mereväe staabi
teabeohvitser*

TAAVI URB
*kaptenmajor
mereväe põhikursuse
ülem*

Warrior. «Eesti üksus tõstis märkimisväärselt meie võimekust ning oli nii operatsiooni kui ka laevameeskonna täieõiguslik liige,» ütles missiooni lõputseremoonial osalenud *Bundeswehr*'i operatsioonide väejuhatuse ülema asetäitja kindralmajor Wolf-Dietrich Kriesel.

Viies laevakaitsemeeskond teenis vanemleitnant Indrek Reinbachi juhtimisel Prantsuse fregatidel Le Courbet ja Tonnere. Nende teenistus algas veebruaris ja kestis maini ning ülesanne oli eskortida humanitaarabilaevu.

Järjekorras neljas laevakaitsemeeskond, mida juhtis kapten Venno Slugen, teenis operatsioonil Atalanta juulist kuni novembrini 2012 Saksamaa liitvabariigi fregati Sachsen pardal. Teenistuse jooksul eskortis meeskond humanitaarabilaevu ning aitas oktoobris vabastada piraatide kinni peetud Iraani meremehi.

Kolmas laevakaitsemeeskond suundus meeskonnaülem leitnant Indrek Reinbachi juhtimisel missioonile 2011. aasta novembris ning teenis Prant-

14. oktoobril 2013 sildus Eesti mereväe sõjalaev esmakordselt ajaloos Peterburi sadamas. Võõrustajate vastuvõtt oli väga sõbralik ja positiivne.

susmaa fregati Floreal pardal. Muuhulgas koolitas kolmas laevakaitsemeeskond märtsis Mombasas kahe päeva jooksul 25 burundialast. Laevakaitsealane koolitus toimus Aafrika Liidu Somaalia missiooni (AMISOM) raames.

Teine laevakaitsemeeskond teenis Adeni lahel leitnant Ivari Sarapuu juhtimisel Prantsuse aluste FS Nivôse, FS Courbet ja FS Surcoufi pardal aprillist kuni novembrini 2011. Meeskonnaülevaade sõnul sujus koostöö prantslastega ning andis operatsiooni jooksul võimaluse nende eriuksusega oma väljaõpet tõhustada ning ka ühiseid operatsioone läbi viia. Mai keskel tõrjus laevakaitsemeeskond koos prantslastega edukalt piraatide rünnaku. Sellele järgnenud operatsioonil vabastasid laevakaitsjad pantvangist viieliikmelise Jeemeni laevameeskonna ja vahistasid 13 piraati. Septembris läbi viidud eriooperatsiooni käigus vabastas laevakaitsemeeskond koos Prantsusmaa meeskonnaga Prantsuse tsiviilkatamaraanilt Tribal Kat pantvangistatud Prant-

suse kodaniku. Lisaks turvas laevakaitsemeeskond neljal korral tehnikat ja toitu vedanud Panama ja Sierra Leone lipu all seilanud kaubalaevu.

«Läksime missioonile vaid laevakaitseüleasantega, kuid meeskonna professionaalsuse ja aktiivsuse tõttu laiendati meie ülesandeid pardumisoperatsioonidele ja ka piraatide kinnipidamisele,» ütles teise laevakaitsemeeskonna ülem leitnant Sarapuu ning lisas, et saadi head kogemused ja praktilised oskused erinevate piraatlusevastaste vahendite ja protseduuride rakendamiseks.

Esimene laevakaitsemeeskond läkitati teele novembris 2010 ning seda juhtis vanemleitnant Rait Luks. Kümneliikmeline Eesti laevakaitsemeeskond viis koos Saksa fregatiga Hamburg läbi toiduabilaevade konvoioperatsioone ning illegaalses tegevuses ja piraatluses kahtlustatavate aluste kontrolli Adeni lahes Somaalia ranniku lähedal.

«Saksa meeskond võttis meid kiiresti omaks, tegutsemisvalmiduse saavutasime paari esimese

Miinjahtija Admiral Cowan naasis missioonilt NATO miinitõrjeeskaadris 28. novembril 2013.

päevaga, olime laeval täieõiguslikud meeskonnaliikmed,» ütles laevakaitsemeeskonna ülem vanemleitnant Rait Luks.

Miinjahtija Admiral Cowan tegi läbi eduka NATO miinitõrjemissiooni

Eesti mereväe miinjahtija Admiral Cowan osales 2013. aastal ligi neli kuud kestnud missioonil NATO miinitõrjeeskaadris. Augusti alguses eskaadriga ühinenud ning novembri lõpus Eestisse naasnud Admiral Cowan osales neljal eri õppusel ja operatsioonil ning külastas üheksat riiki. Lisaks Eesti mereväe miinjahtijale kuulus Läänemeres tegutsenud NATO 1. miinitõrjeeskaadrisse veel viis sõjalaeva: Belgia miinjahtija Narcis, Hollandi miinjahtija Makkum, Norra miinjahtija Rauma, Saksamaa

miinjahtija Dillingen ning Poola staabi- ja toetuslaev Kontraadmiral Sczernicki.

Eesti mereväelaste head tööd märkis NATO miinitõrjeeskaadri ülem Poola mereväe kaptenleitnant Piotr Sikora, kes mainis: «Kui kõik eestlaste meeskonnad on sama heal tasemel, siis peaks eskaadris olema pidevalt üks Eesti miinjahtija tagamaks kõrged tööstandardid.» Ta tõi esile viimase miinitõrjeoperatsiooni Poola vetes, kus vaatamata raskele töösektorile ja väga kivisele merepõhjale, mis tegi miinjahtimise keeruliseks ja töömahukaks, sai Admiral Cowani meeskond silmapaistvalt hästi hakkama.

Lisaks Poolas toimunud operatsioonile Polish Route Survey osalesid Eesti mereväelased koos eskaadriga Leedus toimunud operatsioonil Open Spirit, Taani õppusel Danex Noco ning Poolas läbi viidud NATO kollektiivkaitseõppusel Steadfast Jazz. Õppuste ja operatsioonide käigus leidis Admiral Cowani meeskond lisaks tavapärasele õppemiini-

Laevakaitsemeeskonna vastuvõtuseremoonia mereväebaasis.

dele ka ühe allveelaeva ning ühe patrull-laeva vrakid.

Miinjahtija Admiral Cowani meeskond koosneb pea 40 inimesest, kelle hulka kuuluvad miinituukrid ning ka kaks ajateenijat, kellest üks tegi kaasa terve missiooni. Ajateenijad täitsid miinijah-tijal laevamadruse ülesandeid.

Lisaks miinitõrjeoperatsioonidel ja õppustel osalemisele viidi Admiral Cowani pardal läbi ka hulk laevasiseseid õppusi. Missiooni vältel toimus mitu lahinglaskmist, mille käigus kasutati kõiki miinijahtija pardarelvi. Admiral Cowani pardarel-vastusse kuuluvad kergekuulipildujad MG-3, raskekuulipildujad Browning ning õhutõrjekahur.

Miinitõrjeskaader külastas missiooni käigus mitut sadamat, kus laevad olid küllastajatele tutvumiseks avatud. Sealhulgas peatuti oktoobri alguses Tallinnas Lennusadamas. Admiral Cowani külasta-jaterekord sündis aga Peterburis, kui laeva käis kahe päeva jooksul uudistamas ligi 13 000 inimest. «Pe-terburi paistis küllastajate hulga poolest tõesti silma. Kaasa aitas suur meedia huvi ja reklaamid meie tu-lekust,» ütles miinijahtija Admiral Cowan koman-dör vanemleitnant Tanel Leetna.

Mereväe ohvitseride esimene lend asub kevadel teenistusse

2014. aastal lõpetab kaitseväe ühendatud õppeasu-tuste (KVÜÕA) kõrgema sõjakooli 1. mereväe põhi-kursus. See on ajalooline sündmus, sest eelmised Eesti vabariigis väljaõppe saanud mereväeohvitserid lõpetasid aastal 1940 ja vahepeal on neid koolitatud ainult välisriikides. Nüüd õpib kõrgemas sõjakoolis korraka juba kolm lendu mereväe ohvitseri.

Mereväe kadettide väljaõpe toimub KVÜÕA, mereakadeemia ja mereväe koostöös. Esimesel aastal õpitakse Tartus akadeemilisi ja üldsõjanduslikke aineid, seejärel kahe aasta jooksul Tallinnas meren-duslikke ja meresõjalisi distsipliine. Mitu õppetundi ja harjutust on õnnestunud edukalt teiste kursuste-ga ühitada: rühmakursus toimus mereväe kadetti-del koos maaväe põhikursuse ja maaväe noorem-ohvitseride kursusega, päästeõppusel osalesid mere-väe kadetid koos mereväelase baaskursuse ajateeni-jatega, kusjuures osa kadette sai proovida kätt pääs-teparve vanematena. Kevadel toimival sidekursusel õpivad kadetid koos Balti riikide merevägede side-meestega. Sidekursus toimub inglise keeles. Selline koostegevus võimaldab ressursse kokku hoida ja loob ka sünergia, sest sama asja õpivad või harjutavad eri-

Kadetid meresõidupraktikal miinijahtijal Ugandi.

neva tausta ja kogemustega sõdurid, kes saavad anda oma panuse õpitava mitmekülgeks esitamiseks.

Kursuse vältel toimub kolm meresõidupraktikat, mille käigus praktiseeritakse mereväelase ülesandeid lihtsamatest madrusetöödest laeva juhtimiseni. Kooli lõpetamise järel ootab mereväe kadette laeval relvastusohvitseri, navigatsiooniohvitseri või mehaanikuamet.

Meresõidupraktika toimub valdavalt patrulllaeval Ristna, mis on küll vana, kuid omadused – lihtne konstruktsioon, vastupidavus, hea manööverdusvõime, väikesed ülalpidamis- ja käigushoidmiskulud, väikese püsimeeskonna vajadus – teevad sellest mere- ja navigatsioonipraktika jaoks väga sobiva aluse. Eraldi õppelaeva rakendamine on oluline, sest nii ei takista kadettide väljaõpe mereväe operatiivsete laevade tegevust.

Mereväe põhikursuse avamine on esitanud hulga proovikive nii KVÜÖA-le, mereväele kui ka kadettidele. Nüüdseks on mitu esialgset probleemi lahendatud ja mereväe kadetid ei ole enam uu-

dis Tartus ega mereväebaasis. Seni maaväekesksed õppeasutused avastavad mereväge ja ka tööka, et senised meetodid ja tõekspidamised ei pruugi olla nii universaalsed kui arvatakse. Merevägi peab aga hakkama oma seni suulise pärimusena edasi antud protseduure ja terminoloogiat ühtlustama, süstematiseerima ja kirja panema. Mereväe ohvitseride väljaõppeks loodavat õppematerjali on vaja nii all-ohvitseride kui ka madruste koolitamiseks, aga ka teistele väeliikidele mereväe tutvustamiseks.

2013. aasta augustis alustanud 3. mereväe põhikursus õpib juba uue, parandatud õppekava järgi ning esimese kursuse lõpetamine 2014. a annab võimaluse uueks analüüsiks ja väljaõppe edasiseks tõhustamiseks.

Kuigi 2014. aastal mereväe põhikursust ei avata, ei jää 3. mereväe põhikursus kindlasti viimaseks. Mereväe ohvitseride väljaõpe Eestis on käivitunud ja areneb edasi. Praeguseid kadette ootab pärast kooli lõpetamist lai tööpõld.

Strateegilisest kommunikatsioonist

2013. aasta on olnud edukas kogu kaitseväele, käivitunud on ajastu suuremad reformid, meie kompanii missioon Afganistanis hakkab lõpusirgele jõudma, eeskujulik osalemine NATO suuremal ühisõppusel Steadfast Jazz on vaid näited sellest. Ka kaitseväe kommunikaatorite kogukonnale on see aasta olnud hea. 2013. aasta mais loodi kaitseväe peastaabi strateegilise kommunikatsiooni osakond, töötati välja osakonna põhimäärus ja struktuur. Kinnitati strateegilise kommunikatsiooni ja teavitustöö kontseptsioonid. Ehitatakse üles alluvate kommunikatsioonifunktsioone, kõiki ametikohti ei ole veel mehitatud, kuid sellele vaatamata on teavitustöö, otseteavituse, tsiviil-militaarkoostööga seotud tegevustega alustatud.

Strateegilise kommunikatsiooni osakonna pressijaoskonna töö tulemusi saab pidada eriti heaks. Teavitusvaldkonna ekspertide arv kasvas 2013. aastal nelja ohvitseri võrra. Õhu- ja mereväe teabeohvitseride kohtade loomine on andnud positiivse efekti. Uut hingamist on saanud 1. jalaväebrigaad ja Lõuna kaitseringkond. Vaatamata sellele on kogemused need, mis edu toovad. 2013. aasta parimaks teabeohvitseriks valiti seitse aastat Kirde kaitseringkonna teavitusohvitseri kohuseid täitev pr Marina Loštšina. Otsustamisel said määravaks tema teened kriisikommunikatsiooni korraldamises, hea kohalike olude tundmine ja aktiivne panus pressiteadetes.

Kaitseväe pressiteadete arv 2013. aastal kokku ületas eelmise aasta omad 30%. Elanikkonna informeeritus kaitseväe tegevustest on suurenenud ning olnud operatiivne ja aus. Meie avatus ja tegevuste aktiivne kajastamine on üks kaitseväe populaarsuse tugisammas, väidan ma.

Peamine teavitustöö rõhk on olnud riigikaitse arengukaval aastateks 2013–2022 ja selle rakendusplaani. Muutused struktuurides, uued hanked ja investeeringud infrastruktuuri pakuvad huvi ja kõneainet nii kaitseväe sees kui ka kogu ühiskonnas. Ajakirjanduse huvi reformide vastu on olnud pidev.

RIVAR JAESKI
kolonel
kaitseväe peastaabi
strateegilise
kommunikatsiooni
osakonna ülem

Selle aasta kommunikatsioonivõiduks saab pidada meie sisekommunikatsiooni distsipliini edukat testi just arengukavadega seoses. Esimest korda kaitseväe ajaloos said kaitsevälased reformi detailidest kuulda otse ülemalet, enne kui nad sellest ajakirjandusest lugesid. Sellega tõestasime meie organisatsiooni kõrget kultuuri ja head sisemist sidet.

Meie üksuste osalemine operatsioonidel on jätkuvalt teine prioriteetne teavitusvaldkond. Afganistani missiooni muutumisele vaatamata jääb NATO seda riiki toetama ja ka meie teavitustöö sellest reioonist jätkub. Lisaks Afganistanile osalevad meie kaitsevälased ka teistes liitlastele olulistest operatsioonides. Kindlasti jätkame strateegilise kommunikatsiooni ekspertidele missioonikogemuse andmist ka edaspidi, meie inimesed kajastavad ka tulevikus Eesti sõduritega eesliinil nende tegevusi.

Meediaga suhtlemisel on möödunud aastal olnud kindlasti proovikiviks õppused. Ka selles valdkonnas saame edusammudest raporteerida. NATO õppused Steadfast Jazz ja Cyber Coalition said meie ekspertide tõhusa toetuse. Meie koostatud pressiteadete kasutamine NATO kolleegide poolt näitab Eesti kaitseväe teabeohvitseride professionaalsust ja rahvusvahelist taset.

See aasta on olnud ka filmide aasta. Staabi- ja sidepataljoni teavituskeskuse 101 kaitseväe teavitustöö on natuke vähem kui valmis neid aastal 2012, aga selle eest valmis 2013. aastal kaks dokumentaalfilmi. «144 nädalat patrullbaasis Wahid» autor on

Teavitustöö oluline osa on kaitseväe õppustel videosalvestuste tegemine.

staabi- ja sidepataljoni teavituskeskuse vanemveebel Jaanus Lensment ja teine film oli Leeni Linna tehtud «Veregrupp», kus kasutati meie abi, vahendeid ja salvestatud materjali. 2013. aastal tootis teavituskeskus ka kolm telereklaami, mis jõudsid kõikide Eesti telekanalite ekraanidele. Kaitseväe videovõimekus on tasemel.

Tsiviil-sõjalist valdkonda aitavad edasi 2013. aastal sõlmitud koostöökokkulepped päästeameti, politsei- ja piirivalveameti, Tallinna tehnikaülikooli, tehnikakõrgkooli, Kehtna majandus- ja tehnoloogiakooli ja Eesti kaitsetööstuse liiduga. Üritused nagu veteranipäeva kontsert, ESTTATOO, kõigi laste isadepäev, mida kaitseväge avalikkusele 2013. aastal korraldas, on leidnud oma koha inimeste mälestustes. 2014. aasta peamiseks saavutuseks peab saama kaitseväge tsiviil-sõjalise kontseptsiooni kinnitamine ja kavakindla tegevuse käivitamine.

Psühholoogiliste operatsioonide valdkonnas oleme alustanud väljaõppega taktikalise võimekuse

loomiseks. Vajadus selle järel on ilmne, kui vaadata mõjutustegevuse arenguid meie regioonis.

Siinkohal ei taha ma üle tähtsustada Venemaa liberaaldemokraatliku partei juhi ja riigiduumaliikme Vladimir Žirinovski 2013. aasta sügise väljaütlemisi, et Balti riike ootab ees uus okupatsioon, ega pabistaks ka ühe Moskva instituudi analüütiku Mihhail Aleksandrovi blogis väljaöeldud mõtte peale, et kui USA ründab Süüriat, siis peaks Venemaa oma sõdurid Baltikumi saatma. Need ei ületa oma teravuselt 2012. aastal tehtud Leningradi oblasti kuberner Valeri Serdjukovi valimisreklaami, kus väideti, et Eesti kavatses hõivata osa Venemaa territooriumist. Tundub, et sellised sõjaõhutajalikud väljaütlemised on saamas normiks. Peab mainima, et sellised üleskutsed ei ole ainult rahvusvahelise seaduse vastased, vaid nii käitudes panevad nad iga kord toime kuriteo ka Vene seaduste järgi.

Murelikuks teevad küberrünnakud, mis toimusid ühel ajal NATO õppusega Steadfast Jazz

2013 ja olid suunatud meie tsiviilstruktuuride, Eesti kunstimuuseumi ja Elroni (endine Elektriraudtee) vastu. Kaitseministeeriumi haldusala tööd nad ei suutnud häirida, oleme sellisteks intsidentideks valmis. Rünnete ajastus ja mõõde, ehk siis peale Eesti häiriti ka Läti ja Ukraina valitsusvõrkude tööd, näitab distsiplineeritud ja organiseeritud, vaenulikult meelestatud, mõjutustegevusi harrastavate isikute ning organisatsioonide olemasolu küberruumis. Kaitsemeetmete rakendamine selliste intsidentide vastu nõuab kõigilt meilt suuremat tähelepanu, see ei ole ainult küberkaitsekeskuse ülesanne, iga kodanik saab siia oma osa anda.

Tähelepanu on äratanud ka mitmesugused Eesti kaitseväge mustavad materjalid sotsiaalmeedias. Kurb on, kui kaitseväelased ise hakkavad neid materjale levitama ja aitavad sellega kaasa negatiivsete sõnumite võimendumisele. Kindlasti kompavad tänapäeva autorid tihti eetilise piire, sõnavabaduse ning demokraatia tingimustes on pahatahtlikkuse ja progressiivse nalja piirid hästi kaugele lükatud. Kas need tööd teenivad ka võõraid huve, jääb küberruumis enamalt jaolt autori südametunnistusele. Ei tohi unustada, et mõjutustegevusega edu saavutamiseks kasutatakse sageli lihtsat inimlikku rumalust, edevust, populaarsuseiha ja pettumist.

Kalendriüritustest on jätkuvalt tähelepanu keskmes iga-aastane, Teises maailmasõjas Sini-mägedel langenute mälestamine. Kaitseväge kaplanid asetavad seal pärjad mõlemal vaenupoolel hukkunud sõduritele. Kedagi ei tohi ega saa keelata mälestamast oma lähedasi. Kahjuks kasutatakse Sinimägedes toimuvat iga-aastaseks poliitiliseks propagandaks, mida kajastavad aktiivselt ajakirjanikud. Üritusel osalevatel mundris kaitseväelastel on seega alati oht olla ära kasutatud kallutatud info illustratsioonina.

Kaitseministeeriumi läbiviidud küsitluse «Avalik arvamus ja riigikaitse» põhjal on rahva usaldus kaitseväge vastu jätkuvalt kõrge, 82%. Ise oma riiki relv käes kaitsma on valmis 62% eestlastest, soomlaste 87% võrreldes. Põhjust võib otsida asjaolus, et ajateenistuse läbib vaid osa teenistuskõlblikest noortest, Eestis on palju füüsiliselt ja vaimselt kaitseväge mitte sobilikke noormehi. Edasiminekuga saab lugeda 2013. aasta aprillist seadustatud noorte neidude ajateenistuses osalemise võimalus. Kaitseväge teenistuse läbinud oskavad ja teavad, kuidas kriisis või sõjalises olukorras käituda. Reservi suurendades kasvab meie riigikaitse kompetents ja tugevus tervikuna. Reservväelaste väärtustamine ja nende positsiooni tõstmine ühiskonnas on meie 2014. aasta ülesanne.

Kas õigusvahemehe seisukoht loeb?

2013. aastal kasvas kaitseväe õigusvahemehele esitatud pöördumiste arv 90-ni. Põhimääruse järgi saavad õigusvahemehe poole pöörduda ainult isikud, kellel on kaitseväega teenistuslik suhe. Üha sagedamini ja julgemalt pöörduvad aga ka ajateenijate vanemad ja elukaaslased, kellel teenistuslikku suhet kaitseväega küll pole, kuid kelle huvi kaitseväes toimuva vastu on põhjendatud, vaieldamatu ja enesestmõistetav. Teave kaitseväe peainspektori ja õigusvahemehe kontaktandmetega on kättesaadav kõigi väeosade teadetetahvritel, kuid nii mõnigi kord kipub see muude väljapandud infomaterjalide vahel märkamatuks jääma. Siiski on õigusvahemehe pelk foto, telefoninumber ja meiliaadress ajateenija jaoks üsna kasutatud, kui ülemad neile õigusvahemehe pädevust ja tegutsemispõhimõtteid ei tutvusta. Seega on õigusvahemehe jaoks söötis põldu isegi enda olemasolu tutvustamiseks veel küllaga. Möödunud aastal laekusid peainspektoriteenistusele esimesed pöördumised ka õhuväest, kus seni oli ainsana kaitseväe struktuuriüksustest õigusrahu saavutatud vaid sisemiste vahenditega.

Teema 1: millistel tingimustel vabaneb ajateenijast lapsevanem ajateenistusest?

1. aprillist 2013 kehtima hakanud uus kaitseväeteenistuse seadus (KVTS) kohustab ajateenistusest vabastama lapsevanema, kel on vähemalt üks alla kolmeaastane laps. Kui abielust sündinud lapse põlvnemise tuvastamisega enamasti probleeme pole, siis abieluvälise suhte korral on meesajateenijal eostamisest lapsevanemaks saamiseni pikk maa minna. Elu näitab, et selles osas ei vaja õpetussõnu mitte niivõrd ajateenistuses olevad potentsiaalsed ja faktilised isad, kuivõrd just tsiviilelus olevad vastsündinud või sündiva lapse emad.

Seadus ei võimalda isadust omaks võtta loote suhtes. Seega, kui värvikalt raseduse viimasel piiril olev noor naine oma läbielamisi mulle ka ei kirjeldaks, tuleb vallasemal laps ikkagi sünnitada ja alles

ILMAR KIKKAS
major
kaitseväe
peainspektoriteenistus

seejärel saab ajateenistusest puhkusele tulnud lapse isa minna ametniku juurde isadust omaks võtma. Väljastatud dokument kohustab kaitseväge värske lapsevanema teenistusest vabastama ja siis on noorel emal võimalik perekond kodus lõplikult formeerida ja kokku harjutada. Tuleb tunnistada, et nii mõnigi tulevane ema annab selles osas oma tarmukuse ja ettevõtlikkusega eeskuju mistahes formeerimis-meeskonnale.

Lapsevanemaks saamiseks ei piisa teatavasti vaid armastusest. Õigusvahemehe poole pöördus ühe ajateenija sõbranna palvega, et tema elukaaslane lubataks nädalavahetuseks väljaloale, sest ühiskondliku transpordiga pole tal endal võimalik ühe päevaga kallimat väeosas vaatamas käia. Leidsime piigale sobiva transpordigraafiku, kuid tuleb tunnistada, et tund-paar kallima käest kinnihoidmist väeosa sõdurikodus pole lapse muretsemise seisukohalt võrreldav väljaloaga terveks nädalavahetuseks, mis võimaldab mõistlikult ka ühist ööbimist.

Teema 2: kas ajateenistuses viibiv tulevase lapse isa saab ülal pidada tulevase lapse ema?

Perekonnaseaduse § 111 lg 1 järgi on lapse isa kohustatud lapse ema ülal pidama kaheksa nädalat enne ja kaksteist nädalat pärast lapse sündi. Tavaarvamuse kohaselt välistab ajateenistuses olek isiku võime anda ülalpidamist nii lapsele kui ka tema emale. Polegi siis imestada, et ajateenijast lapse ootel

tulevase ema jaoks seadused ei kooskõlastu: ühest küljest algab seaduse järgi isa ülalpidamiskohustus lapse ema suhtes juba «kaheksa nädalat enne lapse sündi», abieluvälise lapse isaks saab mees aga alles pärast lapse sündi. Milleks selline ülalpidamist kohustav lause seaduses, kui enne lapse sündi ei olegi võimalik lapse isa olla? Seadus nõuab ajateenija vabastamist, kui ta sai lapsevanemaks, mitte siis, kui tal tekkis kohustus anda ülalpidamist tema eostatud last ootavale elukaaslasele.

Teema 3: ajateenija toetuse suurus sõltub auastmest, mitte ametikohast, ja puhkuse ajal hoolitseb ta enda majutuse ja toitlustamise eest ise

Uue kaitseväeteenistuse seaduse jõustudes erutasid paljude ajateenijate meeli muudatused ajateenijate toetuse maksmise põhimõtetes ja puhkusel viibimise aja eest seni makstud toiduraha ärajäämises. Senikehtinud KVTS § 158 lg 1 tagas ajateenijale teenistuse ajal tasuta majutuse ning toitlustamise. Tollase sisemäärustiku p 474 p 1 kohustas maksuma puhkusele lubatud ajateenijale toiduraha puhkuspäevade ja teel oldud aja eest. Uue KVTS § 54 lg 4 sõnastus tagab ajateenijale samuti tasuta majutuse ja toitlustuse, kuid mitte enam teenistuse ajal, vaid ajateenistuse läbiviimise kohas. Seega puhkuse ajal, mil ajateenija ajateenistuse läbiviimise kohas ei viibi, talle toitlustamist enam ei tagata. Tekkis ebavõrdne kohtlemine ajateenijate suhtes sõltuvalt sellest, kas puhkusel käidi enne või pärast 1. aprilli 2013.

Kuni 31. märtsini 2013 maksti ajateenijatele toetust valitsuse määruse põhjal ajateenija ametikoha järgi. Uue seaduse alusel vastu võetud määruse järgi makstakse ajateenijale igakuist toetust vastavalt tema auastmele. Seni samaväärsele ametikohale määratud, kuid erinevas auastmes võrdset toetust saanud ajateenijad hakkasid saama erineva suurusega toetust.

Teema 4: kui baaskursus muutub ellujäämiskursuseks

Ülemöödunud aastal jõudis meediasse vahejuhtum vahipataljonis, kus kompanii- ja rühmaülem püüdis puudusi kaksikvendadest ajateenijate väljaõppes tasandada täiendava öise kaevamisharjutusega. Aasta hiljem pöördusid sama väeosa õppekompanii metsalaagris praktiseeritava ülemäärase

ja sanktsioneerimata füüsilise koormuse kaebusega õigusvahemehe poole mitme ajateenija vanemad. Kahenädalase metsalaagri pidi tervislikel põhjustel pooleli jätma tosin võitlejat ligi 40-mehelisest rühmast. Nädalavahetusega tuli õigusvahemehel ära kuulata asjaosaliste seletused ja pidada rühmale loeng. Pataljoniülem sai õigusvahemehelt kuulda seda, mida isegi rühma ajateenijate esindusmees, kes ise oli metsalaagri lõpul füüsilise kurnatuse piiril, ei pidanud pataljoniülemale ettekandmise vääriliseks.

Teema 5: töotus – kas õigus või kohustus?

Juba uue kaitseväeteenistuse seaduse eelnõu ettevalmistuse käigus käivitus diskussioon küsimuses, kas ajateenija antav töotus on õigus või kohustus ja kuidas suhtuda olukorda, kus ajateenija keeldub töotuse andmisest. Kaitsevälase töotuse andmine on seaduse järgi jätkuvalt sõnastatud kohustusena. Põhiseaduse § 41 järgi on igäühel õigus jääda truuks oma arvamustele ja veendumustele. Kedagi ei tohi sundida neid muutma. Veendumustega ei saa vabandada õiguserikkumist. Kedagi ei saa veendumuste pärast võtta õiguslikule vastutusele. Seega ajateenija veendumused võivad olla milised iganes, seadusest tulenevad kohustused tuleb aga täita, sealhulgas vanne anda.

Teema 6: vahetegu tühise ja keelatud käsu vahel

Kaalukas osa õigusvahemehe loengutest on suunatud diskrimineerimise mõiste ja keelatud ning tühise käsu vahetegemise selgitamisele. Ouline on ära tunda tühine käsk, sest selle täitmise tagajärgede eest vastutab käsutäitja. Keelatud käsu äratundmine ei ole alluvale kohe määrava tähtsusega, sest seadus kohustab ka keelatud käsu vastuvaidlematult täitma.

Allüksuse väliharjutuse ajal pidi ajateenijast autojuht sõitma mööda põlluvaheteed positsioonile. Kas kõrvalistuvalt rühmavanemalt tulnud käsk sõita positsioonile otse, üle värskest külvatud viljapõllu, oli tühine või keelatud? Autojuht täitis käsu ja sõitis pehmele põllule, kus auto jäi kinni. Järgnenud päästetööd kahjustasid põldu niivõrd, et kaitsevälal tuli põllumehele tasuda ligi 4000-eurone hüvitis. Ajateenijad teavad, et keelatud käsk tuleb täita, tühist käsku aga ei pea ja teatud juhtudel ei tohigi täita.

Seadus annab tühise käsu neli tunnust, millest ühel on omakorda neli erandit, lisaks veel neli keelatud käsu tunnust. Kui käsk kohustab toime panema süütegu, on käsk tühine. Kui käsk kohustab toime panema õigusvastast tegu, siis on see keelatud käsk, kuid tuleb täita. Kuidas aga ajateenijal praktilises teenistuses nende vahel orienteeruda, eriti kui aega ja võimalusi juriidilistesse nüanssidesse süvenemiseks pole? Seadusest tulenevad põhimõtted leiavad teenistuspraktikast tegeliku sisu. Peainspektoriteenistuse moraalne kohus on seda praktikat tundma õppida, üldistada ja kaitseväelasteni viia.

Teema 7: psühholoogiasteenistuse võlud ja valud

Kirdekaitseringkonna psühholoogi julged sõnavõtud ja aktiivne sekkumine kaitseväeteenistusse sundisid peainspektoriteenistust püstitama kaitseväge juhtkonna ette küsimuse psühholoogi rollist kaitseväes laiemalt. Kas psühholoogi eriteadmised peaksid olema suunatud kohanemiskustega ajateenijate vaimu kohandamisele kaitseväge vajaduste ja võimalustega või vastupidi, kaitseväge vajaduste ja võimaluste kohandamisele selliste ajateenijatega? Mitme ajateenija kohanemiskustused viisid nad psühholoogi vahendusel psühhiaatri vastuvõtule ja sealt edasi teenistusest vabastamiseni. Õiged rõhuasetused selles valdkonnas saab kehtestada vaid kaitseväge kõrgem juhtkond.

Psühholoog kritiseeris jõuliselt kaitseväelaste kasimatut kõnepruuki ja tõi selle kohta hulga ajateenijatel kuulud stiilinäiteid. Kahes väeosas läbi viidud praktiline õppus ebatsensuursuste tõrjeks andis üllatava tulemuse. Nooremohvitseridele esitati konkreetne ebatsensuurne väljend ning paluti see «tõlkida», s.o avada teenistuskaslastele, mida lausungiga öelda taheti. Seejärel prooviti sõnastada sama mõte lühidalt, konkreetset, kuid ilma roppenemata. Tuli välja, et mõnikord polegi see nii lihtne. Õigusvahemees loodab, et naissoost ajateenijad väeosas võiks tuua läbimurde meeskaitseväelaste, sealhulgas ajateenijate kõnepruuki, sest verbaalset enesekehtestamist asub mõistlikult tasakaalustama vastassugupoole suhtes igas mehes peituv rüütellikkus ja galantsus kui loomuõiguslik väärtus.

Uus kaitseväeteenistuse seadus lubab ka naissoost isikutel ajateenistusse tulla ja on vaid aja küsimus, millal naisajateenijate muredega õigusvahe-

Väliühigieen õppusel Kevadtorm 2013.

mehe poole pöörduakse. Naissoost isikute ajateenistust on kaitseväes praktiseeritud juba kaua enne selle seadustamist ning õiguslikust aspektist oli see problemaatiline. Loodetavasti ei pea nüüd ülemad enam balansseerima lubatu ja lubamatu piiril naisajateenijatele varustust väljastades, neid toidule määrates, nende ravi ja tervisekindlustust tagades ning paljudes muudeski teenistuse rutiinsetes olukordades.

Õiguskantsler ja kaitseväge

Õiguskantsleri seisukohalt vaadatuna on kaitseväge ajateenijatele nn kinnine asutus, kust ei saa omatahtsi lahkuda ja sellisena võrreldav näiteks lastekodu, vaimuhaigla või kinnipidamisasutustega. Seetõttu on ajateenijatele nende põhiõiguste tagamisega seotud küsimused õiguskantsleri erilise tähelepanu all. Ta jälgib, et kaitseväes viibivat inimest ei koheldaks alandavalt, julmalt ega ebainimlikult. Samad väärtushinnangud ja põhimõtted on ka peainspektori ja õigusvahemehe tegevuse aluseks.

Inimväärtused ja kaitsevägi

Väärtused

On teatud väärtused, millest me elus juhindume. Me ei mõtle neile, kuid teeme oma valikuid elus neist lähtudes.

Sõnal *väärtus* on mitu tähendust. *Väärtus* majanduses on maksimaalse tulu suurus, muusikas on see noodi vältus, filosoofias nimetatakse seda omaduseks, mis põhineb püsival hinnangul, aga ühiskonnateadustes mõistetakse selle all arusaama heast (positiivsed väärtused) ja halvast (negatiivsed väärtused), millest inimesed juhinduvad valikute tegemisel ning otsuste langetamisel¹.

Rootsi arst Stefan Einhorn on toonud välja kolm printsiipi, mida võib pidada ülemaailmselt kehtivateks väärtusteks.

Esimene – inimesed on võrdväärsed.

Teine – elu tuleb alati kaitsta ja igal võimalikul viisil säilitada.

Kolmas – igal inimesel on õigus ise oma elu üle otsustada².

Rääkides *inimväärtustest*, räägitakse tõest, rahust, kaastundest, enda, oma pere ja kaasinimeste austamisest ja armastamisest ning õiglasest ja ilma vägivaldlast toimimisest. Need on iidsetest aegadest kehtinud lihtsad tõed, mida iga vanem oma lapsele õpetab. Need on normid, reeglid ja seadused, mida antakse edasi ühelt põlvkonnalt teisele, iga järeltulev põlv õpib neid oma vanematelt ja ühiskonnalt, mille osa ta on. Sotsiaalse konventsiooni kaudu on inimesed jõudnud ühisele arusaamisele väärtustest, mida põlvest põlve edasi kantakse³.

Inimväärtused on moraali lahutamatud osad ning inimtegevuse alus. Need on isiksuse sisemised tõed ja hoiakud, millest lähtuvalt inimene hindab elu ning samuti teiste inimeste käitumist. Inim-

ANU JÄNES
kaitseväge
sotsiaalteenistuse
juhataja

väärtused kujunevad meis endis, tuginedes meid ümbritsevale, meie kogemustele ja usulistele tõekspidamistele ning sotsiaalse tegevuse eesmärkidele⁴.

Inimväärtuste mõju isiksuse heaolule uurinud saksa psühholoog Henrik Dobewall leidis, et väärtused juhivad inimeste tegevust, peegeldades samal ajal ühiskonna ideaale ja arusaamu sellest, mis on õige ja vale, hea või halb. Inimväärtused annavad võimaluse korraldada elu selliselt, et inimesed oleks ühelt poolt iseendaga rahulolevamad ja teiselt poolt oleks ühiskond harmoonilisem⁵.

Võib öelda, et inimeste heaolu mõjutavad inimväärtused, mis neis on kinnistunud ja mis enamasti sobivad kokku ümbritseva ühiskonna omadega. Need on ühised väärtushinnangud, millest lähtudes on inimestel võimalus olla ühtsed ning tunda rahulolu iseendaga ja oma elust.

Eetilised dilemmad

Elus tuleb ette situatsioone, kus väärtustest lähtuda ei ole kerge. Need on olukorrad, kus toimides nii või teisiti, võib see olla samaaegselt õige või vale. Selliseid olukordi kutsutakse eetilisteks dilemmadeks.

¹ [http://et.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4%C3%A4rtus_\(t%C3%A4psustus\)](http://et.wikipedia.org/wiki/V%C3%A4%C3%A4rtus_(t%C3%A4psustus))

² Stefan Einhorn, Kunst olla hea. Varrak, 2007

³ Stefan Einhorn, Kunst olla hea. Varrak, 2007

⁴ <http://www.ask.com/question/what-are-human-values?ad=SEO&an=SEO&ap=google.ee&o=102140>

⁵ Human values and subjective well-being: An exploration of individual and cultural differences, change across life span and self-other agreement. University of Tartu Press, 2013

Naiskodukaitse kingitused välismissioonidel teenivatele kaitseväelastele.

Eetilised dilemmad on olukorrad, kus meie moraaltunnetus läheb reaalsusega vastuollu, kus elusituatsioonid esitavad meile valikuid, kus üht- või teistpidi toimides läheme vastuollu oma sisemiste väärtustega⁶.

Üks tuntumaid ja delikaatsemaid eetilisi dilemmasid on eutanaasiaküsimus raskelt haige inimese puhul. On juureldud, kas surmaga lõppeva haiguse käes tugevates valudes piinleva haige puhul, kes on oma haiguse esimeses etapis avaldanud soovi, et tema elu lõpetataks sellises situatsioonis teatud aine surmava annuse abil, on eetiline või mitte tema soovi austada. Mõeldes ühele või teisele valikule, ei tundu üks ega teine neist õige. Me tahame väärtustada elu, kuid samas ka säilitada inimese autonoomiat ja õigust ise oma elu üle otsustada. Meile on vastuvõetamatu näha piina, mida haigus sellises olukorras inimesele põhjustab.

On aga ekslik arvata, et eetilised dilemmad

⁶ Stefan Einhorn, Kunst olla hea, Varrak, 2007

puudutavad üksnes elu ja surma küsimusi. Eetika ei puuduta ainult eutanaasiat või seda, kas on õige kedagi tappa, et päästa teiste elusid. Eetilised dilemmad on tunduvalt igapäevasemad.

Väärtused, eetilised dilemmad ja kaitseväeteenistus

Kaitseväes räägitakse eetikast ja väärtustest tunduvalt rohkem, kui mõnes teises organisatsioonis ja see on ka igati ootuspärane, sest kaitseväeteenistuse põhieesmärk on väärtuspõhine – kaitsta rahu ning sekkuda vaenlase rünnaku korral. Kaitseväeteenistus on teenistusliik, kus puututakse kokku kõige tõsisemate teemadega – elu ja surmaga. Öeldakse, et surmaga ei mängita ja just sellepärast on väärtustele mõtlemine ning eetiliste dilemmade tekkimine selles ametis sagedasem kui kusagil mujal.

Iga kaitsevaelane teab, et rely, mis võib põhjus-

Invasport on vigastatud kaitsevälaste võimalus hoolitseda oma füüsilise eest.

tada surma, on loodud eeskätt enda, oma rahva ja maa kaitsmiseks, mitte vaenlase tapmiseks. Neil kahel tegevusel – kaitsmisel ja tapmisel – on suur vahe. Et mitte sattuda vastuollu inimväärtustega, mida meile on õpetatud, on oluline saada aru, millised väärtuskategooriad on kaitseväe teenistustegevuse alus.

Kaitseväe juhtkonna poolt 27.09.2012 heaks kiidetud personalistrateegia aastateks 2013–2017 rõhutab, et suurim väärtus riigi kaitsel on vabatahtlik riigikaitsega liitunud *inimene* ning et sellest tulevalt toimub kaitseväes inimkeskne väärtuspõhine juhtimine. See on dokument, mis märgib, et inimväärtused kaitseväes on tähtsad ning põhiväärtused on need, mis on aluseks hinnangute andmisel nii enda kui ka kaaslaste käitumisele. Inimväärtused ei realiseeru ilma empaatia ja vastastikuse mõistmiseta, need avalduvad meie sõnades ja tegudes. Kaitseväe põhiväärtused on *vaprus, ustavus, ausus, professionaalsus ja koostöö*. Iga kaitsevälase, ülema ja ka

spetsialisti ülesanne on paberile kirjutatud väärtused kaitseväes elus hoida.

Alates 2009. aastast, mil kaitseväe juhataja kehtestas kaadrikaitsevälaste organisatsioonist lahkumise korra (kaitseväe juhataja 09.06.2009 käskkiri nr 248), on koostöös kaitseväe värbamiskeskusega kogutud infot kaitseväest lahkuvate tegevvälaste lahkumise põhjuste kohta. Kuigi nende aastate jooksul on omal soovil tegevteenistusest lahkunud kaitsevälaste äramineku ülekaalukalt peamised põhjused paremad palgatingimused (näiteks 2011. aastal 80% 194 lahkunud kaitsevälasest) ja paremad karjäärivõimalused (nt 2011. aastal 58% 194 lahkunud kaitsevälasest) väljaspool kaitseväge, on eelnevatel aastatel lahkunud teenistusest ka hulk tegevvälasi, kelle mineku põhjusi võib seostada väärtuskonfliktide tekkimisega kaitseväes.

2010. aastal 77-st omal soovil tegevteenistusest lahkunud tegevvälasest 37 nimetas oma teenistusest lahkumise põhjuseks vähest tunnustamist, 10

leidis, et kaitseväes oli nende jaoks vähemotiveeriv teenistuskeskond, 6 isikul 77-st olid tekkinud perekondlikud probleemid.

2011. aasta II poolel ja 2012. aasta I poolel 96 tegevteenistusest lahkunud tegevväelasest umbes viiendik tõi oma lahkumise põhjusena välja rahulolematuse juhtide tegevuse ja viimaste esitatud põhjendamatute ning teenistuse sisuga mitteseonduvate nõudmistega. Perekondlikud probleemid mõjutasid teenistusest lahkumist 20%-l vastanutest. Elukoha muutus ja õppima asumine oli 2/3 vastanute põhjus.

Kaitseväeteenistus võib tuua kaasa eetilisi dilemmasid, mille lahendamiseks võivad puududa nii tahe kui ka vahendid. Kui meie eetilised tõekspidamised, inimväärtused, millesse oleme uskunud, lähevad vastuollu sellega, millega teenistuses kokku puutume, kaob motivatsioon. Kui ülemate tegevus tundub ebaõiglane ja vägivaldne, kui suhted muutuvad keeruliseks ja neid ei suudeta või ei taheta reguleerida, tekib tahtmine lahkuda. Kui lugupidamine, mida oodatakse, on asendunud võimu ja pelgalt karmi käsuga, minnakse ära.

Sotsiaalteenistus on viimaste aastate jooksul puutunud kokku mitme kaitsevälasega, kes on tegevteenistuses olles silmitsi eetiliste dilemmadega, millele nad ei suuda leida lahendust.

- Kuidas käituda, kui saad öösel kutse koguneda, aga kodus magavad väikesed lapsed, keda ei tohiks üksi jätta?
- Kuidas peaks käituma ajateenija, kellel ajateenistuse esimesel perioodil baaskursuse ajal sureb vanavanem? Mis on tähtsam, kas teenida riiki või austada oma esivanemat? Kas suhtuksime olukorda teisiti, kui ei oleks rahu-, vaid sõjaaeg?
- Mismoodi peaks käituma ajateenistusse kutsutud kutsealune, kes on ainukene lähedane ning ametlikult hooldajaks määratud isik voodihaigele vanaisale?
- Kas teenida edasi, kui teenistus- ja elukoha vahemaa on pikem kui 150 kilomeetrit ning igapäevane kütusekulu neelab rohkem kui poole teenistustasust? Kas jätta naine kolme lapsega nädalateks üksi ja leida endale elukoht teenistuskoha lähedal? Kas on õiglane elada aastaid sellist pereolu?
- Mismoodi peaks käituma pangalaenuga aja-

teenija, kes ajateenistuses olles ei suuda oma igakuist tagasimaksekohustust täita? Kas aastateks krediitdivõlglaste nimekirja sattumine on õiglane?

- Kuidas peaks käituma tegevteenistuses raskelt vigastada saanud tegevväelane, kui teenistukoht, kus ta varem teenis, oli ainus töö, mida ta oskas? Mida teha, kui võimed ei vasta enam ametikoha nõuetele?
- Mida peaks tegema ajateenija, kelle lapsel ja naisel ei ole enam toiduraha ja tema, kes oli enne pere toitja, ei pääse aitama?

Mitmele eespool kirjeldatud olukorrale on 2013. aastal seadusandlike regulatsioonide abil leitud lahendused, kuid seda pakilisemad on olukorrad, kus lahendeid pakkuda ei ole.

Kahtlemata oli 2013. aasta kaitsevälaste sotsiaaltoetusteenuste arengu seisukohalt edukas. 01.04.2013 kinnitas riigikogu uue kaitseväeteenistuse seaduse (KVTS), mis muutis mitu seni kehtinud regulatsiooni paindlikumaks ning lisas seadusesse uusi täiendavaid tagatisi, näiteks kutsealustele. Kui eelmine kehtinud seadus andis tegevteenistusse kutsumisel kutsealusele perekondlikel või majanduslikel põhjustel ajapikendust, kui ta pidas üleval vähemalt kahte last või üksinda vähemalt ühte last, siis uue seaduse alusel saab ajapikendust ka lapsevanem või eestkostja, kes kasvatab vähemalt ühte alla kolmeaastast last (KVTS § 43).

Samuti antakse ajapikendust isikule, kes on ainus, kes on kohustatud ülal pidama raske või sügava puudega inimest (KVTS § 43). Kui vana kaitseväeteenistuse seaduse alusel anti ajapikendust perekondlikel ja majanduslikel põhjustel, siis uus seadus seda enam ei reguleeri. Ajapikendust antakse kuni asjaolude äralangemiseni.

Selgemalt on uues kaitseväeteenistuse seaduses reguleeritud ka teenistusülesannete täitmise tõttu tervisekahjustuse saanud isikule pakutavad sotsiaalteenused. Eraldi on välja toodud sotsiaal-nõustamise teenus, püsiva töövõimetuse või puudega seotud lisakuluna isiku eluaseme ümberkohandamine ja täiesti uue teenusena hooldamine hoolekandeesutuses.

Täiesti uus on KVTS § 199, mis loob võimaluse rahvusvahelises sõjalises operatsioonis osalemise

Lähedastega suhtlemine on missioonil viibivatele kaitseväelastele väga oluline.

ajal teenistusülesannete täitmise tõttu hukkunud või püsiva tervisekahjustuse saanud tegevväelase perekonnaliikmetele sotsiaalnõustamise, psühholoogilise abi ja taastusravi pakkumiseks.

20.12.2012 kiitis vabariigi valitsus heaks kaitseministeeriumi ja kaitseväge koostöös valminud poliitikadokumendi «Poliitika kaitseväge ja Kaitseliidu veteranide osas», mis osaliselt kinnitab juba toimivaid kaitseväge teenistuse seadusest tulenevaid kaitseväelaste ravi- ja sotsiaalkindlustusmeetmeid, kuid annab alused ka uutele tagatistele.

Dokumendis sõnastatakse esmakordselt veterani mõiste ning luuakse uusi meetmeid riskide ennetamiseks tegevteenistusperioodi jooksul ja teenistusest väljudes. Mõni näide ennetavate meetmete kohta:

- Poliitika reguleerib tegevteenistuses teenistusülesannete täitmise tõttu tervisekahjustuse saanud isikutele karjäärinõustamise, ümber- ja täiendõppesüsteemi väljaarendamist. Vastavat tegevust alustati kaitseväes juba 2009. aastal,

kui kaitseväge juhataja oma 14.10.2009 käskkirjaga nr 287 kutsus ellu vigastatud teenistujate edasise teenistuse planeerimise komisjoni.

- Poliitikas kutsutakse ellu missioonijärgset kohanemist soodustav uus meede, milles kõigile välismissioonilt naasnud veteranidele antakse võimalus puhata koos perega tervisekeskuses.
- Tegevteenistusest väljuvatele veteranidele tagatakse tsiviilkarjääriks ettevalmistus tegevteenistuses olles vastavalt karjäärinõustamisel koostatud täiend- ja ümberõppeplaanile. Samuti pakutakse veteranidele ettevõtluskoolitust.

Eesti vabariigi president Toomas Hendrik Ilves on öelnud: «Me ei jäta kedagi lahinguväljale maha. Ei Afganistanis tule all ega hiljem kodus.» President on rääkinud, vabariigi valitsus on andnud suunised, kaitseväge ülesanne on juhised ellu viia ning väärtustada sellega kaitseväge veterane.

In veritate et caritate

ja kaitseväge kaplaniteenistuse väärtused

Milleks meile kaplaniteenistus? Kas meil on vastus?

Viimase rahvaloenduse andmetel on Eestis 90 usu-
voolu, millest 16-l on enam kui 1000 järgijat. Kõi-
ge levinum on ristiusk ligi 300 000 liikmega ning
kokku teiste religioonidega tunnistab 15-aastastest
ja vanematest Eesti elanikest kindlat usku 320 872
inimest. Sellise tulemusega asetume nii Euroopas
kui ka kogu maailmas kõige vähem religioosete
riikide hulka. Samas näitab mitu uuringut, et üle
poole meie elanikkonnast usub mingisugusesse
vaimsusesse või elujõudu. Seega ei saa öelda, et Ees-
ti on valdavalt ateistlik või usu suhtes ükskõikne
maa, küll aga võib meile iseloomulikuks pidada us-
kumist ilma usuühendusse kuulumata. Teatri-, lau-
lu- ja rännumees Jaan Tätte on öelnud, et usub küll
jumalat, kuid see on tema oma jumal, mis elab vaid
tema südames ja mõtetes ning temaga saab sageli
endamisi aru pidada. Ka on meil kasvanud loodust
ja sajanditevanuseid rahvuslikke traditsioone aus-
tavate inimeste hulk ning osa neist on koondunud
maa- ja taarausühendustesse.

Kui mitmel pool Euroopas võib rääkida ins-
titutsionaalse religiooni kahanemisest, siis kogu
maailma areng on vastupidine ja end mingi kindla
usuühendusega siduvate inimeste hulk kasvab jätku-
valt. Et elu maal muutub aina kitsamaks ja kõik,
mis toimub meist kaugemal, mõjutab üha rohkem
ka meie elu, siis on religiooni teema marginaliseer-
umisest meilgi veel vara rääkida. Immigratsioon
toob Euroopa jaoks üsna eksootilisedki usuvoolud
meie keskele ja religioon on meie lähiriikideski
taandumas ühiskondlikust sfäärist pigem privaat-
sfääri. Maailma suuremate religioonide juhid kõ-
nelevad aga üha häälekamalt religioonidevaheli-

TAAVI LAANEPERE
kolonelleitnant
kaitseväge peakaplan

sest koostööst ja üksteise austamisest. Nii näiteks
kutsus ka paavst Franciscus oma uusaastaläkituses
inimesi üles teiste erinevuste ja omapäraga arves-
tama. Ta ütles: «Me oleme kõik ühe taevase Isa lap-
sed, me kuulume samasse inimpererkonda ja jagame
ühist saatust. See paneb kõigile kohustuse teha nii,
et maailmast saaks üksteist austavate, üksteise eri-
nevusi aktsepteerivate ja üksteise eest hoolitsevate
vendade kogukond.»

Eesti vabariigi põhiseadus on religioosse plu-
ralismi tingimusteski täiesti ajakohane ning meie
õigusruum toetab inimeste eripärasid aktsepteeriva
kogukonna loomist. Eestis puudub riigikirik ja kõigi
inimeste südametunnistuse-, usu- ja mõttevabadus
on tagatud. Mõnikord püütakse väita, et riigis, kus
puudub riigikirik, ei peaks olema kaplaneid. Selli-
se väitega ei saa aga nõustuda, sest religioosne mitme-
kesisus jõuab üha enam ka Eestisse ja just usuva-
baduse tagamiseks ning sellega seotud küsimuste
lahendamiseks on meil vaja teoloogilise hariduse ja
vaimuliku ordinatsiooniga spetsialiste ka riigisekto-
ris. Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne selgitab
üheselt, et riigikiriku puudumine ei tähenda, et riik
ei võiks religioossete organisatsioonidega koostööd
teha ning anda neile avalikke ülesandeid.

Nii teenivad meil teiste riiklike institutsioo-

I diviisi õpetaja Georg Steinfeldt (Kiviste) külastamas 1920. aastal Viru rindel asuva 4. jalaväepolgu võitlejaid.

Johannese evangeeliumis

antakse meile edasi kõnekas pilt kohtumõistmisest, kus Jeesus ütleb Rooma impeeriumi Juudamaa provintsi prokuratuur Pontius Pilatusele, et ta on tulnud maailma, et anda tunnistust tõe kohta ja igaüks, kes on tõe seest, kuuleb tema häält. Saamata täpselt aru, mida Jeesus oma sõnades mõtles, küsis Pilatus temalt meid ikka ja taas vaevava küsimuse: «Mis on tõde?» Pidades seda küsimust oluliseks, läks ta ning kuulutas juutidele, et ei leia Jeesusel mingit süüd. Ka apostel Paulus läheneb küsimusele tõe tunnetamisest teatava aukartuse ja inimvõimete piiratuse tunnistamisega. Oma esimeses kirjas korintlastele ütleb ta, et praegu me näemegi aimamisi nagu peeglist ja et praegu ta ka ise tunnetab poolikult, kuid siis, kui tuleb täielik, siis kõrvaldatakse poolik. Seni on aga meie osaks usk, lootus, armastus, need kolm, ja suurim neist on armastus.

nide kõrval kaplanid ka kaitseväes. Kaplan on siin religiooni valdkonna spetsialistina nõuandja usu, moraali ja eetika küsimustes ning ta peab aitama luua kaitseväge isikkoosseisu jaoks usuvabaduse põhimõtete järgimist toetavat teenimiskeskonda. Kaplan peab suutma iseenda jaoks usutavalt siduda nii kaitseväge kui ka oma usutraditsiooni väärtused. Kaitseväge kaplaniteenistuse moto on *in veritate et caritate* ehk «tões ja armastuses». Selles väärtuste-paaris tuleb meil paratamatult tõsta esikohale armastus, sest kaplanitena tuleb meil teenida ka meist erinevate usutõdedega inimesi. Siit võib kergesti jõuda aga küsimuseni, kas kaplanid saavad üldse olla tões või siis vallata mingilgi moel tõde.

On olemas erinevatel alustel seisvaid väärtussüsteeme. Saab rääkida teleoloogilisest ehk teo tagajärjele ja üleüldisele kasule tuginevast eetikast ja deontoloogilisest ehk universaalsetele moraali-reeglitele, kohusetundele ja heale tahtele tuginevast eetikast või väärtussüsteemist. Rääkides kaplanitee-

Jüripäeva jumalateenistus Tori Püha Jüri kirikus 2013. aastal.

nistuse väärtustest, lähtun alljärgnevalt antiikajast pärinevale areetilisele ehk vooruseetikale. Aristotelese «Nikomachose eetikale» tuginev ja sealt Aquino Thomase poolt keskajal kristlikku teoloogiasse üle võetud vooruste eetika kohaselt on vooruste alus subjekti eriomane funktsioon ehk otstarve. Nii on inimese eriomane funktsioon intellekti kasutamine ja mida täiuslikumalt ta seda teeb, seda vooruslikum inimene on.

Kui me räägime näiteks gaasimaskist, siis kõige vooruslikum ehk väärtuslikum gaasimask on selline, mis pakub meile kõige tõhusamat kaitset, sest ühe gaasimaski eriomane otstarve ongi inimese hingamisteid kaitsta. Seega võib väita, et gaasimaski ülim voorus või põhiväärtus on selle võime kaitsta inimest radioaktiivse, bioloogilise või keemiarünnaku korral.

Mis on aga ühe kaplani eriomane funktsioon kaitseväes? Kaplani otstarve on inimese usku ja vaimu jõudu arendada ja kinnitada selleks, et ta

suudaks tõhusalt ja jätkusuutlikult täita kaitseväele usaldatud riigikaitseülesandeid nii rahu- kui ka sõjaajal. Seega on vooruseetikale tuginevad väärtused kaplanitele just sellised, mis aitavad neil toetada sõduri usku ja vaimu, mis omakorda annavad sõdurile jõudu seista silmitsi nii füüsiliste kui ka vaimsete raskustega ja hoida alal kaitsetahet.

Ometi ei ole kaplani ainuke ülesanne olla niioelda sõjamasina õlitaja. Iga kaplan, olles kaitseväe ohvitser, on ka oma kiriku või religiooni vaimulik, kes muretseb ja hoolib inimese hinge ja vaimse arengu pärast. Just hoolivus eristab kaplanit poliitohvitserist. Kaplani jaoks on prioriteet inimese hingeline ja vaimne võimekus.

Mis aga eristab kaplanit tavavaimulikust? Lihtne asjaolu – kaplan ei hoolitse üksnes oma koguduse või religiooni esindajate hinge ja vaimu eest, vaid toetab iga usku või vaimset traditsiooni, mis aitab sõduril seista silmitsi raskustega ja säilitada endas inimlikkust.

Seegalähtudeskaplani funktsioonist on kaplani teenistuse põhiväärtused: hoolivus, oikumeenia, avatus, koostöövalmidus, usk, usaldusväarsus, tasakaalukus ja julgustamine.

Kaplaniteenistuse üks peamine alusväärtus on **hoolivus** ja sellest tulenev kõiki, nii omasid kui ka näiteks vangilangenud vastaseid, hõlmav teenimisvalmidus. Ka oma kaaslaste või ülemate ees rängimalt eksinud sõdur peab leidma inimlikku tuge ja mõistmist. Kaplan on vaimulik liider, kes juhib inimesi neid teenides ning neist hoolides. Kaplan austab ja toetab kõigi inimeste erinevaid usulisi ja vaimseid otsinguid. **Oikumeenia** põhimõtetest lähtudes iseloomustab kaplanit **avatus** kaitsevaelaste erinevate vaimsete vajaduste suhtes ja **koostöövalmidus** erinevate religioossete ja vaimsete traditsioonide esindajatega, mis tagab eranditult kõigi inimeste teenimise vastavalt nende usulistele või vaimsetele vajadustele. Kaplaniteenistuse kõige olemuslikum väärtus on kaplani kui vaimuliku elav ja arenev **usk**, mis toetab kaasinimesi ka kõige ekstreemsemates situatsioonides. **Usaldusväarsusel** on kaplani jaoks kaks tasandit. Esimene tuleneb eelmisest väärtusest ehk usust, sest tõeliselt usaldusväärne on kaplan, kes enda usulises arengus on jäätult siiras. Teine aga tugineb ustavusele. Inimeste usaldust ei tohi kunagi kuritarvitada. Usaldust kaitseb ka kaplanite pihisaladuse hoidmise põhimõte. **Tasakaalukus**, mis tugineb vaimulikule küpsusele ja religioonide iidsele tarkusele, võimaldab kaplanil hinnata olukordi ja hinge seisundit ning pakkuda vaimulikku tuge, mis toetub igavikulistele väärtustele. Kaitsetahet motiveeritakse aga **julgustamise** abil.

Eespool loetletud väärtused ongi need voorused või kaplani isikuomadused, mille aktsepteerimine ja mille poole püüdlemine on alus kõigi religioossete traditsioonide ja usuühenduste vaimulikele, kes kandideerivad kaitseväge kaplani ametikohale. Kaplanit, kes kannab nimetatud väärtusi, üldjuhul sõdurid armastavad ja ta suudab hästi täita oma eriomast funktsiooni.

Kõik tegevteenistuses olevad kaitseväge kaplanid on eespool loetletud väärtused läbi arutanud ja soovivad neid järgida. Meie kaplaniteenistus on taasloodud oikumeenia põhimõtetele toetudes. Oikumeenia sisu on püüdlus, milles erinevad kristlikud kirikud ja erinevad religioonid taotlevad üht-

sust ja koostööd. Et meie ühiskonna usuline maastik on võrdlemisi mitmekülgne, siis saab üksnes oikumeeniline suhtumine olla aluseks kaitsevaelaste vaimulikule teenimisele. Kaplan peab austama iga religioosset või vaimset traditsiooni, mis toetab sõduri usu ja vaimu väge.

Kristlik pühakiri väärtustab erinevaid vaimulikke andeid, millega inimesi teenida. Öeldakse, et usk võib liigutada mägesid. Üksnes kaplani siiras usk saab vaimulikul pinnal luua usaldust ja julgustada neid, keda ta teenib. Nii nagu apostel Paulus tunnistas, et ta pole maises elus võimeline täielikult mõistma või tunnetama tõelisust, nii on ka meie kaplanite teenimiskogemused mõnikord jäänud ratsionaalsel pinnal seletamatuks. On näiteks teada juhtum, kus kaplan on missioonipiirkonnas aidanud palve väega tervendada sõduri. Samavõrd seletamatu on meil ühe teise kaplani fenomen, keda kõik üksused ihkavad endaga operatsioonile kaasa, sest tema kohalolu on seni taganud selle, et keegi pole saanud viga. Võime seda seletada usu või ka ebausuga, kuid reaalses elus on selline fenomen inimlik ja lihtsalt töötab. Näiteks ka Venemaa dessantvägede ülempreester Isa Mihhail Vassiljev tunnistas ühes artiklis, et miiniväljal kõndides on ühtäkki väga loomulik palvetes Jumala poole pöörduda.

Igal kaplanil on tema usulisest traditsioonist ja isikuomadustest tulenevad erinevused ka vaimulikus teenimises. Tema tõhusus aga sõltub ikkagi just sellest, kui tõsiselt ta võtab kaplaniteenistuse põhiväärtuste poole püüdlemist. Erinevad kirikud ning vaimsed traditsioonid ongi erinevad teed meile kõigile omasel usulisel ja vaimsel kasvamisel. Nii nagu meie ühiskonnas ja kaitseväes on erineva usulise taustaga inimesi, on ka meie kaplanid pärit erinevatest religioossetest ja vaimsetest traditsioonidest.

Kaplanitena rõhutame meelsasti seda ühisosa, mis seob inimesi nende vaimsetes otsingutes ja austame erisusi, mis rikastavad meie maailma meie püüdlustes tõe poole. Teiste traditsioonide austamine ja toetamine eeldab, et kaplan ei arvusta ühegi inimese usku või vaimset veendumust, välja arvatud juhul, kui see rikub teiste kaitsevaelaste usuvabadust. Seetõttu ei ole kaitseväes kohane aktiivne misjonäritöö. Erinevate riikide kogemus toob välja negatiivsed juhtumid, kus näiteks tõsiselt usklikud üksuste ülemad on püüdnud oma usku sõdurite-

le peale suruda ja üldjuhul on see viinud – varem või hiljem – hoopis üksuse moraali ja võitlusvõime tõsise languseni. Ehkki kaplan rõõmustab, kui ülemus on siiras usuinimene, peab ta üksuse vaimulikuna sellisel juhul toetama sõdurite usuvabadust ja andma ülemale professionaalset nõu. Tuleb anda aru, et meie kultuuriruumis on agressiivsel misjonil negatiivsed tagajärjed eelkõige ka kirikule endale. Inimesed ei hakka uskuma käsu korras. Neid saab üksnes toetada nende otsingutes ning püüdlustes mõtestada maailma ja oma eksistentsi selles, lähtudes igale indiviidile eriomasest usulisest meelelaadist ja usulise arengu staadiumist.

Kaplan peab olema tõsiseltvõetav nii kaitseväelase kui ka vaimulikuna. Ühelt poolt on ta üks kaitseväelane teiste kaitseväelaste seas, teisalt peab ta olema autoriteet just vaimuliku juhina, kes tugineb igavikulistele printsiipidele ja ta ei saa seetõttu jääda pelgalt võimu ideoloogiliseks instrumendiks. Sõduri usaldus kaplani vastu eeldab, et kaplanil on vaimuliku julgust ning sõltumatust astuda vastu võimu kuritarvitamisele, kui olukord seda nõuab. Kaplani funktsioon ei ole üksnes operatiivne efektiivsus ning ta ei teeni ainult riiklikku või sõjalist eesmärki, vaid kõrgemat tõde ja iga inimese väärikust ning õigust jääda ustavaks oma arusaamale tõest.

Kui me algul küsisime, kas kaplanile on üldse kohane oma vaimuliku traditsiooni läbi osutada tõele, siis tuginedes kaplani funktsioonile tuleb tunnistada, et see ei ole mitte üksnes kohane, vaid lausa hädavajalik. Kaplan peab olema tunnistus tõe olemasolust ja püsivusest. Seda eelkõige sõduri teenistuse ja elu keerulistematel ning raskematel hetkedel. Kaplanid on toetanud oma teenimisega meie riigi vabaduse eest võitlejaid juba Vabadussõjast alates. Ning nii teenivad kaplanid ka tänapäeval koos meie kaitseväelastega meie riiki välismissioonidel. Sõduri usk oma vaimsesse traditsiooni annab talle jõudu täita oma kohust ning säilitada oma au ja inimlikkus. Järgides kaplaniteenistuse väärtusi ja motot, suudavad kaplanid ka tulevikus panustada meie riigikaitsele seeläbi, et aitavad sõduril kasvada ja jääda kindlaks oma usus ja tões. Johannese evangeeliumis ütleb Jeesus: «Kui te jääte minu sõnasse, siis te olete tõesti minu jüngrid ning tunnetate tõde, ja tõde vabastab teid.» Hoidkem siis jätkuvalt sõduri usulise tõe vabadust, et seeläbi tõhusamalt kaitsta meie vabadust riigi ja rahvana.

Kui kristlik pühakiri jätab tões olemise ja selle valdamise küsimuses ruumi ja vabadust ka inimlikule mõtlemisele ja otsimisvaimule, siis poliitiline, majanduslik või teinekord ka vaimulik võim kipub sageli palju kergekäelisemalt väitma, et tõe monopol on just nende käes. Inglise kirjanik George Orwell kirjeldab sellist püüdlust ilmekalt oma romaanis «1984»: «Kõik, mida Partei tões peab, on tõde. Võimatu on näha reaalsust teisiti kui Partei silmade läbi.» Elame õnneks riigis, kus oskame ja saame sellisesse meelevaldsesse ideoloogiasse suhtuda pigem irooniaga. Samas on meie maailmas ikka veel riike, kus see ongi reaalsus ning selle alternatiiv on parimal juhul repressioonid.

